

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1941.

Andra kammaren.

Nr 44.

Måndagen den 20 oktober.

Kl. 2 e. m.

§ 1.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Härmed intygas på heder och samvete, att riksdagsmannen Johan Olov Gavelin från Malmberget sedan den 13 oktober vårdas å Gällivare lasarett för blodkärslssjukdom och att han för den skull är ur stånd att deltaga i riksdagsarbetet minst t. o. m. den 8 november 1941.

Gällivare lasarett den 15 oktober 1941.

Torsten M. Beckman,
lasarettsläkare.

Kammaren beviljade herr Gavelin ledighet från riksdagsgöromålen tills vidare från och med denna dag.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna protokoll:

*Protokoll hållet inför statsrådet och t.f. chefen för
justitiedepartementet den 28 juli 1941.*

Till justitiedepartementet hade från länsstyrelsen i Västernorrlands län den 28 juli 1941 inkommit en den 25 i samma månad dagtecknad riksdagsmannafullmakt av innehåll, att, sedan hemmansägaren Sven Edin i Junsele blivit utsedd till ledamot av riksdagens andra kammare för Västernorrlands läns valkrets för en tid av fyra år, räknade från och med den 1 januari 1941, men denna plats blivit ledig, vid förrättning enligt 87 § lagen om val till riksdagen lärarinnan Judith Olsson i Ullånger blivit utsedd att inträda såsom ledamot av nämnda kammare för tiden till den 1 januari 1945.

Vid granskning av fullmakten, som företogs inför t.f. chefen för justitiedepartementet samt vidare av vederbörande fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, framställdes mot fullmakten icke någon anmärkning.

Protokoll över vad sålunda förekommit skulle jänte den granskade fullmakten överlämnas till andra kammaren.

I ämbetet:

Hjalmar Nyman.

Vid detta protokoll var fogad den däri omförmälda fullmakten för lärarinnan Judith Olsson i Ullånger att vara ledamot av riksdagens andra kammare för tiden till den 1 januari 1945.

Kammaren, som lade protokollet till handlingarna, förklarade fröken Olsson behörig till riksdagsmannakallets utövande.

Herr talmannen meddelade härefter, att fröken Olsson intagit sin plats i kammaren.

§ 3.

Avlämnades följande propositioner, nämligen:

av herr statsrådet *Wigforss* propositionen, nr 305, angående utgifter å tilläggsstat 1 till riksstaten för budgetåret 1941/42; samt

av herr statsrådet *Pehrsson-Bramstorp* propositionerna:

nr 304, med förslag till lag om förhöjt dyrtidstillägg å folkpensioner, invalidunderstöd och barnbidrag, m. m.;

nr 306, med förslag till vissa åtgärder för främjande av hantverk och småindustri;

nr 307, med förslag till lag med vissa bestämmelser om dödande av handlingar som förstörts under krig m. m.;

nr 308, med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 12 maj 1917 (nr 189) om expropriation;

nr 309, med förslag till lag om ändrad lydelse av 25 kap. 5 § strafflagen;

nr 310, angående anvisande av medel till låneunderstöd åt vissa fiskare;

nr 311, angående ytterligare bidrag till uppförande av brandtorn m. m.;

nr 312, angående anvisande av medel till byggande av skogsvägar m. m.;
och

nr 313, angående anordnande av bostäder för personal vid flottans skifferoljeverk å Kinnekulle.

Samtliga dessa propositioner bordlades.

§ 4.

Interpellation. Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr **Hagberg** i Malmö, som anförde: Herr talman! Nu gällande lagstiftning om förräderi-, sabotage- och spioneribrott m. m. har i allt väsentligt fått sin utformning i lagarna den 17 maj 1940. Genom lag nämnda dag (SFS nr 356) om ändrad lydelse av 8 kap. samt 9 kap. 7 § och 10 kap. 14 § strafflagen och en samtidigt utfärdad lag om ändring i vissa delar av strafflagen för krigsmakten (nr 357) meddelas sålunda nya bestämmelser om förräderi och andra för rikets säkerhet menliga brott.

Vidare ha genom en samma dag utfärdad lag med vissa bestämmelser till skydd för försvaret m. m. (nr 358) meddelats föreskrifter om förbud för obehöriga att beträda vissa anläggningar och områden m. m. I anslutning till denna lag har den 24 maj 1940 utfärdats en kungörelse (nr 383) angående tillämpningen av denna lag (bevakningskungörelse) med närmare bestämmelser om vem rätten att meddela sådant förbud skall tillkomma m. m.

I visst hänseende kompletterades denna lagstiftning genom urtima riksdagens beslut den 4 december 1940 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 55 med förslag till lag om straff för sabotage m. m. (Riksdagens skrivelse nr 74. Lag av den 13 dec. 1940.)

Lagstiftningen grundar sig på tvenne av Kungl. Maj:t tillkallade särskilda sakkunniga, professorn Ragnar Bergendal och revisionssekreteraren Olof Thulin, resp. den 10 april och den 26 juli 1940 avgivna betänkanden.

Den nya lydelsen av 8 kap. strafflagen, som, enligt vad första lagutskottet anförde i sitt utlåtande nr 32, avser att »åt hithörande bestämmelser giva en mera tidseffektiv utformning», innebär förutom straffbeläggande av vissa handlingar även en höjning av straffsatserna. Under den relativt korta tid, lagstiftningen varit i kraft, synas emellertid förhållandena på detta område ha undergått en avsevärd skärpning. Talrika meddelanden ha offentliggjorts angående

Interpellation. (Forts.)

häktnings av väl organiserade och över hela landet spridda samt synbarligen med penningmedel rikt försedda ligor för spioneri, sabotage och liknande verksamhet. Denna har dels varit riktad mot Sverige, dels har den avsett planläggande av åtgärder mot andra länder, därigenom utsättande vårt vänskapliga förhållande till främmande makter för risker. Allmänhetens oro inför dessa företeelser är förklarlig och berättigad.

Självfallet räknar ingen med att vårt land i nuvarande tid skall kunna gå helt fritt från händelser av dylik art. Det som bör eftersträvas är emellertid att söka, så långt det går, begränsa och neutralisera det onda.

Under sådana förhållanden kan det med skäl diskuteras, om exempelvis de i nuvarande 8 kap. strafflagen givna straffsatserna äro tillfyllest för att ej endast straffa den brottslige utan även utgöra tillräckligt avskräckande hot för den, som överväger att begå sådana brott.

I de paragrafer, mot vilka brott av allvarigare beskaffenhet hittills skett, äro straffsatserna följande:

- 4 § fängelse eller straffarbete i högst två år,
- 9 § högst straffarbete i två år (minimum alltså böter),
- 11 § straffarbete i högst sex år,
- 12 § böter eller fängelse,
- 14 § fängelse eller straffarbete i högst två år,
- 25 § straffarbete i högst sex år eller i lindrigare fall fängelse,
- 26 § högst straffarbete i två år (minimum alltså böter).

För den händelse vederbörande skall dömas för flera brott, kan straffmaximum höjas, dock högst med två år.

Gränserna mellan spioneri- och sabotageverksamheten i fred och krig äro, så som förhållandena numera gestalta sig, flytande, och den verksamhet, som övas under fredstid, kan ha lika allvarliga följder som krigsspionage. Om det dessutom nu liksom under förra storkriget förhåller sig så att Sverige i sin egenhet av en av de få neutrala staterna kommit att utgöra en av centralpunkterna för antydd verksamhet av olika slag, torde det finnas all anledning att i görligaste mån belägga dylika förseelser med straff, som äro avsevärt mycket högre än de härovan återgivna.

I detta sammanhang läser kunna ifrågasättas, huruvida polismakten för närvarande disponerar tillräckliga tekniska och organisatoriska resurser för att vara något så när vuxen de uppgifter, som en hård tid ställer på densamma. En effektivisering och en utbyggnad av viss del av polisorganisationen synes vara av behovet påkallad.

På grund av vad jag sålunda anfört får jag anhålla om andra kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet framställa följande spörsmål:

Anser herr statsrådet de i gällande lagstiftning om förräderi-, sabotage- och spioneribrott upptagna straffsatserna under nu rådande allvarliga förhållanden i varje hänseende innebära tillfyllestgörande skydd för samhället mot dessa för rikets säkerhet menliga brott, eller, om så icke skulle vara fallet,

har herr statsrådet för avsikt att snarast möjligt för riksdagen framlägga förslag om skärpning av dessa straffsatter, eventuellt i form av en provisorisk lagstiftning?

Denna anhållan blev på begäran bordlagd.

§ 5.

Herr **Pettersson** i Dahl erhöi på begäran ordet och yttrade: Herr talman! *Interpellation.* I cirkulär nr 450 har statens livsmedelskommission angivit bestämmelser an-

Interpellation. (Forts.)

gående avstående av fodersäd. Enligt dessa bestämmelser har livsmedelskommissionen icke räknat med någon allmän avsättning av fodersäd till fjäderfä. Endast i de fall, där djurägaren har sin huvudsakligaste utkomst av fjäderfäskötsel, skall fodersädesbehovet beaktas, varvid en reduktion av antalet upp till 25 höns icke skall äga rum, medan i frågan om antalet därutöver skall räknas med en reducering, för antalet upp till 150 st. med 50 % och för antalet därutöver med 70 %. För fjäderfä räknas med en årskvantitet av 15 kg per vuxet djur.

Livsmedelskommissionens avsikt synes vara att ställa de djurägare som ha sin utkomst av fjäderfäskötsel i en gynnsammare situation än övriga, d. v. s. hjälpa dem så att icke deras levebröd tages helt ifrån dem. Det måste fastslås att redan en reduktion av en hönsbesättning till 50 % är ett högst allvarligt ekonomiskt ingrepp med hänsyn till fjäderfäskötselns lönsamhet, men då kan ju en till närmare 30 % reducerad besättning så mycket mindre bära de på hela anläggningen vilande allmänna omkostnaderna och dessutom lämna en djurägare någon lön för utfört arbete.

Läggas så här till kommissionens bestämmelser om en tilldelning av 15 kg fodersäd per höna och år, innebär detta i realiteten en ytterligare reducering av djurantalet, enär 15 kg fodersäd d. v. s. cirka 12.5 Fe utgöra endast 40 % av underhållsfodret per år. Beräknas underhållsfoderbehovet för en medelstor höna till 31 Fe, uppgår sammanlagda behovet av underhålls- och produktionsfoder vid ekonomisk äggproduktion till 38—40 Fe per höna och år. Den beviljade mängden fodersäd utgör sålunda cirka 32 % av det totala foderbehovet. En besättning, som enligt cirkulär 450 reduceras till exempelvis 30 %, måste alltså i verkligheten reduceras till cirka 12.8 % av den normala storleken, allt under förutsättning av att ersättningsfodermedel icke från annat håll kunna anskaffas.

Utgår man vidare ifrån att det varit kommissionens avsikt att återstoden av foderbehovet skall fyllas med licensfria ersättningsfodermedel, t. ex. kokt potatis, fiskensilage, köksavfall m. m., så är detta såväl praktiskt som teoretiskt utförbart vid en spannmålsgeva av 15 kg. Den minsta möjliga mängden spannmålsprodukter i värphönsens foderstat är 22 kg per höna och år. Underskrider mängden spannmålsprodukter denna siffra, blir foderstaten obrukbar för värphöns. Under förutsättning av att man använder ersättningsfodermedel i största möjliga utsträckning räcker den medgivna tilldelningen för utfodring av cirka 70 % av det hönsantal för vilket djurägaren fått tilldelning. En reduktion enligt cirkulär nr 450 till exempelvis 40 % innebär sålunda i praktiken, att man med bästa vilja kan behålla högst 28 % av besättningen. Det enda riktiga hade varit, om man bortser från fjäderfäskötselns lönsamhet, att angiva en större reduceringsprocent och öka tilldelningen av fodersäd till minst 22 kg per höna. Som bestämmelserna nu utformats sakna de varje kontakt med verkligheten och den praktiska fjäderfäskötseln. Man ställer sig vidare frågande, varför kommissionen överhuvud taget medgivit en tilldelning till dem som haft sin huvudsakliga utkomst av fjäderfäskötseln, då kommissionen ansett sig böra sätta denna tilldelning så lågt att driften omöjligen kan ekonomiseras, även om äggpriset hade varit normalt.

I cirkulär nr 446 har livsmedelskommissionen utfärdat bestämmelser för ägghandelns reglering samt fastställt normalpriser för ägg. Som grundval vid utarbetandet av dessa bestämmelser synes Sveriges fjäderfäavelsförenings förslag till ägghandelsstadga ha legat, men tyvärr ha en del avvikelser gjorts.

Vad sedan normalpriserna för ägg angår, måste man säga, att det normalpris, som nu satts att gälla från den 24 september och tills vidare, är så lågt

Interpellation. (Forts.)

att all ekonomisk äggproduktion är omöjliggjord. Normalt utgöra foderkostnaderna ungefär 70 % av produktionskostnaderna för ägg, arbetskostnaderna oberäknade. Utgår man från medelpriser gällande år 1939 och endast jämför foderprisernas stegring med äggprisets, så torde utan vidare vara klart att äggproduktionen även under i övrigt normala förhållanden, d. v. s. utan reduktion av hönsantalet, måste vara förlustbringande. Allt hönsfoder har stigit i pris sedan 1939 med cirka 100 %. Tranpriset exempelvis har tillåtits stiga med inte mindre än 400 %.

Lägger man sedan därtill övriga stegrade produktionskostnader, såsom höjda arbetspriser, ökade byggnadskostnader, fördubblad uppfödning- och rekryteringskostnad, då förefaller det orimligt, att äggpriset endast tillåtits stiga med 22 % sedan 1939.

Det bör i detta sammanhang nämnas att, enligt uppgift, priskontrollnämnden den 11 september gick med på att äggnoteringen höjdes med 25 öre per kg till 2:50 kr. En liknande höjning av äggpriset vid denna tid på året är, så långt man kan minnas, såväl producenter som den äggköpande allmänheten vana vid. Men nu bestämmer livsmedelskommissionen med regeringens goda stöd, att äggpriset skall sänkas. Säkert kommer livsmedelskommissionen att lyckas storartat, om avsikten varit att skära bort så gott som all äggproduktion utom den, som kan äga rum hos jordbrukarna själva till husbehov. Resultatet har redan visat sig däri, att en del hönsslakterier annonserat om att de för närvarande inte kunna ta emot flera djur. Man torde utan överdrift kunna säga, att om inte de här påtalade missförhållandena rättas till så att äggpriset täcker produktionskostnaderna, kommer det att bli ändå värre längre fram på hösten. Nu invändes ju emot detta resonemang, att när fodret passerar genom höns kroppen förloras för mycket i kalorivärde, men samtidigt glömmar man att ägget innehåller ett skyddsfödoämne, värdefullt särskilt för sjuklingar och barn. Då detta värde är ytterst svårt att teoretiskt slå fast, är åtgärden ändå mer obegriplig.

Den stora mellanhandsmarginalen förtjänar också att observeras. Skillnaden mellan kr. 2:25 och 3:12 i första prisområdet — = 87 öre — förefaller oförklarligt stor. Fastän äggen inte få betinga produktionskostnaden till producenterna bli de ändå dyra för konsumenterna. Konsument får inte köpa direkt av producent, men kristidsstyrelsen kan utfärda licens till äggförsäljare; denne måste dock då sälja äggen 25 öre billigare än de sekunda äggen kosta i minuthandeln. I sin verksamhet ha lantbrukarnas organisationer lagt sig vinn om, samt också lyckats, att minska avståndet mellan det pris, som producenten får, och det, som konsumenten betalar, men detta förhållande tycks inte uppskattas av regeringen och livsmedelskommissionen.

Förutom de här påtalade förhållandena bör också erinras om det olyckliga läge, vari tusentals småbrukare, lägenhetsägare och andra äggproducenter kommit genom att en förvärvskälla ryckts ifrån dem. Som bekant omfattar antalet bruksningsdelar om högst 10 har åker cirka 77 % av totala antalet bruksningsdelar. Särskilt de mindre småbruken äro ofta för sin utkomst i hög grad beroende av fjäderfäkötseln. Dessa djurägare representera en befolkningsgrupp, som saknar tillräcklig ekonomisk motståndskraft för att kunna utstå en dylik påfrestning.

Äggen äro också belastade med omsättningsskatt, vilket däremot inte mjölk- och mjölkprodukter äro. Dessutom har ju riksdagen anslagit ganska stora be-
lopp för att inte dessa sistnämnda livsmedel skola bli för dyra i allmänna handeln. Liknande subventionssystem kunde lämpligen tillämpas beträffande äggen, ifall subventionssystemet skall fortsätta.

Interpellation. (Forts.)

Vi måste nog alla beakta tidens och lägets svårigheter, men i fråga om ägg-ransoneringen med ty åtföljande prissättning torde man kunna säga, att den-samma är inte handlagd med det omdöme, som man bör kunna fordra.

Med stöd av det anförda tillåter jag mig att rikta följande frågor till stats-rådet och chefen för folkhushållningsdepartementet:

Har statsrådet observerat de här påtalade missförhållandena angående fo-dertilldelning till höns och prissättning på ägg?

Och om så är fallet: Är statsrådet villig medverka till att dessa missför-hållanden bliva rättade?

Denna anhållan blev på begäran bordlagd.

§ 6.

Interpellation. Ordet lämnades på begäran till

Herr **Liedberg**, som anförde: Herr talman! Innevarande års riksdag beslöt att utsträcka krigskonjunkturbeskattningen även till jordbruk och skogsbruk. Då dessa näringsgrenar i nuvarande läge höra till våra allra viktigaste, är det av vitalt intresse att klargöra, vilka verkningar ur produktions- och drifts-ekonomisk synpunkt skatten haft.

I bevillningsutskottets betänkande nr 30 uttalades bl. a., att skattens nu-varande anordning ej var lagd på att förhindra utan fastmera medverka till en fortsatt sund konsolidering av näringslivet. Detta yttrande kan med stor tvekan möjligen godtagas i fråga om krigskonjunkturbeskattningen av rörelse, som fått vissa möjligheter till avskrivningar öppnade. Det gäller däremot ej i fråga om jordbruk, där krigskonjunkturskatten snarare ytterligare skärper de redan förut mycket starkt konsolideringshindrande reglerna i kommunal-skattelagen.

Så länge jordbruksnäringen ej har möjlighet att verkställa avskrivningar på samma sätt som »rörelse», måste krigskonjunkturskatten ytterligare för-svåra nyanskaffnings- och nybyggnadsverksamhet samt anpassning av drif-ten efter nuvarande förhållanden. Under en period av prisstegring blir detta ännu mera markant.

Krigskonjunkturskattens utformning hämmar sålunda f. n. sådana önsk-värda produktions- eller standardförbättrande åtgärder, som fordra en ka-pitalinsats, emedan sådana utgifter ej äro avdragsgilla vare sig vid inkomst-eller krigskonjunkturskattens beräkning. Om denna sålunda nödvändiga in-komstökning redan i och för sig är svår att uppnå, blir detta uppenbarligen i ännu högre grad förhållandet, då till denna i företaget investerade inkomst-ökning måste läggas ett så väsentligt skattebelopp som dels 50 % krigskon-junkturskatt och dels de ordinarie skatterna. Jordbruket har ett stort be-hov av rationaliserings- och standardförbättrande åtgärder, detta gäller så-väl byggnader som inventarier, men frånvaron av varje slags möjlighet att i likhet med »rörelse» göra avskrivningar verkar oskäligt betungande. I ännu högre grad framträder behovet att omedelbart få avskriva av det aktuella prisläget betingade merkostnader och överpriser.

En produktionsökning med åtföljande krigskonjunkturbeskattad inkomst-stegring medför ofta sjunkande genomsnittsvinst per försåld enhet, vilket även bidrager till att bromsa en ej minst ur prispolitisk synpunkt välbehövlig produktionsökning.

Den felslagna grödan har givetvis för flertalet jordbrukare eliminerat varje utsikt till merinkomst och därmed gjort krigskonjunkturbeskattningens verkan på det egentliga jordbruket mindre framträdande.

Interpellation. (Forts.)

Krigskonjunkturskattens produktionshämmande verkan torde däremot redan ha framträtt inom skogsbruket. På grund av obekantskap med skatte-reglernas innebörd ha många skogsägare trots, att 50 % av deras totala merinkomst skulle åtgå till krigskonjunkturskatt, varför de starkt begränsat sina avverkningar. Andra åter ha strängt hållit sig inom en sådan ram, att deras merinkomster ej skulle överstiga det skattefria avdraget på 3,000 kronor. Detta senare förhållande gäller särskilt större skogsägare, från vilka bränsle-marknaden skulle kunnat tillföras betydande kvantiteter, såvida krigskonjunkturskatten ej verkat hämmande.

Någon ovillighet att åtaga sig skäligen skattebörda ligger ej till grund här-för. Det är snarare så, att en skogsägare förutom normalt uttag ej gärna tär på sitt skogskapital, om han samtidigt vet, att detta extra uttag ej blott kommer att beskattas såsom inkomst utan därtill underkastas extrabeskattn-ning.

Den inskränkning av skogsavverkningarna, som krigskonjunkturskattens nu-varande utformning medför, är i detta försörjningsläge högst betänkelig, då den direkt motverkar de stora ansträngningar som måste göras för att er-hålla tillräckligt med ersättningsbränsle.

Framför allt borde sådana extra ordinära inkomster från skogsbruket kun-na användas för avskrivning av hastigt produktionsbefrämjande arbeten, så-som anläggande av nya skogsvägar m. m. Redan därigenom skulle bränsle-försörjningens problem avsevärt lättas.

Under innevarande avverkningssäsong, vilken delvis kommer att ligga till grund för nästkommande års krigskonjunkturskatt, kan man förmoda, att av-verkningarna av skilda anledningar måste koncentreras mera än förut till mellersta och södra Sverige. Den avverkade kvantiteten per skogsägare kom-mer följaktligen att stiga inom dessa områden, och möjligheten för att hans inkomster därigenom falla under krigskonjunkturskattelagen ökas ytterligare. Under sådana förhållanden är det ytterst troligt, att ökade avverkningsåläg-ganden komma att väcka en stark reaktion, vilken ytterligare måste skärpas genom att även gagnvirke måste huggas till brännved, varigenom överskju-tande, frivillig avverkning knappast kan påräknas.

Dessa ekonomiska konsekvenser av krigskonjunkturskatten komma säker-ligen att bli ytterligare markanta ju mera krisläget försvåras, och de kunna i sin tur bidra till en ytterligare försämring av försörjningen. Det borde snarare vara så, att alla åtgärder, vilka hastigt kunna driva upp produktio-nen inom skogs- och jordbruk, borde vidtagas. En av de mest betydelsefulla vore därvid, att skattelagstiftningen tillåte omedelbar nedskrivning till för-krigsvärdet av samtliga nyanläggningar under krisperioden. Industrien har möjlighet här till, och det torde ej råda någon tvekan om, att de ansträng-ningar och ekonomiska uppoffringar, som vår landsbygdsbefolkning gör för att öka produktionen, i många fall äro lika kortfristigt krisbetonade som inom industrien. En sådan ned- och avskrivningspolitik skulle även främja företagsamheten på landsbygden och underlätta en förbättring av dess stan-dard. Förbättringen skulle dessutom framkomma spontant i stället för att man nu knappast lyckas framskapa den ens med hjälp av stora statsbidrag.

För att främja en sådan utveckling skulle det vara av synnerligen stor betydelse, om finansministern redan nu kunde klargöra, vilka reformer som äro avsedda att genomföras i 5 och 6 §§ av krigskonjunkturskatteförordning-en. Det går nämligen ej att bortse ifrån, att den nuvarande förordningens utformning ej är tillfredsställande och att missnöjet med den övar ett avsevärt inflytande på jordbrukarnas och skogsägarnas ekonomiska dispositioner ända

Interpellation. (Forts.)

fram till den tidpunkt, då riktlinjerna för 1942 års krigskonjunkturskatt offentliggöras.

Reformer skulle framför allt vara önskvärda på följande punkter. Jordbruket bör likställas med »rörelse» i fråga om avskrivningsrätt, så att nödvändig ekonomisk konsolidering för denna näringsgren med redan nu hög skuldbörda ej förhindras. Jordbruket bör erhålla rätt att omedelbart nedskriva värdet på nyanskaffade produktionsmedel, byggnader etc. till förkrigsvärde samt att i snabb takt avskriva mera krisbetonade nyanskaffningar. Jordbruket bör erhålla garanti för att en normal förräntning av det däri arbetande egna kapitalet ej under några omständigheter skall falla under krigskonjunkturskatten. Möjlighet bör vidare beredas jordbruket att på grundval av i förväg givna lagregler avsätta viss del av ett års merinkomst (t. ex. genom provisorisk skattepåföring) för att därmed kompensera eventuella förluster under annat år.

Skogsbruket bör genom lindrigare skatteregler kompenseras för de kapitalförluster som ske genom överavverkning eller genom att gagnvirke måste uttagas till brännved. Skogsbrukets krigskonjunkturskatt bör dessutom utformas så, att den uppmuntrar i stället för motverkar en relativt hög avverkning, oberoende av avverkningens absoluta storlek. Även skogsbruket bör slutligen erhålla rätt att omedelbart avskriva kostnaderna för snabbt produktionsbefrämjande åtgärder.

Vad beträffar tillämpningen av nu gällande förordning om krigskonjunkturskatt, lär denna, enligt vad jag inhämtat, vara synnerligen varierande i olika län. Det landskamrerarmöte, som ägde rum omedelbart efter skattens antagande, hade endast möjlighet att rent teoretiskt diskutera lagens konsekvenser beträffande jord- och skogsbruk. Sedan nu landskamrerarnas förslag tillställts de skattskyldiga, löper en period fram till den 15 december, då det alltjämt finnes möjlighet att på grundval av nu inhämtade erfarenheter skapa en enhetlig tillämpning över hela landet. Missuppfattningar och oklarheter skulle kunna undanröjas, innan prövningsnämnderna den 15 december avsluta sitt arbete.

Såsom man befarade redan vid den förberedande behandlingen av kungl. propositionen, synes ett stort antal skattskyldiga ej ha förmåga att bedöma det berättigade i de utsända förslagen. Erinringar mot dessa fordra tillgång till såväl juridisk sakkunskap som ett ofta omfattande utredningsmaterial, vilket allt ställer sig dyrbart och tidsödande. Det skulle framför allt vara synnerligen olyckligt, om tillämpningen i olika län vore så skiljaktig, att därigenom orättvisor skedde, vilka först skulle kunna rättas genom besvär till högre instans. Arbetsbördan skulle därigenom onödigtvis ökas även för dessa.

För att undvika detta synes det vara lämpligt, att ett landskamrerarmöte sammankallades snarast möjligt. Vid detta skulle en samordning av praxis kunna ske för hela riket och tvistiga fall diskuteras och principiellt avgöras.

På grund av vad jag ovan anförat får jag alltså hemställa om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet framställa följande frågor:

Är herr statsrådet i tillfälle att giva kammaren en översikt över de bestämmelser angående krigskonjunkturskatt för jord- och skogsbruk som kunna komma att föreläggas nästa års riksdag, särskilt beträffande avsikterna att vidtaga ändring av dessa, samt anser herr statsrådet det icke vara av behovet påkallat att snarast inkalla ett landskamrerarmöte för att samordna tillämpningen av krigskonjunkturskatteförordningen?

Denna anhållan blev på begäran bordlagd.

§ 7.

Herr **Henriksson**, som på begäran erhöll ordet, yttrade: Herr talman! Kris- *Interpellation.* förhållandena framskapa nya former av kriminalitet, och det är ofta svårt att effektivt ingripa mot dem på grund av att lagstiftningen ej i tid hinner anpassa sig därefter. Sålunda är regleringen av handeln med vissa knappa varor ett område, där de nuvarande straffbestämmelserna ej synas tillfyllest.

När t. ex. ransoneringskuponger få ett självständigt bytesvärde i den »svarta marknaden», uppstår en mycket egendomlig situation. Ransoneringskuponger anses ej ha penningvärde och kunna alltså olovligen tillgripas eller vara objektet för bedrägeri och förskingring utan att ansvarstalan kan föras jämlikt bestämmelserna i 20 eller 22 kap. strafflagen. Det är tvivelaktigt, om målsägan-detalan kan föras, då något egentligt värde ej finnes på sådana kuponger. Å andra sidan kunna de olovligen åtkomna kupongerna säljas till illojala medborgare och därigenom bereda vederbörande en avsevärd ekonomisk vinst.

I straffrättskommitténs betänkande med förslag till lagstiftning om förmögenhetsbrott (SOU 1940/20) anföres följande:

»Frågan huru tillgrepp av ransoneringskort bör bedömas erbjuder särskilda svårigheter. I hittillsvarande rättspraxis har sådant tillgrepp ansetts icke utgöra stöld, emedan korten sakna marknadsvärde (SvJT 1919 Rf s. 8). Enligt förslaget utgör denna omständighet ej något hinder. Där rätten att göra inköp är en för förvärvsverksamhet värdefull rättighet, såsom fallet är t. ex. då korten avse inköp av bensin, synes stöldansvar därför kunna inträda enligt förslaget. Även där korten giva rätt till inköp av vara till lägre pris än i öppna marknaden, äro förutsättningarna för stöldansvar säkerligen för handen. Måhända kan man i andra fall komma till samma slutsats genom att beakta, att den som berövas kort avseende viss vara kan bli nödsakad att såsom ersättning köpa andra slags varor vilka betinga högre pris. Det synes emellertid icke vara nödvändigt att genom ett sådant resonemang låta frågan, huruvida kravet på förmögenhetsöverföring är uppfyllt, hava avseende endast därpå, om genom tillgreppet uppstår i penningar uppskattbar vinning och skada. Innebörden av ransonereringen är, att den vanliga penninghushållningen på visst område satts ur spelet. Det synes med hänsyn därtill befogat att låta kravet på vinning och skada avse tillgången till de ransonerade förnödenheterna. Med en sådan tolkning av stöldbestämmelserna blir tillgrepp av ransoneringskort att hänföra under dem.»

Även om denna tolkning av 20 kap. 1 § strafflagen redan nu skulle kunna genomföras av högsta domstolen, finnes ej möjlighet att till statsverket indraga den obehöriga vinning vederbörande gjort genom sitt olagliga förehavande.

Den nu gällande föreskriften om indragande av sådan vinst har följande lydelse i 2 § av Kungl. Maj:ts kungörelse den 19 juli 1941 (SFS 671/1941):

»Har vara överlåtits i strid mot vad därom är stadgat i något av de i 1 § angivna författningsrummen och fälles någon för överlåtelsen till ansvar enligt författningen i fråga, skall domstolen, där ej särskilda förhållanden till annat föranleda, tillika förplikta honom att utgiva ersättning för värdet av vad som olovligen överlåtits. Domstolen må vidare, efter ty skäligt finnes, förklara sådana förråd av varan förverkade, som ägas eller innehavas av den tilltalade. Vad i detta stycke är stadgat skall äga tillämpning jämväl i det fall, att den tilltalade för sin ifrågavarande förseelse är förfallen till ansvar enligt allmänna förfogandelagen.»

Som synes innebär detta endast, att det verkliga värdet av den överlåtna varan och ej försäljningspriset på den »svarta marknaden» ligger till grund för den ersättning vederbörande kan förpliktas utgiva till statsverket.

Vid stor knapphet på en ransonerad vara mister emellertid själva varans

Interpellation. (Forts.)

pris alltmåra sin betydelse under det att beviset om rätt att inköpa denna vara, d. v. s. ransoneringskupongen, får ett allt högre värde. Konsumenterna kunna med dessa skaffa sig ökad tilldelning, och återförsäljarna kunna med dem redovisa en högre försäljning än som verkligen skett, så att de kunna få motsvarande mängder lösgjorda för att säljas illegalt.

Då det är ytterst otillfredsställande, att straffbestämmelserna i allmänna strafflagen och specialstraffrätten ej skola vara till fyllest för att ej endast motverka och bestraffa sådana handlingar utan även borttaga alla vinstmöjligheter därav, borde en lagändring ske.

Jag vill i detta sammanhang påpeka, att § 36 i den norska strafflagen av den 22 maj 1902 har följande bestämmelse: »Det ved en strafbar Handling vundne Udbytte eller et Beløb, svarende til det antagelige Udbytte av samme, kan ved Dom inddrages hos den skyldige eller hos den, paa hvis vegne han har handlet, uden at Straffesag behøver at vaere reist eller at kunne reises mod nogen.

Er en strafbar Virksomhed drevet saedvansmaessig, kan det Beløb, som inddrages, bestemmes efter det antagelige Udbytte af den hele Virksomhed.»

Det kan knappast råda någon tvekan om, att en generell bestämmelse av denna art skulle avsevärt öka möjligheterna att bekämpa den illojala handeln med ransonerade varor eller med ransoneringskuponger.

Då återförsäljare i vissa fall synbarligen förfara illojalt — vilket man måste sluta sig till eftersom lösa kuponger ha en marknad — skulle straffet mot dem kunna utbyggas på det sätt som skett i norska strafflagen § 29 punkt 5, där det föreskrives, att man kan ådöma såsom straff »Tab for en bestemt Tid af indtil 5 Aar eller for bestendig av Ret til at drive visse Næringsveie, som i Dommen bliver særlig att nævne. Den, der er fradømt Retten til at drive en Næringsvei, kan heller ikke forestaa saadan for en anden».

Det är utomordentligt viktigt, att lagstiftningen ger myndigheterna alla möjligheter att effektivt ingripa mot illojal handel. Den nuvarande bestämmelsen i 2 § kungl. kung. 19 juli 1941 (SFS 670/1941), att straffet endast är dagsböter eller fängelse, gör det exempelvis omöjligt att häkta vederbörande, varför han, sedan tiden för anhållandet utgått, måste försättas på fri fot. Detta försvårar i hög grad utredningsarbetets gång. Det måste dessutom anses föga önskvärt, att villkorlig dom ådömes för dylika brott.

De utomordentligt stränga straff som i andra länder stadgats för brott mot ransoneringsföreskrifterna visa vilken betydelse man tillmäter, att dessa upprätthållas och följas i full utsträckning. Under en hård ransonering kunna illegala affärsvägar lätt göras allt bredare och mer beträdda, vilket medför en allmän uppluckring av den allmänna rättskänslan, som till slut omöjliggör en effektiv reglering av handeln. Det är därför synnerligen viktigt att straffbestämmelserna redan från början äro så hårda, att man ej gradvis vänjer allmänheten vid att bortse från vikten att noggrant följa dessa föreskrifter i allas intresse.

På grund av vad jag sålunda anfört får jag hemställa om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för justitiedepartementet framställa följande frågor:

Anser herr statsrådet, att nuvarande straffbestämmelser och bestämmelser om ersättningsskyldighet för s. k. kupongstöld och vid överträdelse av gällande förordningar om olovlig överlåtelse av vissa ransonerade varor äro tillfredsställande, eller, om så ej är fallet,

är herr statsrådet villig att snarast förelägga riksdagen förslag till effektiva straffbestämmelser för att stävja dylik illegal verksamhet?

Denna anhållan blev på begäran bordlagd.

§ 8.

Herr Gezelius erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! De av *Interpellation.* 1940 års lagtima riksdag beslutade ändringarna uti 8 kap. strafflagen samt den samma år tillkomna lagen om straff för sabotage avsågo att anpassa, skärpa och utvidga lagstiftningen mot samhällsfientliga handlingar med hänsyn till det totala krigets beskaffenhet och de former, varunder den mot statens inre och yttre säkerhet riktade verksamheten numera bedrivs. Bristen på straffbestämmelser i vissa hänseenden hade, såsom första lagutskottet i sitt utlåtande över förslaget till ändringar uti 8 kap. strafflagen erinrade, medfört, att statsfientlig verksamhet hittills kunnat bedrivas tämligen öppet.

Man antog, att samhället genom den nya lagstiftningen erhållit ett effektivt vapen i kampen mot landsförräderi, spioneri och sabotage, och man utgick i allmänhet från att straffskärpningarna och kriminaliseringen av vissa förut icke straffbelagda handlingar, främst avseende förberedelse och försök till sådana brott, skulle erhålla en allmänt preventiv verkan, avskräckande och oskadliggörande.

Hos allmänheten har det därför varit ägnat att väcka undran och oro, att de i tidningarna offentliggjorda straffen för brott mot 8 kap. strafflagen varit anmärkningsvärt låga, i det att de många gånger stannat vid några månaders fängelse. I vissa fall har t. o. m. villkorlig dom förekommit.

Av de uppgifter, som kommit till allmänhetens kännedom, har dock framkommit, att det regelmässigt icke varit fråga om brott, som begåtts av obetänksamhet, utan om brott, som begåtts i samråd med andra och som i flera fall haft en direkt politisk syftning, nämligen att sätta rikets inre och yttre säkerhet i fara. Man har vidare — säkerligen icke utan skäl — ansett, att brott föröfvade under de förhållanden, som varit rådande sedan kriget i Europa utbröt, måste anses begångna under synnerligen försvårande omständigheter, och man har på många håll fått den uppfattningen, att detta icke i tillräcklig grad beaktats.

Givetvis är det svårt att bedöma, huruvida de ådömda straffen varit att anse såsom alltför milda eller icke, då man saknar tillgång till det processmaterial, som ligger till grund för utslagen, och även saknar uppgift om, huruvida brotten varit att bedöma enligt äldre eller nyare lag, samt då inom ramen för de olika straffstadgandena brott rymmas av olika svårighetsgrad. En jämförelse i ett större antal fall mellan utdömda straff och gällande straffsatser synes emellertid giva vid handen, att straffen i regel utmåtts på straffskalan närmare minimum än maximum.

Den straffrättsliga reaktionen mot dessa brott, vilka i denna tid för allmänheten framstå såsom i hög grad samhällsfarliga och vanhedrande, torde icke motsvara den allmänna rättsuppfattningen.

Vissa juridiska överväganden synas kunna anföras såsom stöd för att denna allmänhetens uppfattning icke kan betecknas såsom obefogad.

Brottsbeskrivningarna och straffbestämmelserna i 8 kap. äro i viss utsträckning graderade i svårighetsgrad, allteftersom det läget är för handen, att riket befinner sig i krig eller krig hotar riket, eller detta läge icke föreligger. Med något enda undantag ha hittills endast tillämpats de stadganden, som gälla för fredstid. Såväl formellt som reellt befinner sig dock vårt land för närvarande någonstans mellan krig och fred. Förstärkt försvarsberedskap har rått sedan krigsutbrottet i sept. 1939, och en del förband torde vara att anse såsom mobiliserade, vilket bl. a. medför att vissa strängare bestämmelser i strafflagen för krigsmakten gälla.

Då bestämmelserna i 8 kap. strafflagen icke i själva lagtexten taga hänsyn till ett läge för landet, som betecknas såsom förstärkt försvarsberedskap, har

Interpellation. (Forts.)

det av domstolarna ansetts riktigt att tillämpa fredsparagraferna. Med hänsyn till förut angivna förhållanden finnes det dock icke någon anledning att straffmätningen nu skall hålla sig inom den nedre delen av straffskalan. Snarare måste det anses, att brott av denna art, som begås i landets nuvarande läge, böra anses vara begångna under försvärande omständigheter. Konsekvensen härav skulle alltså vara, att den övre delen av straffskalan normalt skulle användas så länge förstärkt försvarsberedskap råder. Sörjer icke lagtillämpningen för detta, kan det förtjäna övervägas, om icke en lagändring vore motiverad.

Ytterligare ett skäl talar härför. I särskilt hög grad har det varit motiverat att giva stadgandena i 8 kap. strafflagen en sådan utformning, att de utdömda straffen skulle kunna fullfölja ett generalpreventivt syfte, alltså vara »androm till varnagel». Knappast någon av de individer, som bedrivit sådan straffbar verksamhet, som här är i fråga, eller som överväga att göra detta, kan emellertid tänkas bliva avskräckt genom ett straff på några månaders fängelse, och än mindre, om han finner, att villkorlig dom kan ifrågakomma.

Domstolarnas frihet att verkställa straffmätningen inom ramen för de av lagstiftaren angivna straffskalorna bör lämnas oförkränt. Men om lagstiftaren finner, att domstolarnas straffmätning icke kan anses stå i överensstämmelse med den allmänna rättsuppfattningen eller lagstiftarens avsikt och ej heller är tillfyllest ur kriminalpolitisk synpunkt, har denne dock vissa möjligheter att åvägabringa rättelse, i sista hand genom lagändringar.

Det förefaller dessutom som det skulle vara tveksamt, om 8 kapitlets bestämmelser i nuvarande läge giva tillräckligt skydd åt rikets intressen mot alla former av samhällsfarlig verksamhet. En fri åsiktsbildning och en lojal kritik bör enligt min mening vara självskriven. Men en åsiktsbildning eller propaganda, som ges i sådana former och sådant innehåll, att den närmast får karaktär av »allmän spridning åt falska rykten eller lögnaktiga uttalanden, ägnade att framkalla fara för rikets säkerhet», kan ej givas privilegiet att få fortgå utan ingripande. Det är därför icke möjligt för statsmakterna att i en situation, som icke utan fog skulle kunna betecknas såsom ett läge »då krig hotar riket», underlåta att inskrida mot en verksamhet, som är ägnad att försvåra eller omintetgöra verkan av de ansvariga myndigheternas åtgärder för bevarandet av vårt lands frihet, självständighet och oberoende mot varje angrepp.

Den statsfientliga verksamhet som i år avslöjats är särskilt i de fall, där trådarna kunnat följas till ett politiskt verksamt parti, av sådan art, att den påkallar kraftåtgärder från statsmakternas sida.

I polismyndigheternas och domstolarnas händer måste sättas vapen effektiva nog att förhindra, uppdaga, beivra och effektivt bestraffa brottsliga gärningar av personer, som bedriva en verksamhet farlig för landets inre och yttre säkerhet.

Har det visat sig, att de möjligheter härutinnan, som nu gällande lagstiftning erbjuder, icke äro tillfyllest, måste åtgärder skyndsamt vidtagas. Det ligger fara i dröjsmål med oskadliggörandet av de samhällsfarliga elementens verksamhet.

De åtgärder, som kunna komma i fråga, avse ordningsmaktens effektivitet, lagstiftningen och lagtillämpningen, frihetsberövande åtgärder mot samhällsfientliga element samt förhindrandet av en verksamhet som antingen i sig själv är ägnad att skada rikets säkerhet eller leder till samhällsfarliga brott.

Med återopande av vad jag anført får jag hemställa om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet rikta följande fråga:

Interpellation. (Forts.)

Anser herr statsrådet att de straff, vilka nu ådömas för brott mot 8 kap. strafflagen, äro i tillfredsställande grad ägnade att under nu rådande förhållanden verka återhållande, och fyller lagstiftningen och lagtillämpningen på detta område med hänsyn till brottens samhällsfarlighet och betydelsen av den brottsliges bestraffande sin uppgift att trygga rikets inre och yttre säkerhet, och, om så icke skulle vara fallet, eller tvekan härom skulle råda, är herr statsrådet villig att pröva de föreliggande frågorna och vidtaga erforderliga åtgärder samt därvid bl. a. åvägbringa att lagstiftningen om och bestraffningen av dessa brott bringas i närmare överensstämmelse med den allmänna rättsuppfattningen beträffande brottens svårighetsgrad och samhällsfarlighet?

Denna anhållan blev på begäran bordlagd.

§ 9.

Ordet lämnades på begäran till

Interpellation.

Herr von Friesen, som yttrade: Herr talman! Förhållandena vid internatet Långmora ha genom vissa vid anstalten inträffade händelser föranlett en ganska livlig pressdiskussion. Uppenbart är att anordningar som denna, i och för sig främmande för svenska tänkesätt och endast betingade av ovanliga tidsomständigheter, icke kunna fortleva utan störningar. Meningarna ha också gått starkt isär när de gällt att angiva riktlinjerna för vården av de internerade. Just nu dominerar i diskussionen den uppfattningen att kontroll och övervakning varit för slappa och att mer rigorösa föreskrifter måste tillämpas. Mot denna uppfattning står en annan, som med utgångspunkt från det faktum, att de internerade inte äro att betrakta som brottslingar, hävdar, att detta ur statsintressets synpunkt nödtvungna omhändertagande bör ske efter samma principer som gälla för socialpolitiska åtgärder av närmast jämförbar art. Det har uppgivits att ingen differentiering av klientelet förekommer; sålunda sammanföras personer av skilda politiska åskådningar och nationaliteter ävensom lösdrivare och andra hel- eller halvabnorma individer såsom psykopater m. fl. Det offentlighetens ljus som kastas över en verksamhet som denna bör, synes det mig, medgiva att en allmän omprövning av flyktingsproblemet också företages, varvid det borde vara angeläget att vårt land på detta område icke frångår de humanitetens grundsatser som i flertalet människors ögon äro förutsättningen för vår existens som kulturnation. Jag vet väl, att en viss opinion tillbakavisar dylika synpunkter som klemighet och slapphet. Icke desto mindre synes det mig som om det närmast ansvariga ämbetsverket, att döma av en nyss avgiven berättelse, dock bemödat sig om att låta de anförda principerna vara rättesnöre för dess handlande, även om det möjligen i ett eller annat avseende brustit i tillämpningen.

Det har visserligen ryktats att statsrevisorerna skulle ägna förhållandena vid Långmora speciell uppmärksamhet. Detta utesluter dock ingalunda att frågan i hela dess vidd redan upptogs till prövning under ledning av den närmast ansvarige departementschefen.

Med hänvisning till vad här anförts anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet få framställa följande frågor:

1. Anser statsrådet att rådande förhållanden vid internatet Långmora äro tillfredsställande, eller böra åtgärder vidtagas i syfte att dels bättre isolera det ur samhällssynpunkt verkligt farliga klientelet samtidigt som en differentiering av materialet äger rum?

Interpellation. (Forts.)

2. Anser statsrådet en strängare prövning av interneringsbehovet påkallad och finnas andra möjligheter, exempelvis ökat antal arbetstillstånd, som medgiva en minskning av antalet internerade?

Denna anhållan blev på begäran bordlagd.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 2.47 e. m.

In fidem
Sune Norrman.

Torsdagen den 23 oktober.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Herr talmannen tillkännagav, att riksgäldsdirektören med skrivelse av den 15 sistlidne juli till honom överlämnat en av den vid årets riksdag valde militieombudsmannen Sture Centerwall till riksgäldskontoret ingiven, av läkarintyg åtföljd skrivelse, vilken nu föredrogs och var av följande lydelse:

»Till Riksdagen.

Härmed får jag vördsamt anmäla att jag på grund av sjukdom avsäger mig förtroendet att vara Riksdagens militieombudsman från och med den 15 juli 1941.

Stockholm den 14 juli 1941.

Sture Centerwall.»

Den föredragna skrivelsen lades till handlingarna.

Därefter anförde herr **talmannen**: På grund av denna avsägelse har jämlikt § 98 regeringsformen och § 68 riksdagsordningen militieombudsmannens ställföreträdare häradshövdingen Ivar Lamech Wieslander övertagit militieombudsmansämbetet, och skall enligt stadgande i samma paragrafer riksdagen förrätta nytt val av ombudsman. Efter samråd med första kammarens talman får jag föreslå, att andra kammaren ville besluta att vid sammanträde onsdagen den 29 innevarande månad företaga val av 24 valmän jämte 6 suppleanter för utseende av riksdagens militieombudsman och hans ställföreträdare.

Detta förslag bifölls.

§ 2.

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition, nr 305, angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1941/42. Föredrogs för remiss till utskott Kungl. Maj:ts proposition, nr 305, angående utgifter å tilläggsstat I.

Därvid anförde:

Herr **Skoglund** i Doverstorp: Herr talman! Efter drygt tre och en halv månaders uppehåll har riksdagen åter samlats för att behandla av regeringen framlagda propositioner. Jag utgår dock ifrån, att utöver önskan att få dessa ärenden avgjorda har regeringen känt behov av att i en så prövande tid som den vi nu genomleva stå i direkt kontakt med folkrepresentationen. Är detta mitt antagande riktigt, torde vi icke böra inskränka dagens debatt till att gälla endast de propositioner, som nu remitteras, utan med talmannens tillåtelse låta

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition, nr 305, angående utgifter å tilläggsstat I. (Forts.)

debatten vidgas till en öppen och förtroendefull överläggning angående även andra samhällsviktiga spörsmål. Det kan vara åtskilligt, som riksdagsledamöterna ha på hjärtat, när de återvända utifrån bygderna.

Vad de framlagda propositionerna beträffar torde dessa icke föranleda några starkare meningsskiljaktigheter. Folkpensionärerna, samhällets ekonomiskt svagaste medlemmar, måste i en tid med stegrade levnadskostnader bli föremål för särskild omtanke från statsmakternas sida. Det, som beträffande förslaget om förhöjt dyrtidstillägg å folkpensionerna, invalidunderstöd, barnbidrag m. m. kan diskuteras, är om den föreslagna formen för ett extra bidrag är den bästa och mest rationella. Jag är för min del medveten om att berättigade invändningar kunna göras på den punkten, men jag har under ärendenas behandling i socialvårdskommittén funnit, att det stöter på stora svårigheter att gå någon annan väg.

Vad propositionen angående utgifter å tilläggsstat I beträffar, så torde denna endast få betraktas som förridare till de många olika utgiftskrav, som vi komma att ställas inför och till vilkas täckande riksdagen måste anvisa medel.

Under punkt 1 på fjärde huvudtiteln i propositionen nr 305 begär försvarsministern 800,000 kronor till bidrag för anskaffning av gevär till frivilliga skytteväsendet. Det är ingen liten summa i en tid, då statsbudgeten är ansträngd, men ändock måste jag förorda den varmt. Den, som bevittnat det energiska arbete, som för närvarande bedrives inom skytterörelsen, och den, som sett hur personer i olika åldrar och från skilda samhällsgrupper uppoffra sig, sätta till sin fritid och göra stora utgifter, får respekt för denna rörelse. Och vad mer är, där fostras våra pojkar icke bara till goda fosterlandsförsvarare, utan också till den verkliga folkgemenskapen; där sammanföras jordbruks- och industriarbetare, herrgårdspojkar och drängpojkar, och där tillmätas endast den utförda prestationen betydelse. Vad jag här sagt beträffande skyttet gäller även hemvärnet. Inom båda dessa organisationer har under den gångna sommaren anskaffningen av gevär varit en ytterst aktuell fråga. Jag tillåter mig att till herr försvarsministern få rikta den maningen att se till att hemvärnet får gevär. Det har varit en mycket allvarlig olägenhet, att hemvärnet icke i tillräcklig utsträckning kunnat få vapen för sina på många håll intensivt bedrivna övningar.

Ett flertal av övriga anslagsäskanden torde få betraktas som ett led i arbetet på vår beredskaps stärkande. Att den ekonomiska frontens känsligaste punkt, bränsleförsörjningen, blivit föremål för regeringens särskilda uppmärksamhet, är naturligt. Till en fortsatt mobilisering av inhemska resurser syfta förslagen att öka och rationalisera torvberedningen — något som jag tycker är ytterst angeläget — samt att utbygga skogsvägarna. Större tillgång på godsvagnar är nödvändig för att möta den anhopning av järnvägsfrakter, som följt med reduceringen av motortrafiken. Till åtgärder för bättre ekonomisk beredskap hör också utbyggande av en kraftstation i Midskogforsen, likaså det främjande av hantverk och småindustri, som är av särskild vikt, när tider med våldsamma omkastningar beträffande arbetstillgången kunna befaras. Vad själva den praktiska utformningen beträffar av de olika ärenden, jag här har berört, torde det bli vederbörande utskotts sak att bedöma denna.

Men, herr talman, den fråga, som dock först och sist är i våra tankar en dag som denna, när regering och riksdag mötas, och som med aldrig slappnande uppmärksamhet måste följas av dem, som ha ansvaret för vårt lands öde, är frågan om landets säkerhet. Hitintills har Sveriges deklarerade önskan att stå utanför stormaktskriget respekterats. Men vi befinna oss i ett ömtåligt läge, inneslutna av krigförande eller ockuperade stater. Då regeringen har

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition, nr 305, angående utgifter å tilläggsstat I. (Forts.)

varskott om en särskild utrikespolitisk överläggning senare, skall jag icke nu fördjupa mig i detta allvarliga spörsmål. Tillåt mig dock att redan i dag få försäkra, att den partigrupp jag representerar helt och fullt står bakom den utrikespolitiska linje, som regeringen och dess utrikesminister följt. Jag är också övertygad om att bakom denna politik också står den överväldigande majoriteten av Sveriges folk samlad i enig beslutsamhet att hävda sin frihet och självbestämmanderätt.

Till frihetens skydd är en omfattande militär beredskap alltjämt nödvändig. Den har av hela svenska folket krävt stora uppoffringar i ekonomiskt hänseende, men de tyngsta ha burits av de inkallade i form av personlig tjänst under oftast hårda förhållanden. Om det civila vardagslivet än blir kargare, få vi dock aldrig glömma det tack, vi äro skyldiga Sveriges folkarmé, eller upphöra att uppmärksamma de säregna sociala problem, som den långa beredskapen skapat. Under fullgörande av ansvarsfylld tjänst i den svenska krigsmakten ha tyvärr många unga män måst offra sina liv. Katastrofen på Hårsfjärden drabbade oss hårt. Det var en sorgens dag över hela vårt land. Flygvapnets förluster kännas också dubbelt svåra i en tid som denna. Till alla dem, som givit sina liv i fosterlandets tjänst, stannar nationen i outplånlig tacksamhetsskuld.

Den materiella försvagning, som uppstått inom försvaret genom beklagliga olyckshändelser, få vi söka bota. Jag förmodar, att försvarsministern, så snart omständigheterna medgiva, lämnar riksdagen tillfälle till prövning av nödvändiga ersättningsarbeten.

Inkallelser av jordbrukets folk under skördetid, mindre klokt vidtagna militärdispositioner i det ena eller andra avseendet, allt sådant har förklarligt nog framkallat kritik på många håll. Jag tänker dock icke i detta sammanhang uppehålla mig vid sådana — kanske i vissa fall ofrånkomliga — irritationsmoment. Jag förutsätter, att både regeringen och försvarets ledning har sin uppmärksamhet riktad på dessa spörsmål.

Ordspråket »en olycka kommer sällan ensam» ha vi i år sett sorgligt bekräftat. Till de av kriget framkallade svårigheterna har kommit en dålig skörd. De farhågor för en klen årsväxt, som hystes, då riksdagen åtskildes vid midsommartid, ha tyvärr mer än besannats. Man får gå tillbaka till 1918 — eller ännu längre — för att finna motstycke. Detta är så mycket farligare som det är det andra året å rad vi måste konstatera missväxt i stora delar av landet; de brödsädes- och foderreserver, som i fjol funnos, äro därtill i oroväckande grad nu förbrukade. Vårt lands livsmedelssituation har i grunden förändrats.

Man kan väl förstå det missmod, som gripit mången jordbrukare, som sett alla sina ansträngningar tillspilogivas och sina förhoppningar grusas. Även om detta utlöst en del opinionsyttringar, som inte varit så väl balanserade, får sådant inte leda till den felaktiga föreställningen, att oron för nuet och framtiden hos jordens brukare skulle vara omotiverad. Det är tvärtom så, att jordbruket behöver både förståelse och uppmuntran från samhället och konsumenterna.

Det har sports, att de beräkningar, som av jordbrukets ekonomiska organisationer i samråd med livsmedelskommissionen gjorts rörande de ekonomiska konsekvenserna av skördeutfallet, snart skulle vara färdiga och att förhandlingar skulle förestå mellan regeringen och dessa ekonomiska organisationer. Tillåt mig säga, att det är hög tid att dessa utlovade förhandlingar mellan regeringen och organisationerna komma till stånd, så att förutsättningar för största möjliga produktion i fortsättningen skapas. Det kräves förståelse och hänsyn från båda håll. Jag tvivlar inte heller på att detta inses å ömse sidor vid de stundande förhandlingarna.

Vi kunna oreserverat erkänna, att de statliga myndigheter, som bära ansvaret

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition, nr 305, angående utgifter å tilläggsstat I. (Forts.)

för såväl livsmedelsförsörjningen som varuförsörjningen i övrigt, ha en mycket svår uppgift. Vi kunna nog också kosta på oss det erkännandet, att de i de flesta fall ha lyckats lösa sin uppgift på ett mycket tillfredsställande sätt. Undantagen kanske mera bekräfta regeln. Det har dock funnits tillfällen, då man måste säga, att uppenbara misstag ha begåtts. Ett exempel härpå skulle jag vilja anföra. Det var begränsningen av arealtilläggen för brödsäd, som regeringen fastställde i höstas. Vilja vi ha fram en stor höstsädesodling — och denna går lättast att utöka på de större jordbruken — måste det vara ett misstag att vidtaga åtgärder, som verka i direkt motsatt riktning.

Den vinter, som ligger framför oss, blir säkert bekymmersam i flera avseenden, även om vi skulle våga hoppas, att den blir mindre kall än de två senaste och att herr Domö klarar bränslefrågan. Hitintills har samhällsandan i stort sett varit god, och olika grupper ha framfört sina bekymmer och önskemål utan att använda språkets grövsta ord. Vi måste sträva efter att detta förhållande allttjämt skall bestå. Verksamma medel för att gynna dessa strävanden äro, tror jag, förtroendefullt framläggande av faktiska förhållanden i försörjningshänseende och saklig redogörelse för hur olika samhälls- och yrkesgruppers levnadsförhållanden påverkas av krisen. Vidare är ett noggrant övervakande och snabbt ingripande mot osolidariska samhällsmedlemmar ett verkligt folkkrav. Vi få akta oss för att släppa fram jobbartyper av den art, som vi kände väl under förra världskriget. Jag upprepar vad jag tidigare en gång yttrat från denna plats: Det är en stor tillgång i nuvarande svåra tid, att vi ha stora ansvarskännande ekonomiska organisationer på såväl jordbrukets och industriens som varudistributionens områden, vilka lojalt samarbeta med myndigheterna i folkhushållets tjänst. Min mycket allvarliga maning i dagens försörjningsläge är: Konsumenter, fresta icke producenterna att föra ut varorna förbi sina organisationer och sina normala avsättningsplatser! Ni gör illa därmed och skapar oreda! Och till mina yrkesbröder, jordbrukarna, vill jag säga: Fall icke för några frestelser att sälja bredvid edra organisationer, leverera vad ni ha att sälja till mejerier och slakterier som vanligt, så att varorna på ett rättvist sätt fördelas till konsumenterna! Endast på det sättet förmå vi bemästra folkförsörjningens problem och kunna med någorlunda lugn se mot framtiden.

Den översyn av samhällsproblemen, som vi samlats till i en mörk höst, formar sig sålunda till en prövning av samhällssolidaritetens krav på medborgarna i en sällsynt hård tid. Då resurserna minska, minskar också kraften att bära bördorna, och villigheten att trots allt göra sin plikt skall därför skattas högre. Men när vi måste begära mer av medborgarnas samhällsanda, växer också kravet på statsmakterna att med kraft slå ned öppet samfällsfientliga element. Både den militära beredskapens och hemmafrontens män och kvinnor ha rätt till största möjliga trygghet. I en tid, då häktningar av spionlighör och sabotörer höra till tidningsrubrikernas normala innehåll, kan man sannerligen inte förvånas över att frågan om skärpt ingripande mot samhällsskadliga element kommit i förgrunden för folkets tankar. *Ett uppträdande från statsmakternas sida, som kan tolkas som hutllande med våra inre fiender, skulle nu medföra en fara för att förtroendet för statsledningen undergrävd.* Affären Sven Linderot kastade ett löjets skimmer både över riksdagen och kanske i än högre grad över de svenska polismyndigheterna. Under hela sin offentliga kamp mot det svenska samhället har säkerligen icke herr Linderot på långt när lyckats åstadkomma den skada, som han nu gjort genom att dölja sig i sin kula. Han om någon kan betraktas som den svenska folkstyrelsens dödgrävare. Det är möjligt, att myndigheterna saknat resurser till en bättre vakthållning. I så fall skall intet förslag mötas med större tillfredsställelse än krav från socialministern till

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition, nr 305, angående utgifter å tilläggsstat I. (Forts.)

polisväsendets förstärkning. Flera av de interpellationer, som framfördes vid kammarens första plenum under höstsejouren, taga också sikte på svaga punkter i nu gällande lagar mot samhällsfienderna. Vi avvakta också här förslag till nödvändiga åtgärder. Det finns anledning att kraftigt betona, att kravet på inre trygghet under de sista månaderna vuxit i sådan grad bland Sveriges folk, att tidpunkten för radikalare åtgärder nu synes vara inne. Jag är övertygad om att också regeringen har detta klart för sig.

Den tid, herr talman, som ligger framför oss, kommer säkert att ställa vårt folk inför stora påfrestningar. Förkrigstidens lagerhållning av konsumtionsvaror är till stor del förbrukad, och vi måste söka reda oss med vad vi kunna framställa inom det egna landet. Trycket kan även i andra hänseenden bli kännbart. Jag behöver endast erinra om den våldsamt intensiva propaganda, för vilken vi äro utsatta från krigförande makters sida.

Det gäller för oss att icke underskatta lägets svårigheter men dock att gå till verket med fast förtröstan på våra möjligheter att besegra dem. Vårt arbete skall bäras upp av känslan för vår generations ansvar i en historiskt avgörande tid.

Herr Voug: Herr talman! Strax innan riksdagen sist åtskildes framtvingade omständigheterna ett ställningstagande av stor räckvidd. Kammarens ledamöter ha helt visst den laddade atmosfären vid midsommar i friskt minne. Det kunde vara anledning att återkomma till det regeringsbeslut, som då fick riksdagens godkännande, men om jag nu nöjer mig med några korta ord om denna sak är det därför att jag i likhet med den föregående ärade talaren anser det lämpligt att vi i dag inte ingå på en debatt om utrikespolitiken utan vänta därmed till ett senare tillfälle. Jag förutsätter då, att detta inte skall låta vänta på sig alltför länge.

Om jag nämner midsommarbeslutet är det uteslutande för att konstatera, att den ansträngning som då gjordes för att bevara enigheten mellan de partier, som samverka i regeringen, inte varit förgäves. Många fruktade av detta beslut konsekvenser vilka glädjande nog uteblivit. Det visade sig, att svenska folket tog denna sak med samma lugna sans och måtta som det även i andra skiften lagt i dagen under de mer än två år kriget har pågått. De som fruktade, att det beslutade medgivandet skulle leda oss bort från självständighetspolitiken, ha icke blivit sannspådda. Därför har även samlingen kring regeringens riktlinjer för vår neutralitetspolitik kunnat bevaras.

Jag förbiser då varken missnöjesyttringarna från ytterlighetsriktningarna, som aldrig godkänt den samlande linjen, eller den oro som framkommer från kretsar, vilkas lojalitet mot den nationella målsättningen man inte har rätt att tvivla på. Egentligen ligger det nog i sakens natur, att vår självständighetspolitik icke kan under de utomordentligt svåra förhållanden, som varje liten neutral stat nu har att kämpa med, föras på ett sådant sätt att all kritik förstummas. Men om oron på senare tid kanske blivit högljuddare än förut, är det så mycket större anledning att fastslå, att något alternativ till den linje vi här i riksdagen samlats omkring inte framförts.

Självfallet måste det finnas ett helt annat spelrum för skiftande meningar, då det gäller våra inre affärer. Det är både nödvändigt och önskvärt, att diskussionen hålles i gång. För någon likriktning sakna vi gudskelov alla förutsättningar. Det är heller inte annat än i sin ordning då enskilda grupper, som känna sig trängda, låta höra av sig. Det blir sedan statsmakternas uppgift att sammanjämka skilda intressen. Stora och allvarliga brytningar ha vi hittills undgått.

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition, nr 305, angående utgifter å tillläggsstat I. (Forts.)

Om jag i detta sammanhang nämner jordbruket, är jag inte blind för det faktum att den stora olycka, som vårt land drabbades av genom att även innevarande års skörd blev så klen, kunde skapa ett visst missmod, för att inte säga desperation, bland jordens brukare. Skördens misslyckande är emellertid en katastrof — jag tror icke att det ordet är för starkt — vars verkningar måste leda till upppoffringar för oss alla, och det var medvetandet om detta som kom uttalandena på en rad jordbrukarmöten i höstas att få en i viss mån utmanande klang i deras öron, som veta med sig att de få bära en större del av krisens bördor. Jag vill erinra om att vi i föl umgingos med förhoppningen att det i år skulle bli en tillräckligt riklig skörd för att en revision av priserna skulle bli möjlig. Den förhoppningen försvann redan då årets julirapport blev klar. När sedan en rad jordbrukarmöten uppställde ganska långt gående krav, trots de prisförbättringar som statsmakterna vidtog, får man inte förvåna sig över att detta framkallade en viss reaktion. Man tyckte sig nämligen konstatera, att dessa jordbrukarmöten inte beflitade sig om att dra en gräns mellan en rimlig kompensation för förlusterna i samband med den felslagna skörden och en allmän prishöjning, som skulle ge jordbruket en betydande merinkomst därutöver, och detta just i en tid, då knappheten på jordbruksprodukter kom att framträda såsom särskilt oläglig.

Allmänhetens känslighet för livsmedelspriserna måste vara särskilt stor i en kristid som denna, och det får därför inte förvåna, att vissa jordbrukarkrav väckte förbittring. Från södra Sverige skötes brödsädspriserna i förgrunden på ett sätt som erinrade om den strid vi här i våras hade om sockerbetorna. Det väckte berättigat uppscende, att ett jordbrukarmöte — det hölls för övrigt i Malmö — inte bara yrkade att grundpriset för spannmål skulle ytterligare höjas utan därjämte att den begränsning av arealen, som stipulerats i samband med det nya tillägget för höstsädesodling, skulle bortfalla helt. Åtskilliga andra möten nöjde sig med endast det sistnämnda yrkandet, vilket nyss också fick stöd i herr Skoglunds i Doverstorp yttrande. Detta yrkande var så tillvida ett märkligt utslag av bondesolidaritit, som gränsens borttagande uppenbarligen gagnar endast ett litet antal ägare av större jordegendomar. Detta synes mig visa, att den agitation, som drevs i höstas, inte i allo var så synnerligen väl genomtänkt. Då det gällde mjölkpriserna ställdes sedermera även vissa anspråk, som inte kunna anses hållbara.

Det ligger nära till hands för den stora allmänheten att bedöma frågan om jordbrukets priser främst ur synpunkten av den compensation för dyrtiden, som varje yrkesgrupp kan anse sig ha anspråk på. Vad man här syftar till är största möjliga rättvisa. Någon benägenhet att därvidlag underkänna jordbruksbefolkningens rimliga önskemål finnes verkligen inte. Men det finns ju också en annan synpunkt, som inte kan få eftersättas, och detta är omtanken om penningvärdet. Det var därför också ett välkommet ord — fastän kanske inte helt och hållet i rättan tid, ty det kom nog några veckor för sent — då ordföranden i riksförbundet landsbygdens folk vädjade till sina yrkesbröder att försöka förstå de risker både för landet och för dem själva, som skulle följa med en sådan prispolitik för jordbruket som driver fram en verklig inflation.

Jag vågar säga, herr talman, att vi skulle nog litet till mans också i fortsättningen känna oss tacksamma för flera tecken av samma slag på jordbruksorganisationernas fulla ansvarskänsla och vilja att även gentemot sina egna ta stöten för den politik som vi enats om att föra igenom.

På vår folkförsörjning i allmänhet skall jag nu inte gå in, herr talman, eftersom jag förutsätter, att det under den kommande riksdagen beredes kam-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition, nr 305, angående utgifter å tilläggsstat I. (Forts.)

maren tillfälle att samtala med folkhushållningsministern om de planer han i olika avseenden umgås med.

Jag skall i stället gå över till ett annat spörsmål, där jag får tillfälle att anknyta till ett yttrande av min företrädare här i talarstolen. Tyvärr måste det konstateras, att det europeiska kriget för vårt lands vidkommande dragit med sig vissa följdföreteelser som tvinga myndigheterna till en skärpt verksamhet. Vägen av sagotagedåd, spionerier och landsförrådiska förehavanden av annat slag befinner sig dess värre i stigande. Oron inför dessa fenomen är mycket förklarlig. Vid denna riksdagssession ha redan framkommit yrkanden om straffskärpningar i den mån vår hittillsvarande lagstiftning icke är tillräcklig. För övrigt kan det självfallet inte råda någon oenighet om myndigheternas plikt att hålla uppsikt åt alla håll och ingripa med all tillbörlig stränghet. I den offentliga diskussionen har emellertid sedan långt tillbaka en fråga tvingat sig fram som också herr Skoglund i Doverstorp nu berört: bör 1940 års upplösningslag tillgripas?

Då jag går att försöka besvara den frågan, skulle jag först vilja framhålla, att såvitt jag förstår denna upplösningslag inte är tänkt som en form av kollektiv bestraffning mot en riktning, som blivit komprometterad genom sina medlemmar — de må sedan ha befunnit sig i ledande ställning eller i mindre ansvarig. Snarare är väl denna lag tillkommen för att förhindra, att ett parti genom att utöva sin verksamhet inför offentligheten därmed kan lättare fortsätta sina kriminella förehavanden. Vi ha nu att bedöma riktningar, som visat sig i stånd att förleda enskilda människor till kriminella handlingar genom den propaganda de driva. Men man måste ju ovillkorligen spörja sig, om det syfte man vill nå gagnas av ett upplösningsbeslut. Därvidlag finns det nog ingen möjlighet att ge ett absolut uttömmande svar. Det parti jag tillhör intager i denna fråga en hållning, som jag utan risk att bli dementerad åtminstone kan beskriva så, att den är mer tveksam än den hållning herr Skoglund i Doverstorp parti intager. Våra invändningar äro så till vida principiella, att vi självfallet anse det vara bättre, om ett demokratiskt samhälle kan komma till rätta med statsfientliga partier på övertygelsens väg. Det principiella motståndet är däremot — åtminstone hos de flesta av oss — säkerligen inte av den innebörden, att vi anse notoriskt statsfientliga element sakrosankta. Våra invändningar äro däremot främst av praktisk art. Det är en gammal erfarenhet att man genom att upplösa och förbjuda en riktning ingalunda fördriver de meningar, kring vilka den bildats. Om dessa meningar ha någon anklang bland folket, komma de att leva kvar trots upplösning och förbud. Sakna de däremot någon verklig anslutning, innebär partiförbudet ett större våld än nöden kräver.

Denna invändning kommer emellertid i en något annorlunda beskaffad belysning, om man är ense om att vad vi nu åsyfta är att förhindra vissa riktningars offentliga politiska verksamhet just därför att de visat sig åstadkomma kriminella handlingar. Ser man saken på det sättet, kan det nog även medges, att ett par andra invändningar förlora något av sin udd, nämligen dels att en förbjuden rörelses anhängare lätt bli martyrer och dels möjligen också argumentet att en agitation, som drives ned i underjorden, därmed blir svårare att kontrollera och följaktligen farligare.

Jag hoppas för övrigt, att man inser, att ett partiförbud icke medför, att de förbjudna riktningarnas tidningspropaganda automatiskt hejdas. Tryckfriheten är nämligen allttjämt reglerad i grundlagen, och någon ordentlig utmönstring av den misshagliga propagandan förefaller inte möjlig med mindre cen-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition, nr 305, angående utgifter å tillläggsstat I. (Forts.)

surlagen sättes i kraft — en åtgärd, som jag hoppas att riksdagen inte reflekterar på.

Från dessa utgångspunkter, herr talman, måste man förstå, att det parti jag tillhör ingalunda övervunnit sin betänksamhet mot ett ianspråktagande av 1940 års upplösningslag. Något universalmedel är det inte — det har i själva verket en ganska begränsad räckvidd, och det vore ett misstag, om man väntade sig några underverk av ett sådant ingripande. Å andra sidan vilja vi inte motsätta oss att ta saken under omprövning, därest man kan övertyga oss om att en sådan åtgärd kan rensa den onekligen ganska spända atmosfär som ytterlighetsriktningarna lyckats åstadkomma här i landet. Det sker i så fall uteslutande med hänsyn till våra egna inre förhållanden.

Det är också för oss självfallet att, om upplösningslagen skall tillgripas, detta måste ske gentemot alla de riktningar, som fylla de ganska vidsträckta förutsättningar som uppställts i lagen. Det framgick av herr Skoglunds i Doverstorp anförande, att hans parti i riksdagen är fjärran från den tanke, som framskyttat i en viss del av agitationen och som utmynnade i krav på ett ingripande endast åt ena hållet. Något dylikt ter sig för oss fullständigt otänkbart. Och det säger sig självt, att aktionen måste företas med samma kraft åt båda hållen. Om vi nu äro villiga att resonera om saken, är det under denna oefftergivliga förutsättning.

Med vad jag här sagt, herr talman, har jag velat ge tillkänna, att den socialdemokratiska andrakammargruppen nu liksom tidigare är beredd att gå andra grupper till mötes så långt detta är möjligt utan att uppge värden som äro dyrbarare än sammanhållningen. Jag vill säga till sist, att denna beredvillighet är självfallet någonting som man får akta sig för att missbruka.

Herr andre vice talmannen **Österström**: Herr talman! Jag kan i många stycken instämma i de uttalanden, som de två föregående ärade talarna gjort angående de aktuella problemen liksom beträffande förhoppningarna och bekymren sådana dessa te sig, kännas och bedömas i den allmänna opinionen. I anslutning till en sats i herr Vougt's anförande skulle jag vilja tillägga, att denna opinion är naturligtvis icke alldeles entydig, icke enkelspårig i varje detalj. Dess bättre finns ett visst utrymme för åsiktsbildning med nyanser i vårt land, även om det är oförnekligt, att åtskilliga tecken tyda på att det blir mindre gott om plats för de politiska särlingarna, särskilt när dessas verksamhet berör vårt lands förhållande till den kämpande världen där ute. Kriget och dess följdföreteelser sliter på nerverna hos oss alla. Ingen är alldeles oberörd av vad som nu sker. Storkrigets tendens att ständigt växa och draga allt flera stater med sig ökar, såvitt man kan förstå, de omedelbara riskerna även för oss. I varje fall ökas bekymren. Då måste med nödvändighet toleransen komma att sitta trångt. Sådant är oundvikligt. Åtgärderna mot det politiska gangsterväldet är en sak för sig, som jag strax skall återkomma till.

Kungsådran i svensk politik skall enligt folkets vilja — så uppfattar i varje fall folkpartiet saken — vara att trygga freden med ära. Detta har lyckats hittills. Både freden och äran hava räddats. Den, som säger annat, talar icke sanning. Kungsådran är respekterad. Det gläder mina vänner och mig att vi kunna helt ansluta oss till det förtroendeuttalande för regeringen, som högern och socialdemokraterna genom sina talesmän här i dag så oförbehållsamt och oreserverat gjort. Med hänvisning till meddelandet om att särskilt tillfälle blivit reserverat för en överläggning om utrikespolitiska spörs-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition, nr 305, angående utgifter å tilllägsstat I. (Forts.)

mål kan det även för mig räcka med att i dag säga detta. Jag hoppas att trots denna *formella* knapphet i deklarationen ingen tvekan skall vara tillfinnandes om att huvudmassan av dem, som bekänna sig till svensk borgerlig vänsters principer, ger regeringen sitt oreserverade stöd i dess strävanden att bevara freden med ära och ansluter sig till de medel, som härutinnan använts för att säkra ett gott resultat av ansträngningarna.

Jag vill gärna i detta sammanhang spinna en smula vidare på vad herr Voug't var inne på, nämligen om samregerandet och den borgfred, som präglar vårt politiska liv sedan snart två år tillbaka. Folkpartiet har ingen anledning att dölja, att det från dess sida skulle djupt beklagas, om av någon anledning detta resultatrika samarbete mellan partierna i denna kritiska tid bleve avbrutet och en återgång skedde till gamla stridsställningar. Jag förstår visst — och det göra nog åtskilliga med mig i andra partier — att många kamphästar i otålighet tugga betslet och stampa oroligt, när härliga möjligheter att demagogisera ila förbi utan att kunna tagas i partipolitikens tjänst. Denna otålighet kan nog finnas representerad både här och var. Men naturligtvis är jag samtidigt angelägen om att säga, att gnisslar det någon gång i samarbetsmaskineriet, behöver detta icke nödvändigtvis bero på åtrån att demagogisera. I och för sig mycket respektabla skäl kunna föranleda slitningar. Samlingsregeringen och samlingsregeringens partier ha ingen lätt uppgift. De skola å ena sidan skjuta den typiska partipolitiken åt sidan men samtidigt hålla partimaskinerna vid liv och mata dem, så att de icke rosta sönder såsom valapparater. I längden är detta ett konststycke, som kräver en nästan onaturlig skicklighet hos ledarna och en moralisk manstukt i leden, som i vissa bestämda situationer naturligtvis pressar oerhört hårt, det skola vi medge.

Vad jag nu pekat på representerar ju ett både stort och ofantligt intressant problem, som har mycken utblick mot framtiden. Jag nöjer mig med att från de anförda utgångspunkterna draga den slutsatsen, att det är en uppenbar skyldighet för oss var i sin stad att uppbjuda alla ansträngningar för att möjliggöra samarbetets fortsättande i anda och sanning. Jag och mina vänner underskatta icke svårigheterna. Men ansvaret är tungt för dem, som eventuellt lyckas tillfoga samlingstanken ett banesår. Otvivelsaktigt förutsätter detta samarbete en betydande politisk mognad och disciplin, förmåga att offra åtskilligt som är kärt men dock relativt oväsentligt för att i stället trygga de största värdena i nationens liv, när farorna trycka på. Finns icke denna politiska mognad i tillräcklig grad, då spårar naturligtvis samverkan ur. Men jag tycker ju att man bara behöver fråga sig själv efter alternativet till samlingsregeringen för att det skall stå klart för en och var, hur angeläget det är att värna partiernas samarbete. Det finnes en obestriddlig sanning i det gamla ordet, att i stort sett och med hänsyn till slutresultatet får var och en av livet ut ungefärligen vad som rättvisligen tillkommer vederbörande. Gäller detta för den enskilde, så gäller det alldeles säkert också för staternas och folkens vidkommande. Klokhet, kallblodighet, rättsinne och framför allt förmåga att låta delen underordna sig det hela — när dessa egenskaper samverka, blir resultatet gott. Vi äro dock icke bara viljelösa slavar åt ett blint och obevekligt öde. Släpper man den tanken att vi själva kunna öva verkligt inflytande på utvecklingen, då, men också först då, är det hopplöst. Den lyckosamma seglatsen hittills i samarbetets tecken synes mig bevisa riktigheten av detta resonemang.

Samarbetet mellan partierna har främst till uppgift att trygga rikets ställning med hänsyn till storkrigets faror. Däruti ha både högerns och social-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition, nr 305, angående utgifter å tillläggsstat I. (Forts.)

demokraternas representanter rätt. Men även inrepolitiskt anmäla sig stora möjligheter att på denna väg nå synnerligen betydande resultat, både på längre och kortare sikt. Ett sådant resultat är att samordna det nationella och det sociala, smälta samman den nationella försvarspolitiken med det sociala uppbyggandets principer. Denna tanke är icke ny, den har under tidernas lopp tänkts av många, även i riksdagen. Men det har säkerligen aldrig i det förgångna funnits så stora utsikter att åstadkomma denna sammansmältning som i dessa dagar. En del av oss ha under årens lopp lagt huvudvikten i våra politiska och medborgerliga insatser på riksförsvaret och haft benägenhet att undervärdera socialförsvarets betydelse. En annan grupp av oss har tillmätt det sociala reformverket en mera dominerande betydelse än det nationella försvaret. Det är icke, och det får icke principiellt längre vara fråga om antingen—eller, antingen sociala reformer eller försvar, utan om både—och.

Med detta sätt att se är det klart, att jag rekommenderar de sociala förbättringar, som ställas i utsikt att bli föremål för riksdagens prövning. För övrigt är det ju i allt väsentligt endast justeringar med anledning av dyrtiden som ifrågakomma, exempelvis åt folkpensionärerna och med dem likställda grupper av hjälpbehövande. För egen del har jag dessutom så många gånger från denna plats varmt talat för en effektiv och kvalitetsstärkande socialpolitik att det torde vara överflödig påminnelse att utförligt orda härom nu. Jag endast understryker, hur viktigt det är, att i denna kristid, då så många onda möjligheter finnas att de fattigaste och de svagaste grupperna i samhället komma utanför den godtagbara materiella standardens linje, statsmakterna med det mest skärpta intresse ägna frågan om dessa gruppers skyddande verklig uppmärksamhet. Barnen äro här ett särskilt kapitel, som icke får glömmas. Det kan på goda grunder ifrågasättas, om icke statsmakterna borde ägna en särskild tanke åt problemet barnen och kristiden utöver de i och för sig synnerligen prisvärda och tacknämliga åtgärder i stödjande syfte, som blivit vidtagna på olika sätt. Vissa organisationer resurser och åtgärder borde måhända i god tid mobiliseras för att kontrollera utvecklingen hos barnen, så att inga obehagliga och farliga överraskningar plötsligt uppenbara sig. Ännu är det visserligen, såvitt man kan bedöma, icke allmänt någon större fara å färde, men på vissa punkter ha oroande tecken icke varit helt borta.

Om de storpolitiskt bistra tiderna påminnas vi även nu genom åtskilliga förslag från regeringen, som beröra den militära försvarsorganisationen. Dessa förslag komma från vår sida att prövas i en anda av redobogenhet att bringa varje rimligt och förnuftigt offer i avsikt att göra rikets värn mot yttre hot så starkt som möjligt, samtidigt som vi i mån av krafter och möjligheter hålla rättens fana högt. Men rätten är ett ord som fångas av vinden och drunknar i stridslarmet. Vi äro fullt medvetna om att skall ett litet folk i denna svåra tid få gehör för sin rättsståndpunkt, kräves, att tillsammans med rättsargumenter lägges ett skarpt och tungt svärd. Detta är hårda villkor, men de måste accepteras av den som vill leva.

Sammansmältningen av nationellt och socialt är en av samarbetets största uppgifter på både kort och lång sikt. En annan sak som anmäler sig för att bli föremål för samarbetets omvårdnad är, såsom de föregående ärade talarna så riktigt framhållit, en rimlig uppgörelse mellan producent- och konsumentintressena. Jag skall icke inlåta mig på det hopplösa försöket att giva något bidrag till diskussionen om den riktiga prissättningen på exempelvis jordbruksprodukterna, allra helst som riksdagen i annat sammanhang får tillfälle

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition, nr 305, angående utgifter å tilläggsstat I. (Forts.)

att pröva åtskilliga förslag i detta avseende. Jag vill endast framhålla ett par synpunkter på frågan som äro av mera principiell innebörd. Alla dela vi givetvis bekymren för det dåliga skördeutfallet, som i denna debatt redan två gånger förts på tal. Vi förstå också, att jordbruket i mycket hög grad blivit ekonomiskt illa klämt genom dessa vidriga omständigheter. Att landet för livsmedelsförsörjningen är absolut beroende av att jordbrukarna till det allra yttersta utnyttja de tyvärr försvagade möjligheterna att få fram föda åt folket, måste stå klart framför allt för statsmakterna, som i så hög grad bära ansvaret för jordbrukets trivsel, även om ingenting kan göras åt skördeutfallen. Där bestämma andra makter än regering och riksdag. Den politiska samlingens effektivitet bör kunna visa sig också på så sätt, att en förbittrad, sönderslitande och olustfrämjande strid om prisbildningen undvikes, åtminstone mellan alla sakligt inställda krafter. Även härvidlag måste en medelväg finnas, som ger mesta möjliga rättvisa åt olika håll. Samlingsregeringen och samarbetet mellan partierna är en garanti för att en vild och primitiv strid mellan intressena icke i detta sammanhang blossar upp.

Jordbruket har rätt att kräva visst hänsynstagande till de föreliggande ogynnsamma förhållandena, vilka kunna motivera prisjusteringar. Men det finns också skäl att akta på konsumenternas synpunkter och på det gemensamma intresset att icke släppa kontrollen över prisbildningen. De medborgare, och de äro många, vilka måste leva på ytterst små inkomster, få icke bringas till förtvivlan. Det vore en nationell olycka om befolkningsgrupperna ginge i kamp mot varandra. Våra gemensamma bekymmer äro ju icke slut i och med kriget. Vi behöva varandra också sedan. Kanske behöva vi varandra väl så mycket då som nu. Det är klokt att betänka detta och söka sammanjämka de olika intressena, hur svårt detta än kan vara. Säkert är, att öppnas de inre stormarnas ask och få de primitiva lidelserna uttryck i en allas kamp mot alla på det ekonomiska området, då är ofärden över oss. På ett erkännansvärt och märkligt sätt har man flerstädes hos de små inkomsttagarna utan högljutt knot accepterat dyrtidens hårda villkor. Denna solidaritet bör tacksamt erkännas från statsmakternas sida. Det måste vara möjligt att med god vilja i fortsättningen trygga en rimlig utveckling på detta område utan att därför jordbrukets legitima rätt behöver bli kränkt.

En tredje fråga, som berörts av de båda föregående talarna och som har både inrepolitisk och i viss mån utrikespolitisk betydelse, är spørsmålet om de svenska politiska gruppernas inringande och oskadliggörande. Jag kan på folkpartiets vägnar deklarerat, att vi äro beredda att pröva eventuella regeringsförslag, som ta sikte på att såsom illegala stämpla dylika statsfientliga sammanslutningar. Jag delar den socialdemokratiska talarens uppfattning, att en dylik förbudslagstiftning är diskutabel ur många synpunkter. Vägande invändningar av praktisk art kunna göras. Jag skall icke trötta med att utförligt redogöra för dessa. Men det är möjligt, att vi nu ha kommit dithän, att en uppstramning på denna front kan vara nödvändig. En samhällelig kraftåtgärd tarvas måhända för att markera vår fasta hållning mot en fortskridande politisk förvildning och uppluckring. Samtidigt måste man med skärpa framhålla, att rättsskyddet i vårt samhälle är en tillgång som icke lättsinigt får offras i dagens opinioner. Om statsmakterna bli eniga om att på antytt sätt gripa in mot politiska gangstergrupper, är detta ett bevis för dels att rikets ställning tvingar till nödvärn och dels att beslutsamheten hos samhällsmakten hårdnar i samma mån som riskerna ökas för den demokratiska statens liv och trygga utveckling.

De propositioner vilka nu skola remitteras äro, trots att de icke förefalla över-

*Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition, nr 305, angående utgifter å till-
läggsstat I. (Forts.)*

väldigande stora, dock ägnade att giva en ganska god bild av de tappra ansträngningar som statsmakterna med regeringen i spetsen göra för att livet skall gå vidare på alla områden i vårt land trots vidrigheterna omkring oss. På olika sätt vill regeringen tydligen sörja för att vi skola undvika stagnation och stockning i rörelsen. En sådan strävan uppskattas naturligtvis av folkrepresentationen, som ju också har skyldighet att stödja denna inställning på det mest effektiva sättet. Näringslivet i vårt land har under påfrestningens tid givit utomordentliga prov på styrka, smidighet och anpassningsförmåga, som mildrat eller helt eliminerat skadorna genom vårt ogynnsamma läge med avseende å möjligheterna att köpa och sälja på världsmarknaden. Samarbetet mellan statsmakterna och näringslivet förefaller utifrån bedömt att vara tillfredsställande. Borgfred råder, som lyckligt är, beträffande principiella ståndpunkter om hur långt statsingreppen i näringslivet böra gå. Tids nog blir även den tvisten aktuell. Nu gäller det att samordna alla krafter för att klara livhanken.

Våra naturrikedomar, icke minst skogen, ha fått ännu större betydelse än någonsin. Vi äro även härutinnan mest gynnad nation av ödet. Det gör, att den stora skuldsättningen och underbalansen i statens affärsställning kan bedömas utan panikstämning, även om utvecklingen är allvarlig. Jag kan tänka mig, att det vore önskvärt ur riksdagens synpunkt, att tillfälle så småningom bereddes att ägna en särskild överläggning åt speciellt denna sak. En konfrontation med det verkliga läget böra vi icke skjuta ifrån oss. Hur fylld av ovisshet framtiden än är även på det ekonomiska området och hur tung belastningen än håller på att bli, få vi icke glömma bort, att i jämförelse med andra folk ha vi svenskar allttjämt en avundsvärd position. Den nationella enigheten, det politiska samarbetet, prestationsförmågan hos näringslivet, samhällssolidariteten i alla befolkningsgrupper, denna vilja till liv som finner ståtliga uttryck i allt — detta visar, att den svenska tågan håller. Den tågan är tydligen spunnen av ett förnämligt material, herr talman, och den har blivit ett nations styrkebälte.

Herr **Svensson** i Grönvik: Herr talman! Den pågående maktkampen ute i världen för med sig även för vårt land stora svårigheter och bereder oss allvarliga bekymmer. Vårt land åtnjuter visserligen allttjämt den oskattbara förmånen att ligga som en fredsö mitt i den stora världsbranden, men även vi känna trycket av de lössläppta krafternas spel. Men glädjande nog har vårt folk kunnat enas kring den utrikespolitiska linje, som samlingsregeringen har följt och allt fortfarande följer, och jag kan efter de uttalanden, som gjorts här tidigare i dag från denna plats, säga, att man kan konstatera att denna enighet allttjämt är orubbad.

Angående en fråga, som har berörts av samtliga de föregående talarna, den s. k. samhällsfientliga verksamheten, så framgår det av vad de tidigare talarna sagt, att det är olika nyanser i fråga om inställning till frågan. Men det synes framgå av inte minst herr Vougts anförande, att det föreligger anledning och förutsättningar för regeringen att framkomma med positiva förslag till lösning av denna fråga, som sannerligen för vårt svenska folk har så stor betydelse, att man enligt mitt förmenande icke kan komma förbi den utan att ta den under mycket allvarligt övervägande. Jag hoppas också, att man därvid skall komma till ett ur alla synpunkter gott resultat.

Även beträffande de viktigaste inrikespolitiska frågorna har enighet kunnat skapas kring de väsentligaste riktlinjerna för frågornas lösning. Det är emellertid klart, att ju längre kriget drar ut på tiden och ju högre svårigheterna

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition, nr 305, angående utgifter å tilläggsstat I. (Forts.)

torna upp sig, desto större bli påfrestningarna på enigheten. Skiljaktigheter i uppfattning framträda, men detta får inte fattas så, att inte de olika samhällsgrupperna eller åsiktsriktningarna skulle se till hela landets bästa. Skiljaktigheterna bero på hur de olika grupperna uppfatta sitt eget läge i förhållande till det hela.

Den viktigaste inrikespolitiska frågan är utan all tvekan folkförsörjningsfrågan, inte bara livsmedelsförsörjningen utan även vår försörjning med alla andra varor, som äro nödvändiga för att samhällsmaskineriet skall kunna fungera. Meningarna kunna gå isär om på vilket sätt försörjningsfrågorna bäst skola ordnas, och dessa meningsskiljaktigheter bero på om vederbörande är producent eller konsument. Ingen är visserligen enbart producent, men detta utesluter ingalunda det faktum, att det är oerhört betydelsefullt, hur priserna på olika slag av produkter sättas.

Statsmakterna ha beslutat sig för att fullfölja en finanspolitik av den innebörden, att prisstegringen skall hållas under kontroll, så att kronans köpkraft skall kunna hållas någorlunda uppe. En viss försämring kan man ju under alla förhållanden inte komma ifrån på grund av flera oundvikliga prisfördyrande faktorer, exempelvis handelsspärren, de oerhört stegrade frakterna för sådana varor som vi ännu kunna få in samt de dyra ersättningsvarorna. Emellertid anse många, att denna finanspolitik icke fullföljts med den stränga konsekvens, de mena varit nödvändig. Jordbrukarna exempelvis anse, att de nödenheter de måste köpa stigit alltför kraftigt i förhållande till de priser, som betalas för jordbrukets saluförda produkter. Produktionskostnaderna ha stegrats, men produktpriserna ha inte följt med i tillräcklig utsträckning utan ligga i underkant. Här vill jag endast säga i anledning av vad herr Vougt yttrade, när han konstaterade att på vissa jordbrukarmöten enligt hans uppfattning oblyga krav framställt, eller hur hans ord föllo, och att detta väckt förbittring: Ja, det kan ju hända, att det är svårt att förstå de olika meningarna, men jag undrar, om det inte även från den del, som då närmast skulle tillhöra de förbittrade, har kommit fram uttryck av sådan art, att de icke kunna mötas med några förståelsefulla känslor från jordbrukarnas sida.

Vi ha för skötseln av krisförvaltningen erhållit ett rikt förgrenat nät av kommissioner. Deras uppgift är att främst sköta fördelningen av de knappa lagren av både livsmedel och andra varor. Men fördelningen av varorna är inte det enda viktiga. Minst lika viktigt är att ordna så, *att det finns något att fördela*. Produktionen är en än viktigare sak än distributionen. Det gäller för alla viktiga varugrupper, och det gäller särskilt beträffande livsmedlen.

På grund av ogynnsamma väderleksförhållanden ha vi även i år fått en mycket ringa skörd. Med ett högre pris på produkterna skapar man visserligen inga större resurser, men i det prekära försörjningsläge, vi nu befinna oss i, få vi inte bara tänka på stunden utan även på framtiden. Kriget ser tyvärr ut att bli långvarigt, och våra försörjningssvårigheter komma att bestå och kanske väsentligt förvärras. Vi måste därför skapa ett sådant prisläge på jordbruksprodukterna, att med tillgängliga resurser största möjliga produktion kan erhållas, d. v. s. produktpriserna måste så avvägas, att produktionskostnaderna bli fullt täckta. Det är en livsviktig fråga att säkerställa livsmedelsförsörjningen för framtiden. Alla ansträngningar måste just nu inriktas på att förbereda kommande års skörd. Om jordbrukaren skall gå till detta arbete, icke med missnöje och tveksamhet i sinnet utan med tillfredsställelse för att han får uppfylla en vital funktion i samhällets tjänst, måste han också veta med sig, att han får en skälig lön för sin möda.

Beträffande prissättningen på spannmål av årets skörd har det rätt delade

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition, nr 305, angående utgifter å tilläggsstat I. (Forts.)

meningar. Anordningen med s. k. arealtillägg är värt erkännande, ty det innebär en strävan efter att skapa rättvisa mellan dem, som erhållit en mycket dålig skörd, och dem, som erhållit en något bättre — en god skörd har som bekant ingen fått. Men det måste ur folkförsörjningssynpunkt beklagas, att detta arealtillägg begränsats. Därigenom förfelas det avsedda syftet att genom detta tillägg stimulera produktionen.

Prissättningen på foderspannmål har utsatts för kritik och detta enligt min mening med all rätt. Det måste väcka missnöje bland producenterna av foderspannmål att de, trots ökade kostnader och lägre skörd, ha erhållit ett lägre pris än det förra året fastställda. Kanske priset i och för sig hade spelat en mindre roll, om det hade varit fri handel med fodersäd, men genom de i likhet med i föl beslutade tvångsleveranserna är läget ett annat. Man kan inte betrakta tvångsleveranserna som en isolerad företeelse, utan de måste sättas in i sitt sammanhang med den animaliska produktionen, särskilt mjölkproduktionen. Denna produktion arbetar nu under besvärligare förhållanden än någonsin. Årets höskörd har på mycket stora områden slagit fel och är den lägsta i mannaminne. En god skörd av rotfrukter och ett tillvaratagande av den värdefulla foderblasten — om nu detta blir möjligt — samt tillgång till fodercellulosa till billigt pris kan dock icke ersätta bristen på äggvittehaltigt foder. Om man lägger upp foderstater av fodercellulosa, halm och rotfrukter, blir det ändå brist på äggvita, och med en sådan foderstat kan mjölkproduktionen icke hållas uppe. Man kan ej ersätta den starkt minskade höskörden. Det är mot bakgrunden av detta man får se det bekymmer och de farhågor prissättning på fodersäd väckt till liv.

Det är därför enligt min mening av synnerligen stor vikt, att den blivande prissättningen på mjölk sker så, att jordbrukarna få sina ökade omkostnader täckta. Även i detta fall kan man givetvis säga, att ökade priser ej skapa större tillgångar, men ett relativt gott prisläge kan dock bidra till att hålla den i och för sig ofrånkomliga nedslaktningen, i synnerhet av mjölkkor, nere på en rimlig nivå. Det kan — det vill jag i detta sammanhang säga — icke förnekas, att därest det visar sig, att mjölkproduktionen enligt beräkningar är mindre lönande och svårigheterna att få foder äro stora, då blir den frestelsen åtminstone nära liggande att med nödfoder föda upp ungdjur som kosta mindre i underhåll och kunna ge ett bättre ekonomiskt utbyte. Detta sammanhang får inte förbises. Bli emellertid de ökade produktionskostnaderna kompenserade genom en lämpligt avvägd prisbildning på mjölk är det sannolikt, att jordbrukarna behålla ett större antal mjölkkor, än som eljest kan bli fallet. Det måste givetvis också ligga i konsumenternas intresse, att mjölkproduktionen kan hållas uppe i hela den omfattning som tillgängliga förråd av fodermedel tillåta.

Beträffande den för någon tid sedan beslutade ransoneringen av ägg har tidigare här i riksdagen framställts en interpellation, och den frågan kommer väl alltså att diskuteras senare. Jag vill nu bara uttala, att det enligt min mening var ett olyckligt beslut som fattades i fråga om denna ransonering. Missnöjet gäller ingalunda själva ransoneringen, vilken får bedömas vara nödvändig, utan prissättningen på äggen och det tillkrånglade distributionssystemet. Jag undrar, vad alla dessa gamla gummor som ha några höns skola säga. Jag tror, att det för dem är alldeles omöjligt att förstå beslutet i detta avseende. Nöden har visserligen ingen lag, men jag ifrågasätter, huruvida man icke kunnat gå fram på några andra vägar och nå alldeles samma resultat. Jag tror, att det blir nödvändigt att göra en ändring på denna punkt.

Vi äro beträffande livsmedelsförsörjningen i stort sett hänvisade till våra

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition, nr 305, angående utgifter å tilläggsstat I. (Forts.)

egna resurser. Samma är förhållandet i fråga om de flesta andra grenar av folkförsörjningen, bland annat i fråga om så viktiga saker som bränsle och drivmedel för våra motorer. Vi måste även här utnyttja våra egna inom landet befintliga tillgångar, och vi få inte endast utnyttja dem utan utnyttja dem väl. Även i fråga om bränslet gäller samma regel som jag tidigare antytt: det är inte bara av vikt att se till, att fördelningen blir den bästa möjliga, lika viktigt är att handla så att produktionen blir effektiv. Man bör även på detta område ta hänsyn till de stegrade produktionskostnaderna och skapa ett sådant prisläge, att producenten får sina ökade kostnader täckta.

Staten lägger nu ned mycket pengar och mycket arbete på att driva upp den inhemska produktionen av bränsle av olika slag. Torvmossarna ha trängt fram i förgrunden för intresset, och skogarna anlitas i ständigt stegrad omfattning för att skaffa fram vedbränsle. Man måste emellertid fordra, att de åtgärder som vidtagas på bränsleförsörjningens område bli så lämpligt avvägda och effektivt ordnade som det överhuvud taget är möjligt. Enligt min mening brister det dock rätt mycket i detta avseende. Nyligen har kungjorts beslut om höjda normalpriser på ved. Se vi på exempelvis sortimentet pannved, har priset därpå höjts med cirka 50 öre per kubikmeter. Det varierar. På vissa områden har priset höjts mera och på andra ingenting alls. Men om avverkningskostnaderna ökas med en krona, så innebär en höjning av priset med 50 öre i realiteten, att rotvärdet för detta sortiment sänkes med 50 öre per kubikmeter.

Jag tillåter mig vidare att fästa uppmärksamheten vid en fråga, som för jordbruket är mycket betydelsefull. Tidigare under denna riksdag har framförts det önskemålet, att den planerade omorganisationen av jordbrukskasserörelsen snarast måtte genomföras. Jag skulle vilja understryka, att det för denna rörelses fortsatta utveckling vore av stor betydelse, om proposition i ärendet kunde framläggas för innevarande riksdag. Rörelsens snabba utveckling under de senaste åren motiverar mer än väl, att de föreliggande förslagen genomföras. Jag tror, att jag kan uttala den samlade jordbrukskasserörelsens mycket enträgna önskan på denna punkt, och jag hoppas, att regeringen skall tillmötesgå denna önskan.

En annan för landsbygden mycket viktig fråga är elektrifieringen. Då bristen på brännolja och lysolja är mycket stor, skulle det vara till betydande fördel för de områden av landsbygden som ännu icke elektrifierats, om detta kunde ske med det snaraste. Vi ha ju fått anslag beviljade av årets riksdag, men om jag är rätt underrättad, är det vissa svårigheter att få exempelvis koppartilldelning för detta ändamål. Man har sagt, att kommissionen tillämpar den principen, att tilldelning av koppar endast sker, om elektrifieringen inte avser enbart ljus utan även kraft. I de avlägsna bygder, där man har mest behov av en elektrifiering, är det i varje fall just ljuset som är det väsentliga föremålet för befolkningens önskningar. Svårigheterna att tillfredsställa befolkningen på denna punkt äro ju stora. Det har uttalats tidigare, men jag vill ännu en gång understryka detta. I detta sammanhang anser jag mig icke böra gå förbi frågan om kostnaderna för ledning och installation samt priset på elektrisk energi. Jag undrar, om det inte kunde tagas under övervägande att på detta område liksom på andra få fram normalpris på elektrisk energi. Det är nämligen av stor betydelse just för jordbruksdriften, vilket pris det blir på elektrisk energi. Denna sak är värd ett grundligt övervägande. Jag hälsar med tillfredsställelse, att i den nu framlagda tilläggsstaten begärts anslag för utbyggnad av kraftverk, men jag vill i detta sammanhang uttala det önskemålet, att de avlägset liggande bygdernas elektrifieringsbehov måtte tillgodoses i den utsträckning tillgången på material gör detta möjligt.

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition, nr 305, angående utgifter å tillläggsstat I. (Forts.)

Herr talman! Vårt försörjningsläge ter sig icke ljust, men det är dock icke värre än att vi med förenade krafter till sist skola kunna lotsa oss fram genom svårigheterna. En förutsättning härför är emellertid, att producenter och konsumenter försöka förstå varandra, så att inte den ena gruppen av obetänksamhet eller okunnighet vältrar stenar i vägen för den andra. Tiden inbjuder icke till inbördes split. Svårigheterna äro stora och kunna bli än värre. Vi måste med förenade krafter hjälpas åt att undanröja svårigheterna, i den mån det beror på vår egen vilja och förmåga. Kunna vi icke gemensamt avlyfta bördorna, så kunna vi åtminstone gemensamt bära dem.

Herr von Seth: Herr talman! Det genomgående temat i partiledarnas anföranden var vår samhörighet och känslan av att det är nödvändigt med sammanhållning. Det är icke bara vi här i riksdagen, som betrakta samlingsregeringens tillvaro såsom ett absolut nödvändigt instrument för bevarandet av vår frihet och vår fred. Den uppfattningen delas med några få undantag även av hela det svenska folket. När emellertid den frågan diskuteras i riksdagen bör denna sammanhållning vara så stark, att man här öppet kan ventilerar en del spörsmål, som sysselsätta menige mans tankar, spörsmål, som i vissa fall rent av kunna skapa irritationsmoment ute i landet. Det har åtminstone varit min uppfattning att ett underlåtande att diskutera vissa saker i riksdagen ingalunda bidrager till att dämpa denna irritation. Det är säkerligen tvärtom nyttigt om en diskussion föres och under värdiga former.

Det är ju en hård tid under vilken vi leva, och denna hårda tid har framtingat långt gående åtgärder. Riksdagen har också till regeringens förfogande ställt förfoganderättslagen, lagen om arbetsplikt och maximiprislagen, och vi diskuterade i april månad detta år förslag till lag om skyldighet att i vissa fall odla sockerbetor m. m. — Riksdagen antog också den 3 april en sådan lag. Jag drar fram detta senare, herr talman, för att visa, att riksdagen är tvungen att i vissa lägen skapa lagar och förordningar och att regeringen också är tvungen att utfärda förordningar, som djupt ingripa i människornas fria rättigheter.

Innan riksdagen emellertid antog lagen om tvångsodling av sockerbetor, förekom det en mycket stark debatt i riksdagen. Men den förste talaren i denna fråga, herr Liedberg, gjorde en direkt fråga till statsministern, huruvida regeringen, när den i det fallet tog till medel, som kanske voro i hårdaste laget, även i andra fall var beredd att fortsätta på den sålunda inslagna vägen. Enligt riksdagsprotokollet för den 3 april 1941 svarade statsministern omedelbart efter herr Liedbergs anförande på frågan, om regeringen vore beredd att i lägen liknande detta också hävda samhällsauktoriteten gentemot enskildas och grupper anspråk, att lägen kunna uppkomma, där samhällsauktoriteten får använda tvång för att hävda sig. Han yttrade vidare, att när regeringen begärt vissa fullmakter det också varit regeringens mening att använda dem, om det skulle bli nödvändigt, och använda dem utan hänsyn till vilken samhällsgrupp, som ställer sig upp mot det allmänna intresset. Statsministern avslutade denna del av sitt anförande med att säga: »Där kan icke råda någon skillnad».

På en del håll ha vissa, jag skulle vilja säga, högröstade individer kritiserat regeringens åtgärder beträffande vissa områden av jordbruksproduktionen, och dessa individer ha i vissa fall rent av förordat produktionsstrejk och dylikt. För mig är det särskilt angeläget konstatera, att dessa högröstade herrars appeller i intet fall hava följts av jordbrukarna. De ha i stället, som herr Skoglund konstaterade, lojalt producerat och levererat sina produkter till

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition, nr 305, angående utgifter å tilläggsstat I. (Forts.)

mejerier och slakterier och till andra institutioner. Även om vissa enstaka röster sökt framkalla irritationer, har man tigit och lidit och fullgjort sin plikt.

När lagen om tvångsodling av sockerbetor behandlades i riksdagen, var det säkerligen för många av oss jordbrukare ganska tveksamt, om vi på det stadiet skulle giva vår anslutning till regeringens förslag. Men sedan statsministern avgivit den av mig upplästa deklarationen, stod det klart för oss, att i nödlägen har samhället intet val, då måste tvångsåtgärder vidtagas. Vi hade också fått det bestämda löftet, att regeringen icke skulle tveka att på andra områden liksom på detta område sätta in hela sin auktoritet och att någon som helst skillnad icke i något avseende skulle göras. När dessa ord föll, var det säkerligen icke bara jordbrukarna utan även andra, som inom sig gjorde den reflexionen, att om vi rösta på denna lag, då kunna vi också vara säkra på regeringens ord att jordbrukarna, därest det skulle komma till konflikt på andra områden, som i hög grad beröra jordbruket, skulle kunna förvänta regeringens hjälp. Åtminstone jordbrukarna tänkte väl då direkt på avtalet för byggnadsväsendet, som då var under diskussion, en avtalsfråga om vilken man visste, att den skulle komma till avgörande inom den närmaste tiden. Jag skulle vilja erinra om att denna statsministerns utfästelse gjordes den 3 april.

Det är i dag snart sju månader som byggnadskonflikten varit aktuell. Sedan i juli månad ha förhandlingar pågått för att bringa denna svåra fråga om byggnadsavtal för landsbygden till en lösning. Både regering och riksdag ha ju enats om att jordbruket behöver särskilt byggnadsavtal med särskilda ackordsprislister, rätt till timlönsarbete och frihet från organisationstvång m. m. Här har på detta område från byggnadsarbetarnas sida förts en obstruktionspolitik. Den har inte varit högröstad, men den har lett till att man icke kommit till någon lösning av frågan. När nu riksdagen åter samlats, anser jag det nödvändigt att efterlysa socialministerns intresse för denna sak. Man har på känn, att statsrådet Möllers intresse för jordbruket varit av tämligen platonisk art. Jag skall villigt erkänna, att jag är fullt medveten om att man nu sent omsider tillsatt en särskild förlikningskommission för att få denna fråga i hamn, men det är säkerligen enligt alla jordbrukares åsikter ett åtgörande i elfte timmen. Man bibringas därigenom den uppfattningen, den bestämda uppfattningen, att man från socialministerns sida mera hyser omtanke om byggnadsarbetarnas fackföreningsintressen än intresse för jordbrukarna och samhällets nytta.

Herr talman! Herr statsministerns deklaration, när det gällde frågan om betodlingen, måste tydas så, att den bör äga tillämpning på alla de svåra frågor, som dyka upp nu i vårt samhälle i dessa kristider. Man måste också tyda denna deklaration så, att regeringen icke skall eftersätta någonting för att lösa dem.

Innan riksdagen samlades den 20 oktober efter den sommarsemester, som vi åtnjutit, ha ju vissa problem intensivt och hetsigt debatterats ute i landet. De allra flesta medborgarna ha säkerligen med största intresse emotsett riksdagens sammanträde för att konstatera, huruvida regeringen bland annat skulle komma med förslag till åtgärder mot de landsskadliga elementen i vårt samhälle. Herr Skoglund framhöll i sitt anförande, att man förväntar att regeringen mycket snart skall framkomma med åtgärder härutinnan. Av herr Vougt's anförande framgick också, att han ansåg att det var tämligen tydligt att någonting måste ske. Herr Vougt betonade, att detta från den socialdemokratiska gruppens sida sett innebar, att man gjorde en eftergift, och han hoppades, att

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition, nr 305, angående utgifter å tillläggsstat I. (Forts.)

man då icke bara skulle pröva kommunistpartiets upplösning utan även skulle vända sig mot alla landsskadliga partier. För min del tvekar jag icke ett ögonblick att säga, att lika väl som vi på högerhåll kräva kommunistpartiets upplösning, äro vi också på det klara med att kravet på landsskadliga partiers upplösning gäller alla organisationer och alla partier, beträffande vilka man fått fram graverande bevis för att de bedriva rent statsfientlig och landsskadlig agitation, vare sig denna redan utmynnat i åtgärder eller endast inneburit förberedelser till åtgärder.

Vad jag emellertid icke fullt kan godtaga i herr Vougts resonemang, det är hans uppfattning att man, om man förbjuder kommunisternas verksamhet, därigenom skulle giva dem mycket större möjligheter till att bedriva en mera aktiv underjordisk verksamhet. Man måste konstatera, att det kommunistiska partiet redan bedrivit och fortfarande bedriver en synnerligen aktiv underjordisk verksamhet, men vi ha under de senaste månaderna fått bevis för att denna underjordiska verksamhet stödes av partiets tjänstemän och av framskjutna personer inom partiet. Jag behöver säkerligen endast nämna namnet Rydstedt från Göteborg och vad som framkommit vid förhör med exempelvis f. d. ledamoten av riksdagens andra kammare, lokomotivföraren Samuelson. Jag behöver kanske heller icke nämna vad som framkommit vid rannsakingarna angående sabotage på det ena eller andra området. Det kommunistiska partiet kommer givetvis att söka intensifiera sin underjordiska verksamhet, om partiet förbjödes. Jag vill dock framföra den synpunkten, att i den mån deras representanter ha säte i riksdagen och få innehåva förtroendeposter i landsting, stadsfullmäktige och kommunalfullmäktige, äga dessa närvara vid förhandlingar på än det ena och än det andra området, varigenom de bli i tillfälle att erhålla informationer och få större möjligheter att intensifiera sitt partis verksamhet. För min del bortser jag icke ett ögonblick från faran, att den underjordiska verksamheten intensifieras, men samhället måste i sådant fall möta detta med en förstärkning av polismakten och genom skapandet av möjligheter för denna att hålla efter dessa element. Jag är absolut av den övertygelsen, att det kommer att skapas en oerhörd irritation inom landet, om inte någonting åtgöres mycket snart på detta område. Då jag, framför allt av herr Vougts anförande, fått den uppfattningen att regeringen förbereder åtgärder härutinnan, har jag icke anledning att längre uppehålla mig vid denna sak.

Innan jag slutar, vill jag emellertid beröra även det svenska folkets inställning till att representanter för en bevisat landsskadlig organisations verksamhet äga närvara inte bara i riksdagen utan även i våra kommunala institutioner överhuvud taget. Jag är säker på att det av herr Skoglund om herr Linderot fällda uttrycket »demokratiens dödgrävare» kommer att annoteras med tacksamhet av stora lager inom vårt svenska folk. Svenska folket känner, att man i nödtid icke kan hålla alltför mycket på formerna. Svenska folket känner säkerligen, att om man håller för mycket på formerna, man kan komma i en sådan situation att någonting brister. Vi ha ett gammalt uttryck, som säger: medan gräset gror dör kon. I detta fall, när det gäller de landsskadliga elementen, har säkerligen den allmänna opinionens temperatur kommit så nära kokpunkten, att det kan innebära en mycket stor fara, att man dröjer för länge med vissa åtgärder. Vi förstå alla här i riksdagen, att frågan icke är enkel att lösa. Den är svår, ja, den är förtvivlat svår. Vi förstå också, att man bland gemene man kan hysa tankar, som icke stå i samklang med våra lagar och förordningar och vårt demokratiska styrelseskick. Vi kunna givetvis icke utan vidare slunga ut dessa representanter ur riksdagen, men samhället har dock en mycket stor skyldighet att skydda sig. I vissa fall måste samhället taga till

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition, nr 305, angående utgifter å tillläggsstat I. (Forts.)

sin nödvärnsrätt, som man givetvis varken kan eller får tillgripa, utan att det verkligen är fara å färde.

Jag hyser den uppfattningen, att detta icke bara är en inrikespolitisk fråga utan säkerligen också en utrikespolitisk fråga av mycket stor räckvidd. Jag behöver endast nämna namnet Finland och den storartade hjälpverksamhet, som igångsatts här i alla läger och grupper i vårt land för att hjälpa Finland; så har ju skett icke bara under nu pågående krig utan lika mycket under vinterkriget 1939—1940. Man måste med grämlse konstatera, att när svenska arbetare uppoffrade sin fritid och utförde arbeten under trettondagshelgen för att bringa hjälp till Finland, det samtidigt sändes dynamit och sprängämnen genom kommunistiska organisationers försorg till Finland för verkställande av sabotage. Det är säkerligen en utrikespolitisk fråga, som är av större räckvidd än den nyss nämnda, där det gällde Finland, att vi snabbt genomföra åtgärder.

Sedan jag nu berört dessa förhållanden, herr talman, vill jag sluta med att säga, att när vi alla ha den stora glädjen att ha en stark yttre front, en stark försvarsfront, en front, som bildas av vår ungdom, som är besjälad av att göra allt för fäderneslandet, en ungdom, som är beredd att offra liv och blod för fäderneslandet, om det skulle fordras, är det vår plikt framför allt i riksdagen att se till att denna front icke bräckes inifrån. Den yttre fronten kan hålla endast om den inre fronten är lika stark. Vi få aldrig i detta land göra oss skyldiga till efterlåtenheter, som kunna medföra att den inre fronten spräckes och bidra till att bräckor därigenom uppstå i vår yttre försvarsfront.

Hans excellens herr statsministern **Hansson**: Herr talman! Det ligger i sakens natur, att en remissdebatt under nuvarande parlamentariska förhållanden kommer att bli en ganska stillsam företeelse. Jag har närmast endast att tacksam inregistrera de förklaringar av fortsatt intresse för samlingsregeringen, som avgivits av representanter för samtliga partier. Jag hade till och med ett intryck av en fördjupad ton, när man yttrade sig om dessa ting, ett intryck av att icke blott vi, som sitta i det nära samarbetet och se vanskligheterna, som vi ha att brottas med, närmast inpå oss, utan även representanterna i riksdagen — jag tror också att den känslan finnes inom hela vårt folk — allt djupare förstå den stora betydelsen av en fast inre sammanhållning under de svåra tider, som vi genomleva. Däri ligger förvisso vår främsta styrka. Jag tycker, att man med hänsyn därtill kan se utan alltför stor oro på vissa företeelser som verka irriterande. Det är emellertid klart, att vi ha skyldighet att tillse att den front, som nyss av en talare kallades den inre fronten, som vi byggt upp genom den samling, som manifesteras i samlingsregeringen, icke, som en talare nyss sade, utsättes för faror, att man icke tillåter operationer, som kunna vara skadliga för rikets säkerhet, för ordningen i landet och för sammanhållningen inom folket. Jag har ingen anledning att inlåta mig i någon diskussion om de åtgärder, som i det fallet kunna befinnas nödvändiga. Det ligger i sakens natur, att regeringen har under övervägande vad som kan vara nödvändigt, och att den är angelägen om att efter noggrann prövning inför riksdagen tillkännage sin mening i dessa ting.

Det finns egentligen endast en detalj i vad som här sagts, som jag för övrigt har anledning beröra. Den siste talaren kom in på frågan om byggnadsförhållandena på landsbygden och uttalade den förmodan, att socialministern skulle vara mera intresserad av att tillmötesgå byggnadsarbetarnas intressen än att befordra en livligare verksamhet i detta avseende på landsbygden. Jag har följt socialministerns arbete även i den detaljen och kan försäkra, att herr

*Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition, nr 305, angående utgifter å till-
läggsstat I. (Forts.)*

von Seth har en fullkomligt oriktig uppfattning om socialministerns inställning. Frågan är emellertid, hur långt man skall driva påtryckningen vid olika tillfällen. Jag förstår så väl, att den ärade talaren ville göra en parallell till förfaringssättet vid det tillfälle, då vi hade svårigheter beträffande betodlingen. Jag kan i dag upprepa vad jag sade vid det tillfället: för mig finns ingen tvekan därom, att om en samhällsgrupp i egoistiskt intresse reser sig emot det allmännas intresse och hotar detta, skall sådant icke tolereras. Å andra sidan är jag medveten om att man får vara mycket försiktig, när man försöker med tvångsåtgärder ordna förhållandena på olika områden inom samhället. Jag tror icke, att någon önskar, att vid vilken konflikt som helst mellan olika intressen inom samhället samhällsmakten skall träda i funktion och med tvångsåtgärder försöka bringa tvisten ur världen. Sådana ingripanden skola ske endast i de allvarligaste lägen. Det kan hända, att ett sådant läge kan uppkomma, där något liknande åtgärden beträffande betodlingen kan bli nödvändigt. Det är emellertid rimligt att, såsom regeringen i detta fall har förfarit, man försöker att genom medling komma till ett resultat på det område, som här berörs.

Det var också ett annat ord av den siste ärade talaren, som kanske kan ge anledning till ett visst preciserande. Han talade om att man kan komma med en åtgärd för sent, och att man icke får hålla för mycket på formerna. Jag tror, att lika viktigt som det är, att demokratin hävdar sig emot sina fiender, lika viktigt är det att demokratin respekterar sina egna lagar. Vi ha icke bara i vår sammanhållning utan också i vår konstitution ett värde, som icke kan överskattas, och vi skola vara försiktiga, så att vi icke i vår iver riva sönder den grundlag, som icke bara är Sveriges grundlag utan också den svenska demokratiens.

Herr Hagberg i Luleå: Herr talman! Efter de förklaringar, som ha avgivits här i dag, och icke minst efter statsministerns förklaring torde det väl vara klart, att man nu har bringat ett nytt offer på samlingsregeringens altare. Om innebörden av detta offer är det kanske för tidigt att uttala sig i dag. Men jag överdriver knappast, om jag säger, att det kan komma att innebära, att den svenska högern äntligen efter tio års kampanj och med hjälp av de påtryckningar, som göras utifrån, nu skall kunna nå det resultat den eftersträvar: ett slag emot den svenska demokratin. Statsministern säger visserligen, att demokratin må respektera sina egna lagar. Ja, herr talman, hur kan den svenska demokratin utan att kränka den svenska grundlagen genomföra den förbudslagstiftning, som man här har antytt i olika sammanhang?

Greve von Seth förklarade i sitt anförande, att han — och han menar förmodligen också högern — nu kommit till den ståndpunkten, att när det skall bli förbud, skall detta riktas emot alla landsskadliga sammanslutningar, mot vilka det föreligger graverande bevis. Ja, herr greve, det föreligger graverande bevis emot den svenska högern, emot den ungdomssammanslutning, som ni själv företräder. Beviset är den kampanj, som vederbörande bedrev under Finlandskriget för att föra ut vårt folk i kriget. Om någon verksamhet kan betecknas såsom landsskadlig, måste det vara en sådan verksamhet. Och det är lättare i dag i historiens belysning att göra en objektiv värdesättning om vilken katastrof det skulle betytt för vårt folk, därest dessa hetsporrar den gången skulle fått sin vilja fram. Kommunistiska partiet bedriver icke någon underjordisk verksamhet. Det är ett obevisat förtal. Kommunistiska partiet har liksom alla andra partier blivit utsatt för att enskilda medlemmar, av skäl

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition, nr 305, angående utgifter å tilläggsstat I. (Forts.)

som jag här icke skall gå in på, ställt sig till förfogande för en verksamhet, som också vi anse landsskadlig. Men jag kommer senare till detta. Jag vill upprepa, att ett parti kan göras ansvarigt för sina enskilda medlemmars handlingssätt endast i den mån som partiets propaganda och partiets allmänna deklarationer och principiella ståndpunkter överensstämmer med denna verksamhet.

Herr von Seth talade om att stämningen här i landet började närma sig kokpunkten i denna sak. En massa resolutioner ha antagits under den senaste tiden eller ända sedan Tyskland överföll Sovjetunionen, däri svenska arbetarorganisationer ha vänt sig mot exempelvis Aftonbladet och vänt sig emot krigsaktivistiska krafter. Men märk väl, mina herrar, icke ett enda av dessa uttalanden har riktat sig emot det kommunistiska partiet.

Den stora skiljelinjen i svensk politik går mellan frihetens krafter å ena sidan och reaktionens å den andra. Det kommunistiska partiet vill bevara friheterna och vidareutveckla desamma, och miljoner svenska medborgare, främst den svenska arbetarklassen, vill detsamma. Men reaktionens krafter äro bland andra det herrskap, som talar om anpassning till det nya läget, som liksom en viss professor och tidningen Aftonbladet talar om att vi ha valet mellan att åka första klass i det nya Europa, såsom Tysklands allierade, eller åka i godsfinka, det är de som bygga sin politik på Tysklands seger, de som vilja börja korståget med att avskaffa resterna av demokrati här i landet, det är SS-värvarna, det illustra Försvarsfrämjandet, de som försöka lasta över på småfolket alla krigskrisens bördor. I denna brokiga front ha vi åtskilliga medlemmar av samlingens högerparti, där ha vi herrar börsspekulanter, som drivit upp aktienoteringarna med 15 procent sedan Tyskland överföll Sovjetunionen, och vilkas reaktioner på börsen ge en pålitligare bild av krigslyckans växlingar än den officiella nyhetsförmedlingen. Där ha vi också de storjordbrukargrupper, som söka utnyttja kristidens bekymmer för att berika sig på folkets livsmedelsbrist. Det finns för all del schatteringar i denna heliga allians — många äro icke quislingar och SS-värvare, alla resa icke med ministerlistor till Berlin eller syssla med mordattentat såsom i Luleå eller förberedelser därför såsom i Skövde. Men de äro förenade i hatet mot den svenska arbetarklassen och friheten, de äro mer eller mindre öppna beundrare till den nyordning, som i det svenska folkets medvetande mest framträder såsom en segerberusad soldatesks herravälde, ackompanjerat av giljotinernas rassel, exekutionsplutonernas dödssalvor och galgbackarnas blodiga skördar.

Det finns ytterlighetsriktningar på båda sidor, det är sant. Det finns å ena sidan de öppna quislingpartierna, som ropa ut sin stolthet över sin femtekolonngärning, krigsaktivisterna och äventyrarna — det finns å andra sidan sådana, som inte vilja ge ett finger åt tummandet på friheterna eller den kompromisslinje, som koalitionsregeringen hittills följt, som anse, att Sverige kan och måste upprätthålla en strikt neutralitet och inte genom sin politik bli ett stöd för den makt, vars seger skulle vara liktydig med att Sverige förlorade sin självständighet och det svenska folket sin frihet. Här gå alltså skiljelinjerna. Det är icke alls så, som statsministern i ett tal inför journalisterna nyligen förklarar, att alla här i landet med undantag för ytterlighetsriktningarna på båda sidorna voro ense om att eftersträva en politik, som innebar, att vårt land med bevarad självständighet skulle värna sin fred. För vår del ha vi hela tiden krävt, att landets politik skulle inriktas med ögonmärket: fredens och självständighetens trygghet. Just på grund av statsministerns vilseledande framställning citerar jag mig själv från urtima riksdagen hösten 1939: »Vi vilja för vår del säga, att vi äro beredda att stödja varje förslag från

*Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition, nr 305, angående utgifter å till-
läggsstat I. (Forts.)*

regeringens sida, som enligt vår mening underlättar för statsmakterna att genomföra en politik, som bevarar landets fred och oavhängighet.»

Detta är fortfarande vår mening, och företräda vi därvid en ytterlighetsståndpunkt, så vittnar detta blott om att andra partier, som säga sig vilja det-samma, icke odelat fullfölja den.

Men vårt krav om svensk neutralitet innebär icke, att krigets utgång skulle vara oss likgiltig, lika litet som det är uttryck för något slags småstatsegoism eller önskan att profitera på folkens lidanden. Tvärtom är det för oss alldeles klart, att å ena sidan kämpa folkförtryckets och reaktionens krafter, å den andra demokratiens och frihetens. Segrar fascismen betyder det också slutet på Sveriges självständighet och folkets frihet, det kan för generationer framåt innebära en period av reaktion och förnedring, det skulle bland annat för vårt land enligt arbetsgivarföreningens Industria innebära en nedskrotning av våra maskiner, att vårt land degraderades till en leverantör av råvaror och jordbruksprodukter, det betyder enligt utrikesrådet Häggblöf faror för att svensk handel skulle återföras till vad den var före sekelskiftet, det innebure kulturreaktion, ras- och åsiktsförföljelse, kort sagt allt vad det »nyordnade» Europa nu blottar inför våra ögon. Nej, fascismens nederlag, det är ett verkligt *svenskt* intresse. De krafter, som stå fascismen emot, kämpa vår egen kamp, och vi måste önska deras seger.

Men om vi i dag kämpa för en svensk neutralitet, så motsvarar detta helt det svenska folkets och landets intresse. Vi befinna oss icke i det läget, att vi kunna välja sida. Vi kunna på sin höjd välja mellan att värna vår neutralitet, att inte hjälpa någon, eller att hjälpa Tyskland och fascismen — något tredje gives icke. Vi vilja ge vårt svenska bidrag till frihetskampen genom att förhindra, att våra transportmedel brukas för att frakta trupper och krigsmateriel åt den europeiska reaktionens mörka krafter.

Vi tänka därvidlag även på våra broderländer Norge och Danmark. Känslan av solidaritet med dessa folk och särskilt det norska folkets frihetskamp gör de så kallade engångseftergifterna än mera förhatliga. Vi kunna icke glömma, att de trupper och den utrustning, som nyordna Norge mot det norska folkets förbittrade motstånd, fraktats dit på svenska järnvägar och under svenskt beskydd. Det norska folkets förbittring häröver är för oss en ytterligare uppfordran att öka ansträngningarna för att återvinna neutraliteten, så långt som man i detta krig kan tala om neutralitet.

När de s. k. engångseftergifterna under midsommarhelgen beslötos, åberopades såsom ett särskilt skäl därför, att Finlands regering begärt, att Sverige skulle frakta tyska trupper dit. Sedan dess har Mannerheims dagorder öppnat ögonen på många svenskar för innehålllet i finsk utrikespolitik. Mannerheim har erinrat om att han redan 1919 svor att icke sticka svärdet i skidan förrän Fjärrkarelen — som aldrig varit finskt — blivit införlivat med Finland. Må det tillåtas mig erinna om att i detta storfinska program om Fjärrkarelen ingick även, att det svenska Norrbotten och det norska Finnmarken skulle införlivas med Finland. Vi kunna icke komma ifrån att de storfinska krafterna aldrig varit anhängare av samarbetet med Sverige, alltid bekämpat svenskar-na i Finland och i händelse av en tysk seger skulle komma att sätta sin prägel på finsk politik, liksom det icke är klokt att ignorera den tyska pressens mot Sverige hotfulla deklarationer om hur ett nyordnat Norden skulle te sig.

Man liksom får en föraning om vad som väntar under sådana betingelser, när finsk press såsom exempelvis Hufvudstadsbladet, för att nu icke tala om Lappoorganen, börjar instruera vårt land om huru det skall ordna sina inre angelägenheter. Den svenska pressens beskedliga jamande inför dessa magist-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition, nr 305, angående utgifter å tilläggsstat I. (Forts.)

rala tongångar är en lika märkvärdig företeelse. Det är ändå ett faktum, att den enda press, som bett både finsk och tysk press att inte blanda sig i Sveriges inre angelägenheter, skulle vara den kommunistiska pressen.

Den socialdemokratiska ungdomen i Stockholm och många med den ha förklarat, att Finlands sak är i dag icke vår. De ha därmed icke tagit avstånd från Finlands olyckliga folk — det finnes ingen anledning att göra det — men väl från det herrskap, vars politik har uttryckts i fältmarskalkens dag-order och som anser kriget med den mäktige östra grannen vara något ödesbestämt för Finland.

Dessas sak kan icke vara Sveriges. Sverige får icke ge en enda patron, icke det ringaste handtag åt detta herrskaps erövringskrig. Om regeringen prompt vill lägga sig ut för Finland, bör den inrikta sina krafter på att förmå de ansvarige att göra slut på det nuvarande kriget och avstå från alla imperialistiska erövringsmål. Ty Finlands folk har ingenting gemensamt med den tyska nazismens intressen. Det vill ha fred och behöver fred.

Det var för de flesta svenskar en tröst i bedrövelsen, när statsministern förklarade, att de kritiserade eftergifterna för Tyskland rörde sig om engångseftergifter, ingenting annat. När statsministern sedermera avvisade frivillig-rörelsen för Finland med en hänvisning till att Sverige behöver sina vapenföra män, så tycktes detta bekräfta uttalandet om engångseftergifter. Men sedan dess har en omfattande frivilligvärvning förekommit för Finland, i vars hägn också en frivilligvärvning för Tysklands SS-trupper ägt rum i vårt land. Man kan icke undgå att betrakta frivilligvärvningen som en ny allvarlig reträtt.

Ett annat exempel är den svenska handelspolitiken. Bara i pengar räknat leverera vi detta år för 50 miljoner kronor mer varor till Tyskland än vad vi själva erhålla. För nästa år har regeringen bundit sig för att leverera minimum 100 miljoner kronor mer svenska varor till Tyskland än vad vi själva erhålla därifrån. Om man därjämte håller i minnet den ogynnsamma prisutvecklingen, uttryckt däri, att medan de svenska exportprodukterna betalas med 45 procent högre priser i Tyskland, får vårt land betala de tyska varorna med 110 procent mer än tidigare, vilket innebär att vi för exempelvis 100,000 tyska arbetares produktion få betala 150,000 svenska arbetares motsvarande produktion, så har man en illustration till läget.

Tidskriften Affärsvärlden har stillsamt påpekat, att ett dylikt handelsavtal möjligen kan tjäna Sverige i händelse att Tyskland segrar men under motsatt betingelse måste bli en svår belastning för vårt land. Det är väl det minsta som man kan säga. Ändå tydligare uttrycker tidningen Social-Demokraten saken när den i kommentarerna till avtalet gör gällande, att Sverige nu intar samma ekonomiska ställning till Tyskland som Förenta Staterna till England. Med andra ord: Sverige ger Tyskland krigskrediter! Med svenska arbetares insatser och med svenskt kapital finansieras det fascistiska korståget mot demokratin. Det är på tiden, att det blir ett slut på dessa »engångseftergifter» och att vårt land tillkämpar sig rätten att stå neutralt i detta krig.

Våra möjligheter att genomföra en neutral politik äro inte så små. Säkert inser också regeringen detta. Men varför viker den då undan? Varför kan den inte, som exempelvis den turkiska regeringen, kräva motsvarande prestationer av Tyskland? Varför inte exempelvis ta tyskt jaktflyg i utbyte i stället för mer eller mindre värdelösa skuldförbindelser?

Det har sagts ute i propagandan, att man icke kan bli enig på någon annan väg inom regeringen. Herr Vougt har i sin tidning berättat, hur riksdagens majoritet, d. v. s. det stora partiet, först beslutat avslå ett utländskt krav, men

*Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition, nr 305, angående utgifter å till-
läggsstat I. (Forts.)*

inför hotet att en del av den borgerliga minoriteten i riksdagen, nämligen högern, i så fall skulle spränga regeringen, föll man undan.

Han har i annat sammanhang anfört transportförbudet mot den kommunistiska pressen som ett exempel på — jag citerar — »en föga lycklig eftergift» för vissa reaktionära krav. Det finns alltså krafter i vårt land, som icke draga sig för att utnyttja dess ömtåliga belägenhet genom den utländska påtryckningen för att tillgodose sina egna inrepolitiska intressen. Kan man väl tänka sig ett mera landsförrädiskt handlingsätt än att utnyttja utländsk påtryckning för att tillgodose sina egna intressen?

I vårt land har arbetarklassen tillkämpat sig en position, som den icke uppnått i något annat kapitalistiskt land. Majoriteten i riksdagens båda kamrar säger sig representera den svenska arbetarklassen. Den har en fackföreningsrörelse, som är den relativt sett starkaste i hela den kapitalistiska världen. Ja, jag hävdar, att ingen regering, som vill respektera grundlagen, kan i vårt land föra en politik mot den svenska arbetarklassens vilja, under förutsättning att arbetarklassen utnyttjar sina positioner och sin maktställning. Tyvärr gör arbetarklassen inte detta. Den viker undan. Den låter storfinansen sitta i orubbat bo. Den finner sig i att den ekonomiska klyftan mellan klasserna fördjupas, att massfattigdomen utbreder sig, medan den dagliga pressen vittnar om överklassens tilltagande slöseri och rikedom. Så länge har också överklassen försökt hålla sig inom laglighetens gränser. Men det är klart, att den fruktar för att en dag skola Sveriges arbetare säga ifrån: Nu är det nog. Den fruktar, att Sveriges arbetare skola kräva sin rätt, en sådan omgestaltning av samhället som bygger ut demokratin till en ekonomisk och social demokrati. Det är tydligen därför som denna överklass försöker utnyttja det nuvarande läget, inte minst den utländska påtryckningen, för att sätta sig fastare i sadeln och utmanövrera arbetarklassen.

Betraktar man saken på detta sätt kan man inte medge, att den s. k. nationella samlingen mellan de mer eller mindre demokratiska partierna och högern utgör en styrka för vårt land i nuvarande situation. Det som inträffat visar, att den är en stor svaghet. Den söndrar och åstadkommer vacklan och förvirring.

Har då denna av svensk arbetarklass ständigt med största misstro betraktade höger verkligen lärt om? Den har visserligen försökt presentera sig i demokratiska änglavingar, och den har kvar sin gamla skicklighet att dölja sina reaktionära syften bakom den hedervärda svenska flaggan. Men det är precis samma höger som i dag kräver förbud mot kommunismen och som vid sekelskiftet och därefter drev sin kampanj för att förbjuda socialdemokratien. Den har icke ens orkat ändra argumentationen för sina undantagslagstiftningskrav. Det är samma höger, som in i det sista försvarade den graderade röstskalan och som först 1918 i skräck för arbetarrevolutionerna gick med på en författningsändring, som banade vägen för en politisk demokrati. Det är samma rikemansparti nu som förut. Dess nationella sinnelag avspeglas av sådana högerorgan som de tyskorienterade Norrbottens-Kuriren, Östgöta Correspondenten, Göteborgs Morgonpost, Helsingborgs Dagblad, Ungsvensk lösen och andra av den nazistiska pressen som pålitliga betecknade fascisttidningar. Detta är bara omaskerade tyskorienterade organ, som dagligen predika svensk underkastelse för Tyskland och svenskt deltagande i det s. k. korståget. Högern har icke tagit avstånd från dessa tidningar och är alltså ansvarig för dem.

Högern är i verkligheten de nazistiska grupperingarnas modercell. Dess ledande organ i Stockholm har till redaktör en herre, som för några år sedan

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition, nr 305, angående utgifter å tilläggsstat I. (Forts.)

gjorde sig bekant som författare till ett fascistiskt program. Samme herre sitter även i riksdagen som betrodd ledare i högerpartiet. Samme herre har nyss trätt upp till försvar för de förbrytare, som natten till den 3 mars 1940 begingo attentatet mot Norrskensflamman och därvid blevo ansvariga för fem människors död. Mina damer och herrar! Låt oss bara ett ögonblick tänka efter, hur det skulle ha låtit i detta land, därest några kommunister efter att ha approvat sprängladdningar på Ny Dags tryckeri begivit sig till Svenska Dagbladet, sprängt dess maskiner, nedbränt huset och därvid också chefredaktören samt fyra ytterligare medlemmar av hans familj omkommit! Men ett motsvarande dåd, utfört under motsvarande betingelser mot kommunisterna, finner högerns ledande organ icke vara någonting att tala om, i vart fall icke vara något komprometterande.

En massa av de s. k. patrioter, som under senare tid skyltat i pressen, hör naturligtvis hemma i högerpartiet. Vore det inte så, kunde väl knappast skandaler som SS-värvningen, för att bara ta ett exempel, så lätt viftas bort.

När hela det brokiga reaktionära folket i dag upprepar Deutschlandssenders monotona förbudskrav mot kommunistiska partiet och när högern t. o. m. antyder, att det kan bli kabinetsfråga, så är det inte svårt att se, varthän man siktar. Herrskapet vet mycket väl, att kommunistiska partiet, hur numerärt svagt det ännu är, icke kan förbjudas utan att samtidigt den svenska grundlagen trampas under fötterna. Två av våra grundlagar dels trygga rätten för varje svensk medborgare att i tryckta skrifter ge uttryck för sin uppfattning i politiska ting, dels garantera varje svensk medborgare att kandidera till riksdag och offentliga församlingar samt, framför allt, att ge sin röst åt den kandidat han eller hon önskar. Det är uppenbart, att dessa grundlagar sättas ur kraft i samma ögonblick man genomför en undantagslagstiftning.

Vi ha förklarat, att vi anse dagens viktigaste uppgift vara försvaret av de svenska friheterna och freden. Själva partiets existens som ett legalt parti utgör på anförda grunder en väsentlig betingelse för tryggheten av freden och friheterna. I andra länder har reaktionen i genomförandet av inre reaktion och krig först förbjudit kommunisterna och sedan, när gärderna upprivits, låtit socialdemokratien, fackföreningsrörelsen och den borgerliga vänstern gå samma väg. De demokratiska element i andra partier, som medverka i aktionen mot kommunismen, gräva därmed sin egen grav.

Det är alltså av dessa skäl som man nu på tysk order ropar ut sitt förbud mot kommunismen. I hela världen och särskilt i England och Förenta Staterna kommer man att uttolka en förbudslagstiftning som ett bevis för Sveriges beroende under Berlin. Man kommer med all rätt att uppfatta ett sådant beslut som ett viktigt steg på vägen till Sveriges »nyordning» och dess deltagande i kriget som ytterligare en av Tysklands många vasaller. Men detta bekymrar naturligtvis inte högern. Dess stöttepelare — det visa börsrapporterna, som jag nyss erinrade om — ha redan inrättat sig som passagerare på nazismens europeiska förstaklassvagn.

Högern har alltid varit motståndare till demokratien. Det är ingen nyhet. Men, säger man — jag tänker framför allt på herr Bagge i hans Auditoriumtal — kommunisterna ha nu avslöjats i samband med sabotageutredningen. Jag vill fråga herr Bagge, jag vill fråga herr Skoglund och jag vill fråga greve von Seth efter alla deras uttalanden i dag: Nämn ett enda exempel, ett konkret exempel på att kommunisterna ha komprometterats i samband med denna sabotageutredning! Lägg märke till att icke en medlem av kommunistiska partiet står åtalad för något brott i samband därmed! Däremot är det bevisat, att polisen haft en medlem eller agent, vilket man vill, som under minst 28 måna-

*Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition, nr 305, angående utgifter å till-
läggsstat I. (Forts.)*

der försökt kompromettera ledande kommunister såsom medlemmar i denna s. k. sabotageorganisation och som troligen stått direkt under inflytande av den numera avlidne ledaren av attentatet och mordbranden mot Norrskensflamman, stadsfiskal Hallberg. När man därtill inför stängda dörrar förhör den man, Wollweber, som stämplats som organisationens ledare, den ende kanhända som har möjlighet att ge ett verkligt svar på frågorna om organisationens syften, omfattning och ekonomisering, så blottas ju därmed, att det måste vara något sjukt med hela denna sak.

Man har gjort denna Gestapo-historia till ett slagträ mot kommunistiska partiet. Under hela sommaren har pressen åltat denna sak, och med polisens benägna understöd har man försökt skandalisera partiets ordförande, riksdagsman Sven Linderot. Större respekt för riksdagsmans immunitet har man inte haft än att man genom radioefterlysning, polisunderrättelser och husrannsakan samt genom jätteuppbåd av poliser försökt framställa honom som en suspekt kriminalförbrytare. Bara detta handlingssätt visar ju, att någon överdriven respekt för riksdagsmans grundlagsenliga rättsskydd var inte att vänta.

Till detta kom, att en avgörande förändring i vårt lands läge inträtt efter den 22 juni. Tyskland hade överfallit Sovjetunionen. I själva motiveringen för detta överfall hade den från ständrätterna icke obekante rikminister Heidrich anklagat Sven Linderot som en av Tysklands allra farligaste fiender.

Vi leva, mina herrar, i en tid, när det ena landet efter det andra förlorar sin frihet, när rätten blir fågelfri, när människoliv är billigare än allt annat, när tiotusenden inspärras utan rannsakan och dom och när människor skjutas som gisslan i femtiotal bara därför att någon av ockupationsmaktens män utsatts för övervåld. Vi visste, att det i vårt land fanns starka krafter, som arbetade på en nazistisk nyordning, att myndigheterna fruktade vissa statsk uppsplaner, att det arbetades i kulisserna, att folk reste till Berlin med ministerlistor och att hårda och förnedrande krav ställdes på vårt land. När rätten sitter i spjutstängs ände, tar man också hänsyn därtill. Linderot hade naturligtvis ingen-ting att göra med de delvis romantiska förhävanden, som blottats i polisrapporten. Det är redan klarlagt.

Nu har man försökt göra gällande, att även om ingen partimedlem deltagit i sabotageorganisationen så är partiet ändå moraliskt ansvarigt därför att tidigare medlemmar sysslat därmed. Partiet kan naturligtvis inte göras ansvarigt för vare sig medlemmars eller tidigare medlemmars förhävanden i den mån dessa strida mot partiets uppfattningar och riktlinjer. Man kan lika gärna göra folkpartiet ansvarigt för sabotageorganisationen — en av dess medlemmar sedan tio år tillbaka har förvarat och förmedlat sprängämnen enligt polisrapporten. Man kan lika gärna göra högerpartiet ansvarigt för Richmannligan. Man kan lika gärna göra socialdemokratien ansvarig för alla de fackliga och kommunala storförskingrare, som avslöjats under senare år och varit medlemmar av partiet. Med hänsyn till Sveriges belägenhet är det ofrånkomligt, att de krigförande länderna försöka skaffa sig upplysningar om motståndaren. Medlemmar i alla partier ha låtit av olika motiv tubba sig att stå till tjänst, och även vi ha drabbats därav. Men sådan verksamhet befattar sig partiet inte med. Det betraktar därför sådana element som partiskadliga och gör sig kvitt dem.

För att nu särskilt knyta an till sabotageutredningen så vill jag erinra om att så sent som 1935 antog kommunistiska internationalen en resolution, där den särskilt varnade kommunisterna för sabotagetaktiken. Det heter i detta beslut: »Samtidigt varnar kongressen kommunisterna och de revolutionära arbetarna för de anarkosyndikalistiska kampmetoderna mot kriget i form av vägran

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition, nr 305, angående utgifter å tilläggsstat I. (Forts.)

att göra krigstjänst, i form av s. k. mobiliseringsbojkott, sabotage i vapenfabrikerna o. s. v.»

En rik fond av erfarenhet har givit såväl kommunisterna som också den socialdemokratiska rörelsen den uppfattningen, att sabotage är en olämplig kampmetod. Det har visat sig, såsom vi betrakta saken, att det mål vi uppställa kunna endast de breda massorna genomföra. Sabotageaktioner och alla andra individuella terroraktioner motverka direkt strävandena att organisera och utlösa massornas egen kampaktivitet. Därtill har det visat sig, att dylika kampmetoder bara leda till att överklassen brutaliserar förhållandena i respektive länder. Därför avstå såväl kommunisterna som andra från att utnyttja sådana kampmetoder. Kommunisterna förkasta alltså sabotage som kampmedel.

Men, mina herrar, hur är det med socialdemokratien, i vart fall med de redaktörer, som varit så angelägna att stena kommunistiska partiet för en icke kommunistisk verksamhet? För några månader sedan beslöt den av socialdemokrater ledda transportarbetarinternationalen, I. T. F., i ett enhälligt antaget manifest att uppmana sina medlemmar och all världens transportarbetare och hamnarbetare att genom sabotage och skadegörelse på fartyg bidra till fascismens nederlag. Här sitta sådana medlemmar av denna international som herr Eriksson i Stockholm, herr Lindahl i Örebro, herr Lundgren i sjöfolksförbundet. Ingen av dem har, såvitt jag vet, tagit avstånd från sin internationals beslut, och jag klandrar dem inte, om de gilla allt som kan bidra till fascismens likvidering. Eller regeringsorganet Social-Demokraten, som välvilligt refererat omnämnda beslut. Det har inte drabbats av något transportförbud. Inse inte herrarna själva, att vad än denna vidlyftiga sabotageutredning, som för Sveriges vidkommande handlar om stölden av 150 kilogram dynamit, kan användas till, något lämpligt tillhygge mot kommunistiska partiet är den i vart fall inte.

Som jag redan sagt, är historien ursprungligen Gestapos. Om svensk polis-makt behöver gå denna tillhanda för att släpa fram förbrytare, som velat hjälpa den spanska republiken, så må detta vara dess egen sak. Men ingen moralisk indignation är berättigad i detta fall — det herrskap, som med eld och svärd ödelägger Europa, skall inte beskärma sig över om dess motståndare händelsevis svara dem med samma mynt. Det hade varit mera hedrande för Sverige, om denna Gestapos lilla kriminalhistoria fått förbli vad den var i stället för att förvandlas till ett politiskt tillhygge, som djupast sett har riktats mot Sveriges fred och självständighet.

Jag kan icke underlåta att säga ett par ord om vår ekonomiska front. Produktionen har minskat med 25 %, men den faktiska behovsproduktionen ändå mer. Vår skörd uppges vara den svagaste på femtio år. Bostadsproduktionen kom inte i gång sedan man lyckats sänka byggnadsarbetarlönerna. Samtidigt ha levnadskostnaderna stigit med styvt 30 % och arbetarnas reallöner sänkts med nära 20 % enligt officiell statistik, i verkligheten mycket mer. Storjordbrukarna larma högljutt och söka utnyttja försörjningssvårigheterna för att pressa upp prisnivån ytterligare. När nu reservförråden snabbt länsas och Sverige för en handelspolitik, som tvingar oss att avstå åtminstone 50 % mera varor än vi få in i landet tillbaka, så måste resultatet bli kritiskt. Läget är redan allvarligt. Arbetarna kunna inte finna sig i att krisen utnyttjas för att beröva dem allt vad de tillkämpat sig under decenniernas kamp. Det bör sägas ifrån här i riksdagen, att det inte är tillräckligt med att reallönesänkningen upphör, man måste också inrikta sig på att förbättra arbetarklassens ekonomiska läge. Sverige befinner sig inte i den belägenheten och är inte heller betjänat av att arbetarklassen pressas tillbaka till någon trashanksnivå. Storjordbrukarnas krav böra också avvisas. Däremot kan staten på olika vägar understödja småjord-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition, nr 305, angående utgifter å tillläggsstat I. (Forts.)

brukarna, vilkas läge inte är avundsamt. Den utlovade hjälpen åt invalider och åldringar är bra, men den motsvarar inte försämringen av deras läge. Den generositeten att nu giva dem två månadsbidrag borde riksdagen kunna kosta på sig inför denna trista jul.

Jag har redan erinrat om var den verkliga skiljelinjen i politiken för närvarande går. Å ena sidan den ännu mäktiga fascismen fjättrande det ena folket efter det andra och spridande död och fasa i sina spår samt dennas vasaller och mer eller mindre öppna bundsförvanter. Å den andra sidan stå i dag Sovjetunionen, England, Förenta Staterna och folken i de ockuperade länderna. Där äro också frihetens kämpar i *alla* länder. Det lär väl numera vara klart, att det andra imperialistiska världskriget trädde in i sitt avgörande skede den 22 juni detta år. Allt vad som tidigare hänt har bara varit förpostfäktningar i jämförelse med den kamp, som nu rasar och som kommer att draga långt ut på tiden. Men man kan inte heller misstaga sig på att den front, som nu upprättas mot fascismen, växer med lavinartad fart, att Europa inte blott får sin prägel av brinnande städer och slagfältens helveteseld utan att något nytt blandas in. I land efter land stiger folkvreden mot fascismen. Detta bär ett vittnesbörd till dagens segerherrar, att det ges en ny dag, då räkningen skall betalas.

Ännu vägrar man kanske i vårt land att erkänna detta faktum, att även vårt öde avgöres på slagfälten. Det finns en stark benägenhet att vaka och bedja, man fördjupar sig i det förgångnas minnen och söker därur hämta kraft och styrka, man längtar tillbaka till den gamla idyllen. Men det ges ingen väg tillbaka. Även Sveriges folk måste se sanningen i ögat och rikta blicken mot framtiden. Frågan är hur vi bäst skola ställa om vårt hus, hur Sverige skall kunna göra sin insats för att åstadkomma drägligare förhållanden i samlivet mellan folk och stater.

I dag vilja vi kommunister, kort sagt, en bestämd neutralitetspolitik, vakt-hållning kring yttre och inre frihet, vi vilja en höjning av arbetarnas och de lägre löntagarnas löner, förbättrade pensioner åt åldringar och invalider, vi vilja stöd i lämpliga former åt småjordbrukarna, vi vilja en sådan ekonomisk politik, som förhindrar fortsatta prisstegringar och inriktar folkets ansträngningar på framskapandet av de nyttigheter, som äro nödvändiga, för att vi skola kunna genomkämpa denna järntid utan alltför stora vådor för människorna.

Man kanske frågar: men vad vilja ni i morgon, när detta krig är slut? År 1912 inför det förra världskrigets väntade utbrott samlades i Basel representanter för hela den internationella arbetarrörelsen. En resolution antogs där, vari det bland annat heter:

»Om kriget ändock skulle utbryta, är det en plikt att kämpa för att det snabbt upphör och med alla krafter sträva därhän, att den ekonomiska och politiska kris, som kriget framkallat, utnyttjas till att väcka folken och därigenom till att påskynda det kapitalistiska klassväldets avlägsnande.»

Med andra ord: det mål, som själva kriget kommer att ställa på dagordningen, som redan upptager våra tankar och åt vilket vi komma att ägna våra krafter, är målet att skapa en sådan form för mänsklig samlevnad och nationernas samarbete och förbrödring, att kriget som medel för att likvidera mellanfolkliga tvister försvinner. Det är vår övertygelse, att endast socialismen kan giva lösningen på denna fråga. Kriget och nuvarande kaos ha klart ådagalagt borgarklassens oförmåga att lösa mänsklighetens vitalaste frågor. Därför måste borgarklassen lämna plats för den nya klass, som historien själv utsett till folkens ledare, arbetarklassen. Denna arbetarklass kan utföra sin historiska mission, när den förenar sina krafter och riktar dem mot krigets och det nuvarande eländets verkliga tillskyndare. Vi veta, att arbetarklassen inte kan undvara kom-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition, nr 305, angående utgifter å tilläggsstat I. (Forts.)

ministerna i detta verk, liksom vi veta, att de, som äro anhängare av Sveriges självständighet och fred, inte ha råd att söndra sina krafter genom en undantagslagstiftning eller göra de hundratusenden goda patrioter, som i dag följa kommunisterna, och de tiotusenden likasinnade, som runt våra kuster och gränser trygga landets neutralitet, politiskt rättslösa och fågelfria. Vi behöva inte försvara oss mot de orimliga och kränkande beskyllningarna för sabotage och spioneri. Vi hänvisa till vår politik — förklara den kriminell, och ni komma att förklara det offerberedda och hängivna försvaret av det svenska folkets intressen, dess fred och självständighet kriminell! Men glöm då inte heller, mina damer och herrar, att man i dagens Neuropa också förbjudit kommunismen — och misslyckats. Glöm inte, att varje dag meddelar den nazistiska nyhetsförmedlingen att tiotal och hundratal kommunister avrättats för sin kamp mot sina hemlands förtryckare. Glöm inte heller, att man då tager ett avgörande steg mot det Neuropa, som stimuleras av giljotinernas rassel och exekutionsplutonernas salvor. Det förhåller sig så som den engelska radion för några veckor sedan underströk, att så snart Berlin talar om att man avrättat kommunister, så vet man, att det handlar om verkliga fosterlandsvänner. Det är sant, att det inte alls är blott kommunister som dö martyrdöden för sina folk, tvärtom, men ingen kan heller förneka, att det är kommunisternas förbjudna partier, som utgöra frihetskampens organisatoriska centrum och att den nya folkfront, som skapas, utgör en samling av nationernas bästa krafter av skilda politiska åskådningar och att i denna nya samling kommunisterna spela en organiserande och entusiasmerande roll.

Herr talman! Jag tycker, att i denna remissdebatt borde något sägas om vad som i verkligheten rör sig i tiden. Vi frukta icke någon polislagstiftning. Vi frukta icke heller de åtgärder, som ni eventuellt komma att enas om under den närmaste framtiden. Vi tro, att det blir de, som särskilt äro ansvariga för sådana åtgärder, som komma att inom en ganska snar framtid beklaga, att de någonsin läto den svenska högern förläsa sig till ett sådant attentat mot den svenska friheten, ty med oss står och faller i verkligheten den svenska friheten. Det är icke fråga om en process, som försiggår från den ena dagen till den andra. Det gäller en process, som i alla länder utvecklats på ungefär likartat sätt. Resultatet ligger klart för varje människa.

Med detta vill jag, herr talman, sluta mitt anförande. Jag avvaktar det tillfälle, då resultatet av herrarnas tankemödor kommer att föreläggas riksdagen.

Herr förste vice talmannen hade under detta anförande övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Svensson i Ljungskile: Herr talman! De fyra första partiledare, som här hade ordet, ha allesammans i allmänna ordalag varit inne på jordbrukets och folkförsörjningens läge. Å andra sidan har man icke på något håll gått närmare in på ämnet. Det är klart, att efter den misslyckade skörd, som vi ha fått, så är det, vid sidan av problemet om hur vi skola få livsmedlen att räcka till, prisfrågorna, som tilldraga sig det största intresset. Emellertid är det ju så med prisfrågorna, att vad som gjorts beträffande brödsäden kan betraktas som tillhörande ett passerat skede. Jag har för min del icke heller någon anmärkning att rikta emot vad som i det sammanhanget har förekommit. Jag tror, att kritiken sköt oerhört över målet och just icke uppnådde något annat än att kompromettera de kritiserande själva. Den andra stora prisfrågan, som gäller mjölken, är ju ännu icke aktuell. Vi ha ännu icke fått det material på bordet, som gör det möjligt att föra en saklig debatt. Det finns emellertid enligt mitt förmenande ett par frågor, som äro så pass dagsaktuella,

*Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition, nr 305, angående utgifter å till-
läggsstat I. (Forts.)*

att det kan finnas anledning att begagna möjligheten att i denna debatt stryka under några synpunkter. Den första av dessa frågor gäller leveranserna av fodersäd. Det har i år liksom förra året blivit nödvändigt att ålägga lantbrukarna viss skyldighet att leverera foderspannmål. I föl bestämde den mängd, som varje enskild jordbrukare skulle avstå, preliminärt av livsmedelskommissionen. Leveransbeskeden blevo i många fall felaktiga och fingo efter hand justeras. I år har man valt en rakt motsatt väg. Livsmedelskommissionen har bestämt, vad varje kristidsstyrelseområde skall lämna. Kristidsstyrelserna ha fördelat leveransplikten på de enskilda kommunerna, och sedan har det blivit kristidsnämndernas sak att fördela kommunernas leveransplikt på de enskilda jordbrukarna. Enligt givna instruktioner skall den fodersäd, som skall tagas ut, i första hand tagas från jordbruk med över 10 hektar åker. Vidare har livsmedelskommissionen i sitt cirkulär nr 450 angivit de mängder säd, som lantbrukare böra få behålla för utfodring av egna djurbesättningar. Hur det har lyckats för livsmedelskommissionen att fördela leveransplikten på de olika kristidsstyrelseområdena, undandraget sig mitt bedömande. Däremot förefaller det redan nu klart, att leveransplikten på de olika kommunerna har fördelats ganska ojämnt, ifall man tager hänsyn till deras bärkraft. Det beror givetvis i första hand därpå, att de faktiska skörderesultaten kommit att i flera hänseenden högst väsentligt avvika från den ursprungliga skördeuppskattningen. Det finns socknar, där man nödgats ålägga småbrukare med bruksningsdelar ned till 5 hektar leveransplikt av fodersäd och samtidigt i hög grad inkräktat på den kvantitet, som de enligt normerna i cirkuläret nr 450 bort hava rätt att få behålla. Det finns å andra sidan exempel på kommuner, där tre eller fyra större gårdar kunnat fullgöra hela leveransplikten med resultat, att en hel del gårdar fått behålla större mängd fodersäd än som förutsattes i gällande direktiv. Det är icke min avsikt att med dessa ord rikta något klander emot dem, som haft att handlägga denna sak. Jag vill bara konstatera, att man i år lika litet som i föl lyckats att skipa rättvisa med hjälp av uppgjorda förhandskalkyler, trots att man i år använt rakt motsatt metod emot i föl. Enligt livsmedelskommissionens cirkulär finns det ingen prutnån beträffande de kvantiteter, som respektive områden blivit ålagda att leverera. Även de enskilda lantbrukarna ha den 16 oktober erhållit definitiva leveransbesked. Efter bokstaven innebär detta, att även orättvisorna äro definitiva, men det kan väl icke vara meningen. Läget är därför utan tvivel sådant, att man även i år måste söka rätta till vad som i första taget blivit felaktigt. De, som fått avstå avsevärt mera säd än de enligt gällande normer varit skyldiga till, böra få möjlighet att söka ändring häri. De, som fått behålla mera än som förutsatts enligt gällande normer, böra vara skyldiga att inleverera överskottet. Givetvis är det senare problemet värre så tillvida, att det icke anmäler sig självt på samma sätt. Det är möjligt, att man på den vägen skulle kunna få fram ytterligare vissa mängder fodersäd i marknaden. Även om detta icke kan ske utan att inspektion och opartisk kontroll vid förefallande behov tillgripes, så tror jag det är att föredraga i nuvarande situation framför att uppenbara orättvisor lämnas obeaktade.

Behovet av ökade mängder fodersäd framgår med all önskvärd tydlighet av det sätt, varpå livsmedelskommissionen har behandlat äggproducenterna. Enligt cirkulär nr 445 skall foder till fjäderfä endast lämnas i det fall, att djurägaren har sin huvudsakliga utkomst av fjäderfäskötsel. Livsmedelskommissionen tillägger i en förklarande anmärkning, att någon tilldelning till så kallade »hushållshöns» sålunda icke får ske. Trots denna förklaring står emellertid oklarheten kvar, ty mellan å ena sidan dem, som ha några höns för det

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition, nr 305, angående utgifter å tilläggsstat I. (Forts.)

egna hushållet, och å andra sidan dem, som huvudsakligen ha sin utkomst av hönsskötsel, finns ett mycket stort antal småbrukare och andra som ha hönskötsel som en mycket viktig och outhärlig biinkomst. Det är orimligt att helt strypa fodertilldelningen till denna grupp av äggproducenter.

Nu skall det villigt erkännas, att situationen är svår i sig själv, och den har tyvärr blivit än svårare därigenom, att livsmedelskommissionen utelämnat hönsfodret ur den foderkalkyl, som uppgjorts. Jag tror, att den metoden var alltför enkel. De småbrukare, som det här gäller, ha fått sin dryga del av foderbristens vedermödor i vad gäller de andra djurslagen. När så är fallet borde man väl ha försökt att i någon mån lindra de svårigheter, som drabba dem i egenskap av äggproducenter. Jag hoppas därför, att statsrådet Domö, som väl närmast har ledningen av denna fråga, tar upp saken till förnyad omprövning.

Jag har i det föregående pekat på en möjlighet som kan provas, när det gäller att få fram mera fodersäd. En annan foderreserv, som ännu icke i större utsträckning utnyttjats, ha vi i köksavfallet i våra större städer. Enligt vad som uppgivits kan det insamlas och torkas, så att vi kunna få ett foder, som håller ungefär 100 gram äggvita och en foderenhet per kg. Möjligen kan man även på andra områden göra ytterligare något för att mildra svårigheterna för äggproducenterna. Vad som skall göras måste emellertid göras snart. Det ligger i sakens natur, att ju längre man dröjer desto svårare är det att uträtta någonting med framgång.

Jag skall, herr talman, innan jag slutar, blott säga några få ord om priset på ägg. Under återopande av bland annat sociala skäl har man sänkt äggpriset så, att detta, i varje fall vad producentpriset angår, nu ligger relativt lägre än beträffande andra lantbruksprodukter. Jag vill icke på något sätt förringa de sociala synpunkterna. Många husmödrar nödgas nu varje dag brottas med bekymmer för hur slantarna skola kunna räcka till, men de sociala hänsynen måste ju gälla gentemot bägge parterna. En prisstegring på ägg med t. ex. 50 öre per kg innebär för konsumenterna med nuvarande ransonering 25 öre per person och månad eller 1 kr. för fyra personers hushåll. Det är en relativt ringa om också icke obetydlig utgift. De många husmödrarna ute på landsbygden återigen, som ha äggpengarna för att köpa specier för, träffas mångdubbelt kraftigare av en produktionsminskning och ett prisfall i förening. Jag tror därför, att de sociala synpunkterna i detta fall starkare tala till förmån för äggproducenterna än till förmån för äggkonsumenterna. På denna punkt kan också en justering lättare genomföras än när det gäller fodertilldelningen, och jag hoppas därför, att så skall bli fallet utan dröjsmål. Därvid bör väl prismarginalen mellan producent- och konsumentprisen i första hand granskas.

Vad ägguppköparnas femöring angår tror jag, att detta belopp icke är för stort. Det förhåller sig väl snarare så, att det vid en begränsad produktion är rätt svårt att klara uppsamlingen av ägg för 5 öre per kg. Det finns emellertid andra vinstmarginaler, som i detta sammanhang böra granskas, och jag tror, att det finns möjlighet att rätta till dem något. Även omsättningsskatten kunde ju tagas bort, om det anses svårt att förena konsument- och producentintressena. Vad härutöver kräves för att få fram ett skäligt producentpris får väl trots allt läggas till konsumentpriset.

Småbrukarnas riksförbund har i likhet med åtskilliga andra i skrivelse till Kungl. Maj:t begärt, att fodertillgången till fjäderfä skall ökas, att producentpriset måtte höjas, att mellanhandsmarginalen bör kunna sänkas och omsättningsskatten tagas bort. Utan att på något sätt bortse från de svårigheter,

*Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition, nr 305, angående utgifter å till-
läggsstat I. (Forts.)*

som den nuvarande situationen rymmer även på detta område, tror jag, herr talman, att man kan starkt understryka det berättigade i dylika krav.

Fru Västberg: Herr talman! När jag vågar ta ordet i denna extra remissdebatt, så är det för att ge uttryck åt de köpsvaga barnfamiljernas oro över läget, en oro som jag anser vara motiverad. Vi äro alla medvetna om hur svårt det är att bemästra läget med varubrist och egoism, då ju ändock så mycket beror på den enskildes vilja och förmåga till lojalitet. Vi äro också tacksamma över att regering, myndigheter och organisationer visat icke blott god vilja utan även stor förmåga att göra det bästa möjliga av ett svårt läge. Men däremot äro vi starkt bekymrade över vissa tendenser till bristande solidaritet och pockande anspråk som vi märkt på senare tid.

Här vill jag göra en allmän reflexion. Alla partier ha ju ingått en överenskommelse i syfte att hindra en okontrollerad försämring av vårt penningvärde. Detta är för oss alla av den allra största betydelse och bör mana alla olika grupper att visa hänsyn. En överenskommelse av denna natur kan ju inte godtyckligt och ensidigt ryggas av *ett* intresse, ty då är ju syftet med överenskommelsen av ringa värde för det hela. De anställda och deras organisationer ha lojalt och rejält gett överenskommelsen allt sitt stöd och godvilligt accepterat den försämring av reallönen, som kan svara mot läget. Jag kan även erkänna, att jordbrukets ekonomiska organisationer gjort en respekterad insats för att icke livsmedelsproducenterna skola rubba på balansen. Ty det är ju löner och jordbrukspriser som betyda mest.

Det är emellertid vissa otåligen och desperata röster i jordbrukarläget, som inte båda gott och som måste skorra i öronen. På detta håll resas krav och talas ett språk som gärna inte kan syfta till annat än att riva sönder överenskommelsen och släppa inflationen lös. Man tycks föreställa sig, att produktionen av livsmedel står i en klass för sig och att man alltså äger moralisk rätt att kräva större hänsyn än övriga medborgare. Denna syn på läget är både felaktig och synnerligen farlig. Vi erkänna utan omsvep, att det är ett livsvillkor för oss alla, att det kan produceras tillräckligt med föda åt alla. Men är det inte lika nödvändigt med arbetet i industrierna, att hugga ved, att frakta varor, att sköta hushåll, att vårda barn och att hålla vakt? Är jordbruksministern mera outhärdlig än finansministern eller ecklesiastikministern? Vi böra nog komma ihåg, inte blott att vi sitta i samma båt utan också att alla som göra ett nyttigt arbete behövas i samhället och därför kunna göra anspråk på att inte behöva svälta. Det är dålig politik redan i normala tider att hota i stället för att tala reson och ta skäl, men i dessa onormala tider med hög sjö och yttre faror böra vi alla följa herr Bagges kloka ord: Sitt i båt! Skola vi komma något så när helskinnade ur krig och kris, så måste vi både försöka hålla ihop men också ta största möjliga hänsyn till allas bästa. Varför skulle vi annars ha samlingsregering och borgfred i landet?

Emellertid har jag inte begärt ordet för att säga detta utan för att ge röst åt den oro, som trycker våra barnfamiljer med liten inkomst och ökad varubrist. De äro säkerligen glada åt de nödvändiga varor, som äro ransonerade och prissatta, och de äro naturligtvis särskilt glada över de prisrabatter, som utgå. Vi förstå ju alla, att detta måste vara en god hjälp åt familjen och en stor trygghet för barnen. Men de barnrika familjerna äro minst sagt förtvivlade över de höga priserna i den fria varusektorn. Naturligtvis finns det familjer som själva odlat på en liten täppa bär, frukt och grönsaker och andra som plockat bär i skogen eller som ta fisk ur sjön o. s. v. Men vi få icke glömma, att det ju finns tiotusentals fattiga barnfamiljer, som måste köpa allt

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition, nr 305, angående utgifter å tilläggsstat I. (Forts.)

som de behöva. Hur är nu läget för dem? Vi kunna ju komma överens om att de ransonerade och prissatta livsmedlen inte räcka till för en familj i synnerhet om där finns matfriska barn. Det måste något mera till, om de skola kunna klara sig.

Inom folkets breda lager har man även i normala tider i hög grad litat till potatis, sill och strömming, fisk, lingon etc. och på senare tid har man även lärt sig sätta värde på grönsaker. Aktiv hushållning har ju också propagerat för riktig mat i svenska hem och därvid rekommenderat, att man skall utnyttja grönsaker, bär, fisk och potatis både med hänsyn till deras vitaminrikedom och deras prisbillighet. Vitaminerna är det nog alltjämt inte något fel på men så mycket mera på priserna på vitaminrika produkter. På två år har potatisen stigit i pris med cirka 50 procent, en del fisk har stigit till dubbla priset och mera. Jag frågade i en butik här i Stockholm i dag vad man tog för salt sill, och fick det svaret, att priset var 2 kr. 50 öre å 3 kr. per kg. Prisen på bär och grönsaker ha — det vågar jag säga — varit skandalöst höga. Naturligtvis råar den köpstarka allmänheten i alla samhällslager för en del av denna våldsamma prisstegring på icke prissatta nödvändighetsvaror, men vi få nog skylla en del även på den lilla gulaschsjäl, som alltid ligger på lur hos en del människor och som nu vädrat morgonluft.

Är det emellertid verkligen alldeles omöjligt för myndigheterna att få ett grepp på frågan och hindra jobberi med dessa produkter? Jag vågar inte ha en mening om huruvida myndigheterna äga en sådan möjlighet, då problemet onekligen är ganska invecklat och svårigheterna mycket stora. Men de hushållare, som äro lojala och som ha barnen att ordna för, känna naturligtvis en berättigad oro. Vad jag däremot är på det klara med är att samhället i varje fall måste skydda barnen genom att sörja för att de få mat och kläder. Och här kommer jag återigen fram med min gamla käpphäst om skollunch åt alla behövande barn i skolåldern. Stat och kommun, myndigheter och föräldrar måste försöka ordna denna fråga på ett snabbt och rationellt sätt. Det finns ett skriande behov ute i bygderna, och barnfamiljerna äro synnerligen starkt medvetna om detta. Jag har här ett klipp ur en tidning, där det heter, att »matbristen hindrar skolgången», och vidare har Karlskoga kristidsnämnd meddelat att vissa föräldrar icke skicka sina barn till skolan, därför att de icke ha någon mat, och att det i skogsbyarna finns familjer som leva huvudsakligast på potatis, gryn- och mjölmatt och där barnen ha så lång väg till skolan, att de måste ha matsäck med sig. Den mat som finns måste i första hand användas till matsäck åt mannen som skall ut i skogsarbetet. Man har heller icke råd att taga ut sina kött- och fläskransoner. Med detta understrykes ytterligare behovet av ordentliga skolluncher för skolbarnen, så att de få ett väl lagat hälsomål om dagen.

I den enquête, som det socialdemokratiska kvinnoförbundet nyligen gjort, fingo vi svar från cirka 280 klubbar, vilka samtliga pekat på skollunchen såsom en hjälp i krisen. Vi måste göra mera än vi hittills gjort i denna fråga. Den kan icke lämnas åt sidan, ty här gäller ju ändock att söka bevara till liv och hälsa de barn som redan äro födda här i landet.

Av egen erfarenhet från den förra krisen vet jag, att risken för barnen är skrämmande stor, om vi inte göra allt för att bereda alla våra barn en sund och riklig näring. Dessutom ha ju de barnrika familjerna ett stort bekymmer även med kläd- och skofrågan, därför att dessa varor ha stigit oerhört kraftigt i pris under de senaste åren. Jag undrar, om icke 1935 års befolkningskommis-sions förslag i klädfrågan skulle vara moget för sin lösning nu. Då det ansågs vara behövt att diskutera frågan i normal tid, måste det väl vara absolut

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition, nr 305, angående utgifter å tillläggsstat I. (Forts.)

nödvändigt i den kristid, som vi nu genomleva. Detta framskymtade också i svaren på den enquête, som vi gjort inom vårt förbund.

De barnrika familjernas ofta påtalade svårighet att få en hygglig bostad är också en sak som jag vill peka på. Det är överhuvud taget svårt för dem att kunna få en ordentlig bostad, då bostadsknapphet inträder. Därför måste kommunerna också öka sina åtgärder och försöka bygga i främsta rummet bostäder för de barnrika familjerna. Men det gäller icke blott att bygga bostäder, utan man måste också därvid taga hänsyn till dessa familjers ekonomiska möjligheter att kunna betala hyran för en ordentlig familjebostad. Dessutom måste ju alla medverka till att skapa en opinion, som gör det till en omöjlighet att en hyresvärd skall kunna behandla en familj, som har flera barn, som om den tillhörde en pariaklass. Skola vi kunna få barnrika familjer här i vårt land, måste de privata husvärdarna lära sig att behandla människorna på annat sätt.

Vi äro säkert alla eniga om att det är den svenska nationen ovärdigt att lägga sig ned och dö genom att massor av dess medborgare vägra att föda så många barn som landet behöver. Vi vilja icke i en nära framtid ohjälpligt rusa utför. Men vi borde vara ännu mera eniga om att det inte är nog med att det föds barn, utan att det också behövs, att alla födda barn kunna bli friska människor och goda medborgare. Vill samhället och vi alla visa, att vi mena allvar med allt vackert tal i befolkningsfrågan, så böra vi nog i första hand se till att skapa goda livsbetingelser för de barn vi redan ha och för de barn som skola födas. I dessa dagar, i det bristsamhälle, som vi leva i, är det i högsta grad nödvändigt, att vi icke glömma bort de mest behövande i samhället, nämligen de köpsvaga barnfamiljerna.

Herr Thorell: Herr talman! Jag begärde egentligen ordet för att vidröra några synpunkter, som framfördes i ett avsnitt av herr Vougt's anförande. Efter det att livsmedelskommissionen i våras vid upprepade tillfällen genom pressen och på annat sätt uppmanat jordbrukarna att beså så stor areal som möjligt, att göra det på bästa sätt och att överhuvud taget försöka frambringa så mycket livsmedel som möjligt, så dröjde det icke längre än fram i juni, då skörden började växa upp, förrän det höjdes röster från Kooperativa förbundet, från personalorganisationer och i pressen för att man borde tänka på att om det bleve en god skörd så skulle priset på jordbruksprodukterna sänkas. Denna framstöt, herr talman, gjordes i ett synnerligen olyckligt ögonblick. Det var ett psykologiskt missgrepp att tala om sänkta priser, då en brännande sol sken ned på en uttorkad, brunbränd jord, och då vi voro fullt på det klara med att vi över hela landet hade att räkna med att det skulle bli en undermålig skörd, om icke rent av, som det sedan blev på vissa håll, missväxt. Det var därför icke underligt, herr Vougt, om det då blev en desperat stämning bland jordbrukarna, som gingo och tittade upp mot en molnfri himmel varje vecka och väntade regn, som icke kom. De hade inget bete att släppa sina djur på, de hade släppts ut för tidigt på grund av foderbristen. Betena voro uppätta utan att något som helst kom igen. Det var icke underligt, att den desperata stämningen, herr Vougt, kom till litet uttryck vid de stora jordbrukarmöten, som senare tillkommo på många håll i landet och där kanske, däri kan jag ge herr Vougt rätt, ibland kommo fram toner, som icke voro så lyckliga men som under förevarande omständigheter dock voro ganska förklarliga.

Jag skall icke vidare uppehålla mig vid den saken utan skall gå in på en annan fråga, som vidrörts här tidigare av herr von Seth och på vilken statsministern har svarat. Herr von Seth påpekade, under hänvisning till lagen om betodlingen i våras, att frågan om byggnadskostnaderna på landsbygden icke

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition, nr 305, angående utgifter å tilläggsstat I. (Forts.)

hade fått någon lösning. Vi ha icke fått något avtal med byggnadsarbetarna på landsbygden, och vi veta överhuvud taget icke, hur det kommer att bli. Statsministern svarade, att det är en allvarlig sak att vidtaga tvångsåtgärder. Härtill vill jag endast knyta den reflexionen, att det är tråkigt nog så ute på den svenska landsbygden, att jordbrukarna i anledning av behandlingen av dessa båda frågor nog ha fått den uppfattningen, att statsmakterna törs på jordbrukarna, när det gäller att stifta en lag, en tvångslag, som de kalla den, mot dem, men att statsmakterna däremot äro valhanta och icke törs göra något mot en annan klass, när det gäller att lösa en annan viktig fråga. Den stämningen anser jag icke vara vidare lycklig.

Jag hade, herr talman, icke tänkt yttra mera vid detta tillfälle, men sedan jag begärde ordet har fru Västberg talat närmast före mig, och jag kan knappast låta hennes anförande stå oemotsagt. De toner, som hon där anslag mot jordbrukarna, finner jag icke vara särskilt lämpliga, och jag tycker det är tråkigt, att de skola komma fram vid ett tillfälle som detta. Jag skall icke på något sätt taga till hårda ord utan skall endast be att i sak få besvara några av de frågor, som hon ställde, och särskilt en av dem. Hon frågade: Står produktionen av livsmedel i en klass för sig? Ja, fru Västberg, det gör den för närvarande. Att hugga ved och arbeta inom industrien kan möjligtvis uppskjutas för en tid, därför att vi kunna klara oss med det vi ha och slita på det, men vi kunna däremot icke vara utan mat. Matförrådet måste oavbrutet förnyas, eftersom vi icke kunna leva utan att få livsmedelstillförsel till vårt folk.

Fru Västberg talade om den oro, som de ökade livsmedelskostnaderna ha vållat särskilt de barnrika familjerna, och jag förstår dem så innerligt väl. Det är bara det tråkiga, att det är icke jordbrukarnas fel detta, att vi fått dyrare livsmedel, utan det beror på något, som fru Västberg gick förbi, trots att det berörts flera gånger förut i dag, nämligen den ytterst undermåliga skörd, som vi ha fått. Vad ha, fru Västberg, de jordbrukare, som fått så liten skörd, och särskilt de mindre jordbrukarna, som knappast ha något att avyttra, för glädje av de prisförhöjningar, som ha skett? Knappast någon alls. De kanske rent av få köpa en hel del själva.

När fru Västberg talar om att potatisen har stigit med 50 procent, så är det icke säkert, att jordbrukarna därför få 50 procent mera. Det har tidigare i dag från denna plats framhållits, att andra kostnader ha stigit oerhört — frakter och alla kostnader överhuvud taget — så att de 50 procenten ha säkerligen minskats betydligt, innan de komma jordbrukarna till del.

Emellertid tror jag, fru Västberg, att det angelägnaste nu icke är att tala om de priser, som för närvarande gälla och som äro absolut nödvändiga, utan det viktigaste är nog att tänka på att vi överhuvud taget för år, som komma, kunna vidtaga sådana åtgärder i fråga om anskaffning av gödningsämnen och i fråga om allt möjligt annat, som kunna bidra till att få en god skörd. Jag tror, att det är viktigare icke blott för producenterna av livsmedel utan även minst lika viktigt för konsumenterna.

Herr Nilsson i Göteborg: Herr talman! I det anförande, som hölls av herr Skoglund i Doverstorp, erinrade han om de olyckor, som ha träffat försvarsberedskapen under den gångna tiden. Vi veta ju, hurusom olyckan på Hårsfjärden bland hela vårt folk väckte både sorg och förstämning. Många av oss kanske gingo spörsmålet närmare in på livet och frågade, hur statsmakterna ha sört för de familjer, som genom olyckan ha mistat sin försörjning. En mera reell erinran om dylika bekymmer har jag kommit i kontakt med i samband

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition, nr 305, angående utgifter å tillläggsstat I. (Forts.)

med de olyckor, som samtidigt ha förekommit inom flygvapnet. Allmänheten har ju ställt sig mycket frågande till att dessa olyckor ha återkommit så ofta. Man kan naturligtvis förklara dem genom den forcering av övningarna, som under försvarsberedskapen har måst ske vid flygvapnet. Genom ett reellt fall kom jag emellertid i nära beröring med hur det ställer sig för de efterlevande till den personal, som råkat ut för en olycka.

Den 3 juli hände en flygolycka här i landet, varvid bland andra tvenne av manskapet omkommo. Enligt författning sörja ju statsmakterna för att de efterlevande få ersättning för begravningskostnaderna. I detta fall uppgick denna ersättning till en summa av 176 kronor, vilket belopp de efterlevande fingo utkvittera. I det fall de efterlevande äro beroende för sin försörjning av den omkomne, kan också en viss livränta utgå. Dessa 176 kronor, som utbetalades av riksförsäkringsanstalten, skulle sålunda gå till begravningskostnaderna, som hade förskottats av flygvapnet. En av de förolyckades föräldrar fick sedan en räkning från flygvapnet på begravningskostnaderna, lydande på 220 kronor. Det avsåg kostnader för tråkista, zinkkista, svepning o. dyl. Det betydde alltså, att fadern blev skyldig staten 44 kronor. Kårchefen hade emellertid ett varmt hjärta, vilket gjorde, att han icke ville kräva på beloppet i fråga utan efterskänkte detsamma.

I det andra fallet blev det icke någon efterräkning, därför att den förolyckade hade så pass stor lön inestående, att staten tog av den intjänade lönen för att täcka sina utgifter.

Föräldrarna voro hemmahörande i Göteborg. Även om begravningskostnaderna där äro högre än annorstädes, är det klart, att den utbetalade ersättningen icke räcker till utan att kostnaderna måste bli avsevärt högre. I detta sammanhang kanske jag också kan tala om, att det kom räkning på transportkostnaderna inberäknat den flagga, vari den avlidnes stoft var insvept. Även i det fallet avstodo emellertid myndigheterna, givetvis mot reglementet, från att utkräva kostnaden för flaggan. Vilka känslor ett dylikt förhållande väcker till liv skall jag icke här skildra. Det bör ju var och en förstå, som kommit i nära beröring med efterlevande efter de olyckshändelser, som här ha timat.

Jag har velat erinra om denna sak, eftersom jag anser, att riksdagen på ett eller annat sätt bör se till att de, som på det sätt, som jag här har skildrat, avkrävas stora och tunga offer i tjänsten för vakthållningen för landets trygghet och säkerhet, vid sin bortgång kunna få en värdig begravning utan att de efterlevande skola bära kostnader, som åtminstone rent känslomässigt sett böra bäras av det allmänna.

När jag nu ser försvarsministern här närvarande, ber jag att få framföra vad jag här har sagt till honom. Jag vill samtidigt meddela det intryck, som jag har fått vid samtal med det myckna folk, som jag har träffat under den tid vi nu ha varit ute i vårt förvärvsarbete och som ha varit utkallade till militär tjänstgöring, att de så gott som samstämmigt varit nöjda och belåtna med förhållandena ute i förläggningarna. Ett och annat ord av klander har man givetvis hört — det kan ju inte undgås — men i stort sett är, så långt en utomstående kan förstå, andan god och villigheten stor hos de utkallade att göra de offer, som behövas. Vad jag här har skildrat är sålunda ett undantag. Eftersom jag vet, att försvarsministern även när det gäller små detaljer förmått fästa myndigheternas uppmärksamhet på sådana saker och bitar till att få en ändring till stånd, så väntar jag, att försvarsministern med sin kunnighet och sin dristighet att våga gripa in också skall göra det i detta fall.

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition, nr 305, angående utgifter å tilläggsstat I. (Forts.)

När jag nu ändå har ordet skulle jag dessutom vilja göra en liten erinran i anledning av en sats i herr von Seths anförande, som — jag vet inte hur jag skall uttrycka mig — upprörde mig. Han sade, att svenska folket känner, att man icke bör hålla alltför hårt på formerna. Uttrycket fälldes i samband med den diskussion, som här har förts om förbud mot samhällsfientliga sammanslutningar. Till herr von Seth skulle jag vilja säga, att det är ett farligt tal och det är ett dumt tal. Vad är demokrati annat än vissa former för samhällsorganisationen och för samhällsskicket, former för utövandet av våra medborgerliga fri- och rättigheter?

Nu vet jag mycket väl, att herr von Seth har varit en energisk apostel ute i landet, givetvis på uppdrag av högerpartiet, för förbud mot samhällsfientliga sammanslutningar. Det är sålunda icke något nytt påkommet. Vi veta ju, hurusom meningarna här i riksdagen äro delade om denna fråga. För min egen del har jag i den mån, jag har haft anledning att taga ställning till frågan, lika konsekvent hävdad den meningen, att vi icke vinna något på ett dylikt förbud. Vi kunna naturligtvis förbjuda kommunistpartiet, men det är mitt bestämda intryck, att vi därmed faktiskt icke uppnå annat än tvinga ned kommunisterna i underjorden och till en illojal verksamhet. Deras tidningar komma fortfarande att få tryckas och spridas, och de kommunistiska riksdagsmännen kunna enligt nuvarande lagstiftning icke förbjudas utan få sitta kvar. I den mån svenska folket har sinne för formerna, frågar det väl också vad det är för mening med ett beslut, som enbart förbjuder partiet, men ger det möjlighet till verksamhet i övrigt. Så pass realistiskt betonat är väl det svenska folket, att det förstår, att själva förbudet i och för sig icke betyder att man förhindrar kommunismen. Jag är ingen vän av kommunisterna och deras verksamhet, långt därifrån, men jag kan icke tänka mig, att man vinner det praktiska resultat som man vill nå genom ett förbud. Nu tvingar högern fram ett tvångsläge med hänsyn till den enighet och sammanhållning som vi så väl behöva i denna tid. Det är ett svårt avgörande som måste träffas åtminstone av dem som liksom jag intagit en bestämd ståndpunkt mot själva det föreslagna praktiska förfaringssättet för att förhindra kommunisternas verksamhet. Visst är det nödvändigt med enighet och sammanhållning, men det finns också vissa gränser utanför vilka man icke kan gå, även om man till och med måste släppa den strävan man har i detta avseende. Lugnet och friden, säger man, vill man behålla här i landet under dessa upprörda tider. Ja, det är nog riktigt, men konsekvenserna av ett sådant beslut för framtiden måste vi också ta i betraktande. Lugn och frid råder också på kyrkogårdarna, och man kan i detta sammanhang vidtaga vissa åtgärder som kunna föranleda, att man gör en sådan reflexion.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Med anledning av vad herr Nilsson i Göteborg yttrade om begravningshjälpen vid dödsfall av värnpliktiga i militär tjänst vill jag endast meddela, att den saken har observerats av regeringen och att förslag till reglering av ifrågasvarande begravningsersättning nu kommer att föreläggas riksdagen. Det har vidare vidtagits åtgärder för att införa bestämmelser som begränsa de kostnader, vilka av myndigheterna få avdragas från den fastställda begravningsersättningen.

Herr **Persson** i Stockholm: Herr talman! Det kommer kanske att betraktas som ofint av mig att taga ordet i vad som blivit denna remissdebatts huvudfråga, alldenstund en representant för det parti som ni äro beslutna att i en

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition, nr 305, angående utgifter å tilläggsstat I. (Forts.)

snar framtid söka slå ihjäl redan har haft ordet. Det är emellertid en del synpunkter som jag vill ha inskrivna i kammarens protokoll från denna remissdebatt.

De stora pressdrakarna ha före detta riksdagssammanträde utfört ett målmedvetet förarbete för att avleda folkets uppmärksamhet från vad man fruktar att massorna skola börja att alltför mycket intressera sig för. Det vore nämligen farligt för de politiska och ekonomiska makthavarna i detta land, om folkets breda massor började kräva svar på exempelvis följande frågor: Vad är det man kallar för »svensk neutralitetspolitik» i dag? Hur utnyttjar arbetarmajoriteten i riksdagen sin ställning gentemot dem, som söka använda krisen som tillhygge för att beröva arbetarklassen dess sociala och ekonomiska landvinningar? Befinna sig våra försörjningsfrågor i händerna på sådana människor, som vid prisregleringar, ransoneringar och beslag och vid produktionens planläggning icke låta sig påverkas av att de som äga naturrikedomarna och produktionsmedlen önska ernå ökad profit? Hur blev det med förverkligandet av parollen, att krisens bördor skola bäras av var och en efter hans förmåga? Vilken försvarsberedskap har demokratin genomfört mot fascismen, mot denna åsiktsriktnings företrädare i armé, flotta, flyg, i ämbetsverken, i livsviktiga industrier?

Sådana frågor är livsfrågor för Sveriges arbetande folk. Men den politiska teaterns regissörer, de samregerande partiernas press ha sökt inrikta allmänhetens intresse på annat. Denna press har, som redan har nämnts här, under många veckor sysslat med »fallet Linderot» på ett sådant sätt, att den osökt fört tanken på en naiv friare som stått och plockat på en prästkrage allt under entonigt mummel: kommer, kommer inte, kommer, kommer inte. Det entoniga mumlet har endast avbrutits av ett och annat hysteriskt utrop: »En kommunistisk riksdagsman har vägrat att gå till polisen.» — »Det bevisar att han sysslat med brottslig verksamhet!» — »Förbjud kommunistiska partiet.»

Med detta har man, som sagt, syftat till att avleda folkets intressen från deras livsfrågor. Men äro ni så säkra på, mina damer och herrar, att ni lyckats med detta? De hysteriska skriken ha nämligen väckt många till insikt om vad kommunistiska partiet betyder för svensk arbetarklass. De ha kommit många att inse, var den egentliga skiljelinjen går mellan anhängarna av fortsatt underfallenhet för in- och utländsk reaktion och skärpt uthungring av de arbetande å ena sidan, å andra sidan frihetens förkämpar såväl vad det gäller nationen som vad det gäller de inrepolitiska sociala och ekonomiska förhållandena.

Nu blev det emellertid så, att Linderot kom till riksdagen, och nu lägger man på nya skivor. Nu säger man, som herr von Seth enligt referat i tidningarna har uttryckt sig på ett diskussionsmöte i förrgår: »Jag anser, att de kommunistiska riksdagsmännen redan nu böra avlägsnas från riksdagen.» Har herr von Seth uttryckt sig på det sätt som tidningarna lägga honom till last, då har han talat ungefär, som om det vore han och inte över 100,000 valmän, som givit oss kommunister våra fullmakter. Hur skall det gå till, herr von Seth — jag ställer den frågan till protokollet, då han nu inte finns här inne — att »redan nu» avlägsna de kommunistiska riksdagsmännen utan att kränka grundlagen? Jag citerar ur denna grundlag: »Skulle någon enskild man eller någon kår, militär eller civil, eller ock någon menighet, av vad namn den vara må, antingen av egen drift eller med anledning av befallning, försöka att våldföra riksdagen, dess kamrar eller utskott eller någon enskild riksdagsman, eller störa friheten i deras överläggningar och beslut, vare sådant ansett som högförräderi; stämpling till sådana gärningar vare ansedd såsom stämpling till högförräderi. Det ankommer på riksdagen att i laga ordning låta

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition, nr 305, angående utgifter å tilläggsstat I. (Forts.)

beivra förbrytelser, varom här är fråga.» Man kan inte ändra grundlagen »redan nu», det vet herr von Seth, men »redan nu» vill högermannen von Seth avlägsna oss kommunister ur riksdagen. Om von Seth yttrat sig så som tidningarna refererat honom, har han därmed öppet avgivit en självdeklaration om högförrädiskt sinnelag och vilja. Försöker han omsätta sin önskan i handling eller förmå andra att göra det, begår han högförräderi enligt svensk grundlag.

Varifrån härleda sig för övrigt nu kraven om förbud mot kommunistiska partiet i Sverige? Herr andre vice talmannen och riksdagsmannen von Seth ha med rätta anfört, att frågan om förbud mot det kommunistiska partiet är en viktig utrikespolitisk fråga. Ja, vi känna till, att detta krav har framställts i tyska och finska tidningar. Beträffande Sverige ser man i Tyskland frågan om förbud mot kommunistiska partiet som den centrala frågan. Jag citerar i det stycket tidningen Social-Demokratens Berlinkorrespondent: »Näst efter antydningar om vilken stat som så småningom bör bli 'ledande i Norden' sysslar den tyska pressen i fråga om Sverige nu huvudsakligast med det svenska kommunistproblemet. Under den senaste tiden vill det nästan synas, som om det blivit den centrala frågan. Det finns knappast en större tidning som inte i mer eller mindre hög grad givit sin läsekrets inblick i de svenska kommunisternas verksamhet på grundval av telegrambyråmateriel och korrespondenternas rapporter från Stockholm, men ett stort antal har också i ledare och på annat sätt gått in på saken.» I slutet av september skrev Deutsche Allgemeine Zeitungs Stockholmskorrespondent och erinrade om att den svenska riksdagen var sammankallad till i slutet av oktober. Han tillade i artikeln, som rubricerats »Sverige och kommunismen»: »Det saknas inte antydningar om att denna då kommer att fatta ett befriande beslut.» Alltså, det meddelande som gavs i denna kammare i dag har tydligen givits tidigare till det land där man framför allt är intresserad av kommunistproblemet i Sverige. Det befriande beslut som man väntar, för vem är det befriande? Det är tydligen ett tyskt bekymmer, det gäller. Tillåt mig ställa en fråga här, mina damer och herrar: Det intresse som finns i Tyskland för att det kommunistiska partiet skall förbjudas, är det någon som tror, att det kan bero på omtanke om den svenska demokratin? Jag överläter åt vem som gitter att besvara denna fråga. Men kravet har ju också kommit från Finland. Där har man i förtreten över att Stockholm inte ännu kan kallas för »lilla Berlin», börjat kalla vårt lands huvudstad för »lilla Moskva».

De utländska kraven om förbud mot kommunistiska partiet ha sedan vidarebefordrats genom svenska högtalare av märket »Husbondens röst». Torsdagen den 18 september talade Rütger Essén för Nationella förbundet å Auditorium. Kravet löd: »Förbjud kommunistiska partiet». Och publiken vrålade: »Häng kommunisterna». Jämmt en vecka senare, torsdagen den 25 september, talade ecklesiastikminister Bagge i samma lokal för högerns räkning och ställde samma krav, och torsdagen den 2 oktober talade ledaren för S. S. S., sergeant Lindholm från samma talarstol och ställde även han samma krav som högerledaren herr Bagge. Känner sig icke manne ecklesiastikminister Bagge något besvärad av de flygelmän som han nu har haft? Han hade inte ett ord att nämna mot dem och deras verksamhet. Men om kommunisterna utlät sig herr Bagge vid nämnda tillfälle: »Vad som förekommit visar den kommunistiska verksamhetens samhällsfientliga och kriminella karaktär i vårt land». I denna kammare ha andra talare i dag upprepat dessa beskyllningar mot det kommunistiska partiet, att det skulle syssla med kriminell verksamhet. När det gäl-

*Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition, nr 305, angående utgifter å till-
läggsstat I. (Forts.)*

ler ecklesiastikminister Bagge skulle jag vilja säga: har kyrkans högste chef några särskilda privilegier på att få utslunga påståenden utan skyldighet att leda dem i bevis? Om så inte är, bör han svara på frågan: Vilken verksamhet har kommunistiska partiet bedrivit som är av sådan karaktär, att den kan betecknas som kriminell? Besvarar han inte den frågan, då betecknar jag inför riksdagen och därmed inför hela svenska folket påståenden från ecklesiastikministern av detta slag som illvilligt förtal. — — —

Herr *förste vice talmannen* avbröt här talaren genom klubbslag och yttrade: Jag får anmoda talaren att icke rikta förolämpande beskyllningar mot fungerande statsråd.

Herr *Persson* i Stockholm fortsatte: Jag har, herr förste vice talman, endast utnyttjat vad som brukar vara varje människas rättighet, nämligen att den som blivit utsatt för anklagelser också har rätt att kräva, att de som anklaga bevisa, vad de påstå.

Med sådan olåt ha ledande politiker i ansvarig ställning tillsammans med den svenska pressen ackompanjerat en rapport som varje riksdagsman, antar jag, erhållit i sin brevlåda. Våra brevlådor översvämmas ju av tyskt propagandamaterial. Jag syftar på den skrift som jag har här. I denna tyska skrift utpekas Sven Linderot såsom en av de främst ansvariga för att Tyskland måste gå i krig mot Sovjetunionen. Denna rapport är avfattad av en man som nu är mycket uppmärksammat ute i världen, därför att det är den mannen som svarar för ordningen i Norge och Böhmen-Mähren, nämligen Heidrich.

Efter denna anklagelseakt fingo vi kommunister uppleva en rad åtgärder av i Sverige förut okänt slag från polisens sida. Jag har själv fått erfara, att inte ens min ställning som riksdagsman kunnat skydda mig mot att polisen trängt in i mitt arbetsrum och lagt beslag på arbetsmaterial, utan att jag själv fått vara närvarande. Ungefär samtidigt anhölls en redaktör för en svensk tidning och fördes av den svenska polisen ut ur Sverige till ett av Tyskland ockuperat land, det tyska Gestapo till tjänst. I radion och i polisunderrättelser efterlystes samtidigt en svensk riksdagsman, som om han skulle ha begått något förskräckligt brott. I sådana exempel finna ni svaret på den hycklande fråga som ältats i pressen i veckotal: varför gick inte Sven Linderot till polisen? Det var orsaken, det är ett faktum, som icke förändras av att demokratiens bödlar nu som ett led i sin tag-fatt-tjuven-taktik tala på samma sätt som herr Skoglund och säga: Sven Linderot är den svenska folkstyrelsens dödgrävare. Att det kommunistiska partiets ledande män under de veckor som gått som en säkerhetsåtgärd beslutat att råda Sven Linderot att icke gå till polisen, det berodde på att det utländska inflytandet var så stort, att det rättskydd som tidigare gällt, i varje fall i viss utsträckning, även för kommunister i största utsträckning var satt ur spel.

Så började då den omtalade processen i Kiruna mot en rad arbetare, av vilka ingen av de hittills åtalade är kommunistiskt organiserad, en process som gällde anklagelser för sabotagehandlingar. Intet medel har lämnats oförsökt för att framställa sabotageverksamheten så, som om den varit ekonomiserad och organiserad av det kommunistiska partiet. Jag är övertygad om att det stora flertalet i denna kammare, om någon frågade dem, om den saken var bevisad, skulle svara ja. Den saken är inte på ringaste sätt bevisad. Det är inte myndigheternas skuld att man icke lyckats i försöken att bevisa detta och att man inte heller kommer att lyckas med det i fortsättningen, såvitt man kom-

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition, nr 305, angående utgifter å tilläggsstat I. (Forts.)

mer att följa gällande lagar. Orsaken till att något sådant inte kunnat konstateras eller bevisas, är helt enkelt den, att det kommunistiska partiet inte sysslar vare sig direkt eller indirekt med sabotageverksamhet. Men denna process tages ändå som utgångspunkt för de larmande kraven om förbud mot det kommunistiska partiet, trots att processen redan avslöjat saker och ting, som varje rättrådig människa måste finna synnerligen komprometterande, inte för det kommunistiska partiet men för de myndigheter som ha att upprätthålla rättsordningen i landet.

Sabotageverksamheten var enligt uppgift riktad mot Francofartyg under kriget i Spanien. Nog deltog även Sveriges kommunister i kampen för demokratin på Spaniens jord under detta krig. Det är känt, att ett åttiotal av vårt partis bästa medlemmar sover den eviga sömnen i Spaniens jord efter att ha kämpat i ärofull strid i internationella brigadens led i kampen mot fascismen. Dessa arbetare och kommunister kämpade som svenskar för att söka avtvå det svenska namnet den skam som drabbade varje demokratiskt land, där de maktavande tillätos understödja den s. k. noninterventionspolitiken, denna politik som släppte lös och stärkte de krafter, som nu släppt helvetet löst i snart hela världen. Men det passar inte dem som hycklande bära ordet demokrati på läpparna, det passar inte de maktavande i detta land att anklaga det kommunistiska partiet för det bevisbara slag av kamp det förde under Spanienkriget. Man söker i stället kompromettera det kommunistiska partiet med påståenden om sabotageverksamhet.

Samtidigt som det sker, samlar man många av de svenskar som kämpade för demokratin i Spanien tillsammans med andra antifascistiska arbetare i svenska koncentrationsläger. Det är inte sant, säger någon. Det är sant. Den som i dag förnekar förekomsten av koncentrationsläger för svenska antifascister förnekar fakta. 54 värnpliktiga ha i skrivelse av den 18 oktober underlåtit försvarsministern om att det finns sådana läger, försåvitt han inte visste det förut. Lägren bestå bakom en skylt som upptar benämningen »arbetskompanier». Värnpliktiga deporteras dit enligt listor, uppgjorda rullföringsområdesvis. Samarbete sker tydligen mellan lokala polismyndigheter och militärbefäl, varvid polisen av alla tecken att döma utpekar politiskt misshagliga värnpliktiga och landstormsmän. Manskaper vid dessa förläggningar — de finnas bland annat i Småland och Härjedalen — är i många hänseenden mycket brokigt sammansatt. Där finnas sådana som ännu icke till fullo genomgått rekrytutbildning tillsammans med landstormsmän. Där finns folk från både armé, flotta och kustartilleri. Där finnas specialutbildade med goda militära vitsord. I lägret i Härjedalen finns exempelvis en furir, som legat i beredskapstjänst under 520 dagar, är artillerist och har varit ställföreträdande batterichef, med siffran 10 i uppförande och 8 i tjänstbarhet. Han har varit anställd över stat men blivit uppsagd och sänd till Härjedalen för att bygga en väg, som med nuvarande arbetstakt beräknas bli färdig efter omkring 17 år. Där finns vidare en B-klassare som efter 43 dagars beredskap på Skeppsholmen hemförlovades. Han fick emellertid på en särskild blankett ange sina kvalifikationer, som bestodo i specialutbildning för expeditionstjänst. Han behärskar tyska, franska och engelska språken och kommer upp till 700 nedslag under tre minuter vid skrivmaskinsskrift. Nu bygger han väg i Härjedalens skogar.

I detta läger finns folk, som legat inkallade under lång tid i beredskapstjänst och vilkas ordinarie förband hemförlovats, men själva ha de sänts till lägret. I allt äro dessa människor olika, i fråga om utbildning, ålder o. s. v., men i ett ting äro de lika: de äro antifascister och ivriga anhängare av att

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition, nr 305, angående utgifter å tilläggsstat I. (Forts.)

Sverige skall försvaras mot det hot, som nu föreligger mot vår frihet och självständighet utifrån.

En fråga: Äro fascister eller antifascister mest önskvärda i Sveriges armé och flotta för försvar mot de faror, som nu hota vårt land? Den frågan kanske man också lämpligen borde ta ställning till, innan man tar ställning till kravet på förbud mot kommunistiska partiet.

Den fråga, som nyss ställdes, vill jag inte rikta exempelvis till chefen för östra försvarsområdet, von der Lancken, ty han kanske skulle tro att han fick frågan i egenskap av ledande man i den nazistiska sammanslutningen »Försvarsfrämjandet». Inte heller vill jag rikta frågan till en officer sådan som exempelvis kapten Schmiterlöw. Jag är nämligen inte säker på att han skulle ha tid att svara, så upptagen som han varit att jämte sin svenska militära tjänst värva svenskar för Waffen SS, där de ha att svära trohetsed till en främmande stats överhuvud. Inte heller vill jag ställa frågan till sergeant Lindholm, som den 2 oktober kom den nazistiska publiken vid möte i Auditorium att tjuta av skratt när han påstod, vilket han också upprepat i sin tidning, att just han hade befälet över en trupp som beordrats vara i beredskap för att ingripa mot en befarad nazistkupp i april månad i fjol. Men jag riktar frågan till alla i denna kammare, som äro ärliga anhängare av Sveriges frihet, och frågar ytterligare: Tro ni verkligen att arbetare med kommunistisk eller annan radikal åskådning skulle kunna utgöra någon fara för verkliga försvarsintressen, särskilt med hänsyn tagen till varifrån fara nu hotar? Finns det någon som på allvar kan tro det?

Man ställer sig ju också den frågan: Hur kan det vara möjligt att regering och riksdag stillatigande åse, hur antifascister placeras i koncentrationsläger på föranstaltande av officerare, bland vilka det finns sådana som öppet givit uttryck för sina sympatier för en annan statsform än den som regeringen och riksdagens majoritet sagt sig vilja värna?

Hetsen mot kommunisterna utgör den dimridå, bakom vilken hetsarna själva förbereda mot svenska folkets intressen riktade brottsliga gärningar. De som verkligen vilja fred, frihet och framåtskridande ha verkligen all anledning att vara mest vaksamma mot dem, som ivrigast anklaga kommunisterna. Ju orimligare anklagelserna äro, desto farligare äro de som anklaga. Se exempelvis på det här flygbladet, utgivet av SSS! Vad anklagas vi för i detta dokument? Vi kommunisterna anklagas för de industribränder, som varit i det här landet, vi anklagas för de militära flygolyckorna, vi anklagas för explosionsolyckan i Karlskoga, vi anklagas för katastrofen i Krylbo och vi anklagas för jagarolyckan vid Hårsfjärden. Men, säger man, detta är ju ett nazistiskt flygblad, och nazisterna skola ju, i varje fall enligt socialdemokraternas mening, också förbjudas! Ja, men till denna press, som icke är transportförbjuden, kommer regeringspartiernas press. Den skiljer sig visserligen till graden men aldrig till arten i fråga om utslungade obestyrkta anklagelser mot kommunisterna. Till detta kommer dessutom att statsmakterna vidtagit en rad åtgärder för att förhindra kommunisterna från att försvara sig på sätt andra medborgare ha rätt till när de anklagas. Vi äro utsatta för transportförbud för våra tidningar. Våra tidningars löpsedlar få inte finnas på offentliga platser. Våra tidningar få säljas endast i förseglat skick. Vi få inte hålla offentliga möten på en rad av platser. Arbetarmajoriteten i Stockholm har stängt Stockholms stads lokaler för oss, samtidigt som man upplåter dem åt fascisterna. I tobaksaffärer få inte våra tidningar säljas. Det förbjuder tidningsutgivarföreningen samtidigt som den varnar för bojkott som vapen mot nazistiska tidningar. I skyddet av sådana där åtgärder mognar stämningen i

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition, nr 305, angående utgifter å tilläggsstat 1. (Forts.)

vissa kretsar för politiska banditdåd, för gansterdåd, som det också här talats om. Titta på de här listorna, som av en händelse kommit i mina händer! Det är nio hela folioark tättskrivna, varje ark försett med en organisationsstämpel, »Antijudiska Förbundet», och med hakkorsembblem. Dessutom finns här en symbolisk bild föreställande en jude, som hissas upp i galgen av tyngden av sin egen penningpåse. Varje lista är försedd med rubriken: »Ohängda judar i Göteborg.» Så är det noggrant angivet gata för gata alla som äro judar, halvjudar eller de som äro gifta med någon av judisk härkomst. Adresserna äro noggrant angivna. En ledamot av denna kammare finns också upptagen på listan över judar i Göteborg, en representant för ett borgerligt parti, och för säkerhets skull har man också angivit hans sommarbostad för att han säkert skall kunna hittas. Förteckningen slutar med orden: »Martin Luther har sagt: Var du ser en äkta jude kan du med gott samvete och tillförsikt säga, att där går en livslevande djävul.» Så förbereda de, som ställa samma paroller som statsrådet Bagge, herr von Seth m. fl. gentemot kommunisterna, sina pogromer. Det förefaller mig, som om alla som medverkat i lögnkampanjen och heten mot kommunisterna och till att beröva oss de möjligheter till försvar mot angrepp, som stå andra medborgare till buds, måste vara moraliskt medansvariga till sådana händelser som att fem människor funno döden i lågorna i Luleå den 3 mars i fjol. Ni äro moraliskt ansvariga för sådana händelser som attentatsförberedelserna i Skövde, där endast en tillfällighet räddade många människor undan en bråd död. I fredags i förra veckan överfölls en invalid på en av Stockholms mest trafikerade gator. Till sina tidigare lyten fick han ännu ett: han fick näsbenet krossat. Varför blev han misshandlad? Polisen uttryckte orsaken på följande sätt, när misshandeln anmäldes: »Jaså, du har sålt Ny Dag och fått en knäpp på näsan.» När sådant händer, då tiger den icke transportförbjudna pressen. Då tystnar den hycklande jämmern över »politisk förvildning». Den som tiger han samtycker.

Nu har man som sagt framfört kravet om förbud mot kommunistiska partiet och fått en deklaration som liknar ett löfte om att det skall bli. En del söker rädda sig undan ansvaret genom att svara på kraven om förbud mot kommunistiska partiet på samma sätt som herr Vougt gjorde här, nämligen genom att tala om att i så fall skola vi förbjuda ytterlighetspartierna åt båda hållen. Det är ett fullständigt ohållbart ställningstagande. Det är demagogi, bakom vilken man söker dölja arbete som endast kan vara nazismen till tjänst. Ni socialdemokrater, som skola förbjuda fascisterna, vilka partier ämna ni förbjuda? De finnas inte bara i Lindholms parti. De finnas också i herr von Seths och statsrådet Bagges parti. Och vidare. Man för ingen kamp mot nazistiskt landsförrädiska element genom att placera deras mest utpräglade motståndare, kommunisterna, i koncentrationsläger efter att ha berövat dem rätten till att uppehålla en legal organisation. Man kan inte bibehålla demokratin om man förbjuder kommunisterna att verka för att vinna de arbetande och därmed folkflertalet för att förverkliga den socialistiska tanken, ty det är detta och intet annat som vi vilja. Och man stärker inte försvaret av vår nationella frihet genom att tvinga dem, som ha det allra största intresset av att värna landet mot de främmande inkräktare, som hota, till att endast under illegala former kunna deltaga i detta försvar.

Men, säger man, kommunisterna ha ju sysslat med spioneri! Den där invändningen är redan bemött här. Efter två års krig har man funnit två kommunist, som svikit sin partiplikt, det erkänna vi. Men innan det skedde, hade ett hundratal människor ur andra läger blivit dömda. Jag säger det inte till försvar för dem, som ertappats i vårt läger. Bland de dömda finns även en

*Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition, nr 305, angående utgifter å till-
läggsstat I. (Forts.)*

riksdagsstenograf. Nu säger man, att man skall förbjuda det kommunistiska partiet därför att det finns kommunister som äro spioner. Man kan med samma skäl, om man är konsekvent i sitt ställningstagande, säga, att vi böra upplösa riksdagen och förbjuda dess verksamhet som straff för att den inte kunnat hålla ens sina egna lokaler fria från spioner. Eller skola vi upplösa högerpartiet därför att bland annat Rickmanligans medlemmar voro högermän? Eller skola vi upplösa Skytteförbundet därför att en ordförande i en skytteförening visat sig vara spion? Eller skola vi förbjuda högerpartiet därför att högertidningen Norrbottens Kurirens lokaler användes som verkstad vid tillverkningen av de bomber, som släckte fem människoliv vid attentatet mot Norrskensflamman? Kom ihåg, ni som tala om detta, att det finns bara ett bevisligt attentat, och där voro högermän, folkpartister och socialdemokrater inblandade. Det är klart fastställt i rättegångsprotokollen. Eller skola vi slopa hela svenska armén därför att fyra officerare stulit trotyl ur kronans förråd och med hjälp av denna tagit livet av fem människor? Eller skola vi förbjuda folkpartiet därför att dess Stockholms-avdelnings ledare sände 10,000 kronor till den hemliga organisation, som leddes av stadsfiskal Hallberg? Eller skola vi förbjuda det socialdemokratiska partiet därför att den socialdemokratiska redaktören Holmberg överbringade dessa pengar till Hallberg?

Ni måste svara nej på alla sådana dårfrågor. Men därmed avfärda ni också edra egna argument för förbud mot kommunistiska partiet som fullständigt ohållbara. Jag vill citera vad vårt partis ordförande, Sven Linderot, anförde i denna fråga redan den 28 maj förra året i första kammaren. Jag citerar det därför att jag vid detta tillfälle vill ha in det även i andra kammarens protokoll. Ingen vettig människa kan nämligen göra någon invändning mot det riktiga i vad han sade, när han anförde:

»Det är ju alldeles klart, att det i ett parti som det kommunistiska, vilket liksom de övriga partierna här i landet tar emot medlemmar praktiskt taget allt efter som de anmäla sig och vilja deltaga i partiets verksamhet, kan finnas många medlemmar, som kunna företaga sig rosenrasande ting. Sådana enskilda medlemmar kunna komma in i varje parti, och det är till och med inte alls okänt i den politiska historien, att det kan sälla sig personer till ett parti som det kommunistiska i avsikt att där företaga sig rosenrasande saker, för vilka partiet skall slita. Jag vill ha sagt detta för att man inte med hänvisning till en eller annan enskild sak skall försöka diskreditera en hel rörelse och ett helt parti. Om en enskild medlems handlingar drabbade hela partiet, skulle samtliga partier här i riksdagen vara kriminaliserade, men partiet bör drabbas av ansvaret för den enskildes handlingar först när partiet i dess helhet ställt sig solidariskt med dem.»

Så ännu en sak till frågan om partiförbudet. Jag finner det märkligt att man inte lär av vad som sker ute i världen. Arbetarrörelsen i sin helhet är förbjuden och dess organisationer äro upplösta i följande länder: Belgien, Bulgarien, Frankrike, Grekland, Holland, Italien, Jugoslavien, Norge, Polen, Rumänien, Spanien, Tjeckoslovakien, Tyskland, Österrike. I Danmark, Finland och Ungern få endast sådana »arbetarorganisationer» finnas, som godkänna den politik som Tyskland beordrar respektive länders regeringar att genomföra. I alla dessa länder har arbetarrörelsen förintats enligt ett visst bestämt recept. Först har man förbjudit kommunistiska partiet. Sedan har turen kommit till fackföreningarna efter att man har satt stämpeln kommunistisk på allt vad dessa företagit sig, och så har turen kommit till den socialdemokratiska rörelsen. Det är något för den svenska arbetarmajoriteten i riksdagen att lära. Den borde väl också kunna lära av att benämningen kommunist numera blivit så

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition, nr 305, angående utgifter å tilläggsstat I. (Forts.)

tänjbar i reaktionärernas munnar, när det gäller att försvara och förklara ogärningar. Ingen kan i dag kämpa mot fascismen och för friheten utan att av reaktionen bli betecknad som kommunist. När nationella frihetskämpar i olika länder mejas ner, åtföljas fysiljeringspatrullernas salvor av kommunkéer, att så och så många »kommunister» avrättats. Alla som förunnas äran att bli utsatta för fascisternas hat, alla som dö hjältedöden i kampen mot folkförtryck, alla som kämpa för folkets sak och därvid råka i fascisternas klor, få dö eller kastas i tukthus och koncentrationsläger under beteckningen »kommunist». Även i vårt land kommer reaktionens kamp mot arbetarrörelsen att stegras allt efter som arbetarrörelsen kommer att stegra kampen mot krigsaktivisterna. Och redan går den reaktionära pressen ett steg längre än att endast kräva förbud mot kommunistiska partiet. Jag citerar som exempel ur nazitidningen »Dagens Eko»:

»Vräk inte bara kommunismen utan även Per Albins ungdom över bord.

Denna maning är inte ställd till regeringen utan till svenska folket, som väl när tiden är inne även gör sig fritt Per Albin själv».

Och högertidningen Hålsingborgs Dagblad skriver:

»I dessa dagar, då man trots att kommunisterna inte drabbats av förbud har skäl antaga, att polismyndigheterna noga granska bolsjevikernas förehavanden, vore det förvisso inte ur vägen, om ett vakande öga hålles även på kryptokommunisterna i det socialdemokratiska lägre».

Kravet på förbud mot kommunistiska partiet är inledningen till attack mot hela arbetarrörelsen och ett attentat mot försvaret av den nationella friheten. Därför handla de klokt, som bidra till att hindra reaktionen vid tröskeln, där den nu befinner sig.

Herr Nilsson i Göteborg anförde, att högern använt sig av socialdemokraternas behov av enighet med högern för att försätta socialdemokraterna i ett tvångsläge i fråga om partiförbud. Det är sannerligen ett högt pris socialdemokraterna äro beredda att betala för att få samregera med högern. Priset blir, att inkörsporten för den fascistiska diktaturen öppnas. Ty genom förbud mot kommunistiska partiet slås en bräsch, som arbetarklassen sedan inte utan de allra största offer kommer att kunna reparera.

En del formulerar parollen så: »Förbjud kommunismen». De som göra detta, veta inte vad de säga. Det är nämligen en fullständigt ogenomförbar paroll. Man kan aldrig förbjuda kommunismen som idé. Den lever och kommer alltid att leva i det arbetande folkets heta och berättigade önskan att skapa bättre och lyckligare levnadsbetingelser. Däremot kan man förbjuda kommunistiska partiet. Men jag vill redan nu säga: Ni komma inte att kunna utplåna detsamma. Vårt parti har från krigsutbrottet vuxit för varje dag. De tusentals arbetare, som under dessa hetsens och förföljelsernas månader anslutit sig till partiet, de komma inte att godkänna en lag, som förbjuder partiet.

Det komma heller aldrig de äldre medlemmarna att göra. Och dessa arbetares led kommer att utökas med nya anhängare, allt efter som arbetarmassorna lära av utvecklingen.

Herr von Seth yttrade ett sant och riktigt ord, när han anförde: »Detta är en förtvivlat svår fråga». Ja, mina damer och herrar, det är det när det gäller det kommunistiska partiet.

Jag vill till sist säga: Jag är stolt över att vara medlem i kommunistiska partiet. Jag är stolt över de tusentals partikamrater, som trotsat såväl statliga förföljelser som arbetsgivarnas attacker mot deras bröd och hotet från den politiska banditismens företrädare. Dessa män och kvinnor äro och bli

*Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition, nr 305, angående utgifter å till-
läggsstat 1. (Forts.)*

framtidens folk, vad ni än må besluta. Ty de ha visat, att de ha mod att stå för sin övertygelse och styrka att kämpa för sin livsåskådning, trots att alla för dagen mäktiga gå till kamp mot dem med de mest lumpna medel.

Under detta anförande hade herr talmannen återtagit ledningen av förhandlingarna.

Herr Hammarlund: Herr talman! Jag begärde ordet, då fru Västberg kom att uttala sina bekymmer över de stegrade levnadsomkostnaderna. Det är synd att fru Västberg icke är inne. Även jag vill uttala mina bekymmer, inte över levnadsomkostnadernas högre eller lägre pris, utan över att vi mindre jordbrukare synas bli överflödiga i produktionens tjänst.

Genom beslaget av spannmål, genom utebliven import av fodermedel, genom missväxten, kommer den mindre jordbrukarens animaliska produktion att delvis avstanna.

För folket i städerna har man sörjt genom dyrtidstillägg och dylikt, men småfolket på landsbygden får sin inkomst nedskuren med 50 procent — på grund av de säregna förhållanden, jag nyss nämnde.

För att åskådliggöra detta vill jag nämna ett litet exempel, och jag tar då upp samma fråga, som i dag här diskuterats av flera talare, nämligen äggfrågan. På grund av den lilla tilldelningen av spannmål till hönsodlarna får givetvis hönsskötseln skäras ned med hälften. Här förlorar landsbygdens småfolk genast 11 å 12 miljoner kronor per år, enär man beräknat hela arbetskostnaden för vår nuvarande hönsskötsel till 23 å 24 miljoner kronor. Och det är att märka, fru Västberg, att även i dessa familjer finnas barn. Även på dem borde fru Västberg tänka, när fru Västberg talar om de barnrika familjerna som hon ville göra något för.

Det nya äggpriset skall nu soulagera oss jordbrukare även för denna förlorade arbetsförtjänst. Då priset på äggen inför vintersäsongen i vanliga fall brukat stiga med en krona per kilogram, men nu nedsatts med 30 öre vid beslaget, kommer detta att verka i motsatt riktning. Jag talar givetvis om producentpriset, icke om butikspriset. Handelns män kunna känna sig djupt tacksamma över dem, som styra våra öden. De hade väl ändå aldrig tänkt, inte ens i sina mest rosenröda drömmar, att de skulle få 62 öre för att de lämna ut ett kilogram ägg över disken, dessa ägg, som förut på grund av de förluster de medfört varit handlandenäs största fasa. Nu har kommissionen brett ut sina vingar över dem; till och med en kommission kan bli till välsignelse och nytta. Att skära ned mellanhandsvinster på alla områden, det blir ett lämpligt arbetsfält för fru Västberg.

Jag kritiserar visst inte äggregleringen, tvärtom, den var nödvändig för att få fram ägg till Stockholm, Göteborg och Norrland. Men kunde man inte tänkt litet grand först, innan man rusade iväg och begick detta dunderfiasko. Den svarta börsen tar nu hand om äggen, och Norrland, Stockholm och Göteborg bli utan.

Som ordförande i en av landets största äggcentraler och ledamot i styrelsen för Ägghandelsförbundet skulle jag här kunna draga fram exempel efter exempel på att regleringen verkar så att äggen gå rakt motsatta vägar mot vad man hade tänkt sig.

Lika sorgligt blir det på fläskets område. Småbrukarna i mina bygder och f. ö. i alla svenska bygder ha förlorat en stor del av inkomsten på denna näring på grund av att säden måste användas till direkt människoföda, vilket under dessa svåra förhållanden är nödvändigt.

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition, nr 305, angående utgifter å tilläggsstat I. (Forts.)

Man har här i dag från flera håll talat om fördyringen av livsmedlen. Ja, detta kan vara riktigt, men det är inte vi producenter, som fördyra priserna. utan det är helt andra personer och institutioner.

Jag har här i min hand en insändare i en tidning, vars författare öppet klagar sin nöd. Han har sålt sin råg, visst inte tappat pengarna, men han har bara fått kr. 23:72 per 100 kilogram, trots ett lagstadgat pris på brödsäd av kronor 27. Fall efter fall kan dragas upp, som visar, att till och med vårvetet sålts för detta pris.

Nu säger sakkunskapen här, att det är bondens fel, ty han skall få välja emellan att få betalt för sin säd otorkad eller torkad, då han själv betalar de med torkningen förenade kostnaderna.

Vore det inte skäl, att regeringen och dess verkställare, livsmedelskommissionen, gäve spannmålsaktiebolaget klara direktiv, så att dessa kunde meddelas uppköparna ute i landsorten till efter rättelse.

När jag läste denna insändare, tänkte jag, att det är synd om den stackars bonden, som skall sälja sin råg, sin nu så värdefulla spannmål för kronor 23:72 per 100 kilogram, ty av spannmål för 20 kronor får man i städer och samhällen ut bröd till ett värde av 50 kronor. Det är inte något fel på avan- sen, sedan spannmålen lämnat bondens magasin.

Alla, som naggat i kanten på 50-kronan, krypa bakom ryggen på varandra och säga, att det är inte jag, som tar för mig. Bonden står kvar ensam som ockraren, som sålde rågen till kronor 23:72 per 100 kilogram. Vi ha ju här i dag flera gånger hört med vilken misstro man talar om dessa bönder, som rest ut på dessa s. k. jordbrukarmöten och ivrat för att få litet mera betalt för sin skörd. Jag tycker dock inte att vårt svenska folk bör klaga på premierna för sin livförsäkring, om än rågen vore ändå dyrare. Det är ändå en ofantligt billig premie. Och landsbygdens folk borde inte behöva hjälpa till med premierna av det lilla de ha.

Det har blivit oss riksdagsmän tillskickat en liten skrift ifrån Degela gård — det är visst en Smålandsgård — och skriften heter »Kostnadskalkyl för produktion av brödspannmål». Det är en mycket intressant kalkyl, som jag särskilt vill rekommendera herr Vougat att studera. De siffror den innehåller äro höga, det vill jag villigt erkänna, då det rör sig om en 100 hektars gård. Men tittar jag på mina egna kalkyler över mina omkostnader för brödsåden, så visar det sig, att jag kommer betydligt högre. Det blir högre jordvärde, högre byggnadsvärde, högre skatter, ja nästan allting dyrare på min gård. I denna skrift får man veta, att vid en skörd av 30 säckar per hektar blir brödsäds-kostnaden 21 kronor per hundra kilogram, men vid 10 säckar per hektar 65 kronor. Jag fäste mig vid dessa 10 säckar per hektar, ty det är just den skörd, som jag själv fått i år. 20 säckar inlevererades till statsverket. Självkostnadspriset blir i varje fall icke billigare än på Degela gård, 65 kronor per 100 kilogram. Finge jag ut 25 kronor, vore jag nöjd. Premien för svenska folkets försäkring emot svält blir sålunda på den å min gård producerade brödsåden 800 kronor (20 säckar å 40 kronor). Det är sålunda kanske lämpligast, att man talar tyst om livsmedelsfördyringen, så att det icke skorrar i öronen på folk, som sysslar med dessa saker och förstår desamma.

Ja, men det är ju missväxten, som kommit denna förskjutning åstad, säger man, och missväxten skall jordbrukaren själv bära. Men då böra vi väl räkna på samma sätt även på andra områden. Då skall icke industriidkaren få säga, att därför att kolen är dyr, skola hästskon och taggtråden få stiga i pris. Det finns icke en enda produkt, som vi jordbrukare behöva för vår produk-

*Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition, nr 305, angående utgifter å till-
läggsstat I. (Forts.)*

tion, där icke dessa kalkylerade självkostnader läggas på varan. Lägga vidyliska synpunkter på våra priser, så ler man bara i sitt skägg med den starkes rätt.

Det skulle vara intressant att höra, vilket svaret skulle bli, om man bara en enda gång skulle säga till industriens män: »Nu när det är brist på allting. när ni bara ha en liten bråkdel av vad ni tidigare levererade att sälja, då skola ni sälja detta billigare, ty det få bönderna göra, när det är missväxt.» Men det är skillnad på person. Maskinindustrien har sin förnämste gynnare i priskontrollnämnden. I annat fall kunna icke de hutlösa priser förvaras. som nu tagas ut på jordbrukets maskindelar, under det att jordbruket är infamt påpassat till och med i rena struntsaker, såsom häromdagen beträffande pris-sättningen på kummin. Eller säg till arbetaren: »Det är så litet arbete nu, att ni få arbeta endast tre dagar i veckan emot en lägre timlön än då ni arbetade sex dagar i veckan.» Resonemanget beträffande oss jordbrukare. att självkostnadspriset icke skall ligga till grund vid missväxt. är lika ohållbart som de exempel jag nu anfört.

Efter detta lilla exempel på produktionskostnaden för spannmål kan måhända även en icke fackman bedöma, huru mycket det ligger i herr Vougtss uttalande, »att jordbrukaremötena framställt ganska långt gående krav, då de begärt en ökning av brödsädespriset till 30 kronor, eller med andra ord sagt en överkompensation». Ja, man får sannerligen nypa sig själv i armen för att märka, att man icke drömmer, efter de anföranden, som hållits av några talare. Det är märkligt, att sådant kan hända i nådens år 1941. Fastän å andra sidan ha vi ju diskuterat befängdare saker här i kammaren. En gång tyckte man, att det var billigare och nyttigare att bygga vägportar än att betala mellanskillnaden mellan importpriset på spannmål och det pris jordbrukaren behövde för att kunna leva på sin gård. Vi valde den rätta vägen. om det än var den smala, och professor Heckscher och hans svansviftare blevo avvisade. Jag har ofta undrat, om dessa herrar och damer nu hjälpa till att decimera brödsädeslagren genom att använda sig av brödkort. Göra de detta, är det icke någon konsekvens i lära och leverne. Hade vi följt dessa locktoner, så hade vi icke i dag diskuterat dyrtiden utan i stället bristen på allt ätbart. Då hade vårt svenska folk fått gå igenom ett nytt år 1697. då 80.000 å 100.000 personer svulto ihjäl i Sverige och Finland.

Jag skall icke nämna mera om denna sak, ty jag vill icke riva upp allt gammalt damm, men jag skulle vilja säga till de nya riksdagsmännen. och kvinnorna med för resten, att det finns mycket intressant lektyr i detta ämne i riksdagsbiblioteket, vilken är bildande och lärorik, ty troligtvis få vi krig och missväxt även sedan detta krig är över, eftersom historien återupprepar sig allt som oftast.

Det är så på alla områden, att producenten får det minsta. Jag har här i min hand en avräkning från Kooperativa förbundet i Hälsingborg på rödbetor. Dessa taxeras till kronor 9.50 per 100 kilogram fritt Hälsingborg i mina prima säckar, men priset på rödbetor är i dag i Stockholm från 18 öre upp till 45 öre per kilogram, beroende på sortering. Noteringen står för närvarande i 28 öre per kilogram. Stockholms husmödrar rata nämligen de stora rödbetorna och köpa de mindre, hårdare och fastare till högre pris. En klok husmor på landet använder tvärtom till och med den lösare sockerbetan eller fodersockerbetan, som är mjukare och smakligare. Det är sålunda icke jag, bonden, som är fördyraren, utan detta är personer i andra samhällsskikt.

Jag kunde draga upp exempel efter exempel på hundratals andra varor, där förhållandet är detsamma, men det sagda må var nog bevis. Och

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition, nr 305, angående utgifter å tilläggsstat I. (Forts.)

Jag protesterar på det bestämdaste, då man talar om att det skulle vara jordbrukarna som fördyra varan. Vi arbeta tvärtom, som jag nyss nämnde, under de allra sämsta förhållanden. Vi få till låga priser lämna ifrån oss den spannmål, som vi själva behövde förädla för att få värme, mat och kläder till våra familjer, och vi ha samma bekymmer som ni i städerna, ja, till och med brödbekymmer, om vi skola vara riktigt ärliga, vilket vi sätta en ära uti. Herrarnas och damernas bevisföring är sålunda för svag för att imponera på oss producenter.

Jag vill till sist instämma i herr Skoglund's maning till sina yrkesbröder om solidaritet vid leverans av varor till de ekonomiska föreningarna. Men för att detta skall kunna ske måste lagstiftningen uppmuntra ärlig produktion och icke tvärtom, såsom man har gjort beträffande äggregleringen.

Herr Skoglund i Doverstorp: Herr talman! Det som föranledde mig att ännu en gång begära ordet var ett yttrande av herr Nilsson i Göteborg. Han sade, att högern tvingar riksdagen att vidtaga åtgärder mot kommunisterna. Det är ett underbetyg, som han själv ger sitt eget parti, om han utgår ifrån att ett parti, som har över 130 mandat i kammaren, skall låta tvinga sig. Högern har endast påyrkat att statens rätt till nödvärn skall tagas i bruk mot partier, som direkt söka underminera och spränga det svenska samhället, och det kravet kunna vi, herr talman, icke giva efter på. Jag måste säga, att jag blev överraskad och förvånad över att herr Nilsson i Göteborg visade sig så motvillig i detta fall. Jag kan förstå att man kan ha principiella betänkligheter, men i dagens situation ifrågasätter jag, om det finnes fog för att demonstrera dem så utförligt, som han gjorde.

Herr Persson i Stockholm uppträdde också här, men jag måste säga, att med den som utför sådana cirkuskonster, som han gjorde, skall jag icke på något sätt ingå i polemik. Jämför bara hans uppfattning år 1940 under finsk-ryska kriget med hans uppfattning i dag, så förstå ni mig tillräckligt. Men, herr talman, när kammaren i dag lyssnade till herr Perssons anförande, undrar jag, om inte åtskilliga av kammarens ledamöter skulle velat vara med om och välsignat genomförandet av den ändring i grundlagen, som högern påyrkade år 1940. Jag tror att litet var skulle betrakta det som en lättnad, om herr Persson i Stockholm och hans likasinnade på lämpligt sätt förpassades utanför det här huset.

Herr Hagberg i Luleå: Herr talman! Både jag och min partikamrat, herr Persson i Stockholm, ha ställt konkreta frågor till herr Skoglund. Vi ha bett herr Skoglund bevisa, att det kommunistiska partiet utfört något straffbart eller komprometterande i samband med dessa sabotageaffärer. Jag konstaterar, att sedan herr Skoglund återigen haft ordet, har han återigen, jag skulle vilja säga som vanligt, uraktlåtit att giva några som helst skäl för sina årekränkande påståenden, men att pladdra i tomma luften och ta munnen full med fula ord, det kan han göra.

Herr Hansson i Skediga: Herr talman! Jag begärde ordet egentligen i anledning av fru Västbergs anförande. Hon var ju uppe och beklagade sig över de höga priserna, och man kunde liksom höra den undertonen, att klandret var riktat mot jordbrukarna, som alltså skulle förorsaka de höga priserna.

Jordbrukarna arbeta ju för närvarande under mycket svåra förhållanden. Det sista är ju detta, att vi nödgas avstå så mycket fodersäd till det allmänna. Men jag vill förklara för kammaren att jordbrukarna naturligtvis komma att lojalt efterfölja detta påbud. Jag är ordförande i kristidsnämnden därhemma, och jag

*Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition, nr 305, angående utgifter å till-
läggsstat I. (Forts.)*

måste säga, att det är med vemod, som man nödgas taga ut denna mängd av spannmål från gårdarna. Men å andra sidan kan jag icke säga annat, än att jordbrukarna ha förstått att landet har behov av fodersäd och samtidigt känt att de måste taga denna tunga, att avstå fodersäden. Man kan dock förstå deras bekymmer med tanke på den ofantliga nedslaktningen av djur, som blivit nödvändig, för att man skall kunna dra sig fram med den lilla fodertillgång som finnes. Med hänsyn till dessa förhållanden och även till den prissättning, som skett, har det nog yppat sig mycket missnöje med att man sänkte priset på havre med en krona. Man kan förstå det med de stora spannmålsuttag, som göras. Det är beklagligt, att man först minskar priset på havre och sen tar man ut stora mängder av densamma. Det är oriktigt, när produktionskostnaderna ligga så högt. Nu har man för all del lättat på orättvisan och föreskrivit, att om tröskning och leverans ske före den 15 november lämnar man ytterligare en krona per hundra kilo å havre, blandsäd och korn.

Till dem, som ha makten vill jag säga, att det har varit mycket svårt att få åkrarna plöjda i höst, då marken varit hård på grund av torkan. Många jordbrukare komma därför aldrig att kunna få ut den där kronan. De finna det nämligen viktigare för vår försörjning att plöjningen blir gjord så snart som möjligt. Med tröskningen får därför tillsvidare anstå. Jag vill hemställa till chefen för folkhushållningsdepartementet, att han förlänger tiden för utfäendet av denna krona till den 1 januari nästa år, så att jordbrukarna kunna få den där kompensationen.

Då ju livsmedelskommissionen har en representant här i kammaren vill jag nämna några ord om jordbrukarna och deras lojalitet mot organisationerna. En del jordbrukare äro som bekant inte med i organisationerna, och dessa jordbrukare sälja sina djur till fristående slaktare, som icke alltid äro lojala. På grund härav mista de också ibland sitt slakteritillstånd. Vi hade en slaktare därnere, som fått sitt slakttillstånd indraget, men så fanns där också en annan slaktare, som hade slakttillstånd. Då gick den slaktaren, som hade sitt slakttillstånd till den andra slaktaren och hyrde hans slakteri, och så kunde affären fortfarande gå på samma sätt, som han hade gjort förut. Vi ha gjort kontrollbyrån uppmärksam på detta förhållande. Vi ha dock en slakteriförening på orten, som är fullt lojal och som kan ta all slakt fullt ut, men ändå har livsmedelskommissionen icke gjort något åt saken. Jag har sagt till kontrollbyrån, att om vi skola fortsätta på det här sättet, så är det bättre att taga bort ransoneringsen. De tillgångar, som finnas, måste delas, och vi äro villiga att respektera allt detta, men slakteritillstånd lämnas ju hit och dit, och det är att beklaga att det finnes illojala slakterier som hållas om ryggen på sätt som skett.

Vad sedan beträffar svårigheten för husmödrarna skulle jag vilja säga till fru Västberg, att hon bör hämta sina erfarenheter även från andra håll än enbart städerna. Ty det finns tillräckligt med bekymmer och svårigheter också på landsbygden och även beträffande den brödransoneringsen, som nu råder. Många ha vänt sig till oss i nämnden och frågat: kunna vi få malkort, vi ha intet bröd och inga kuponger kvar. Sådant är läget ofta på landsbygden särskilt där man har många barn i skolåldern.

Vad de höga priserna beträffar vill jag nämna, att vi på landsbygden få kännas vid höga kostnader. Säsom exempel kan jag nämna, att jag hade tänkt skaffa mig en ny traktor, men när jag efterhörde priset, erfor jag, att det hade stigit till det dubbla mot vad det var före kriget. Det kunna vi icke betala. Priskontrollnämnden har helt enkelt glömt bort, att det finns något annat än livsmedel att reglera priserna på. Priskontrollnämnden borde taga sin uppgift så, att den kontrollerade litet varstans, ty för vår del vilja vi icke jämt och

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition, nr 305, angående utgifter å tilläggsstat I. (Forts.)

ständigt höra detta, att jordbrukarna fördyra livsmedlen. Jag har skaffat mig några exempel, vartill jag senare under riksdagen skall återkomma, för att visa, huru brödsäden fördyras, innan den blir bröd, samt vad rågröd kostar i den ena staden jämfört med den andra. Det kan vara en skillnad på 10—12 öre, och detta är åtminstone icke jordbrukarnas fel. Det är icke så mycket klander som vi behöva, utan vad vi behöva är förståelse. Landsbygden skall icke bara missförstås, utan man skall också tänka på att den fyller en stor samhällelig uppgift.

Jag vill ännu en gång betona, att vi äro villiga att taga vår börda, men vi vilja icke jämt och ständigt bli bemötta såsom den klass, som fördyrar livsmedlen. Herr Hammarlund nämnde endast några detaljer; det kan finnas en massa andra saker att anföra. Men det är icke bara jordbrukets fel. Städernas bekymmer delas även i stor utsträckning på landsbygden.

Sedan talade fru Västberg även om bostadsbristen. Ja, det har sagts här en gång förut, att vi snart icke kunna bygga någonting på landsbygden på grund av för höga byggnadskostnader. Kritiken mot detta onda i städerna kommer förr eller senare att göra sig gällande även beträffande landsbygden. Såsom gammal jordbrukare har jag icke annat att göra än att försöka laga de byggnader jag har. Ty vi jordbrukare kunna icke bära mera utgifter än vi redan ha.

Herr statsrådet **Domö**: Det är ganska förklarligt, att de olika befolkningsgrupper, som bli utsatta för särskilda svårigheter, exempelvis genom missväxt och dylikt, känna det hårt, att de icke kunna få rätta till förhållandena med en prispolitik, som kan ge dem möjlighet att taga igen de förluster, som nämnda extra-ordinära svårigheter berett dem. Om det i och för sig är förståeligt, att vissa grupper — där man kanske icke riktigt har klart för sig sammanhanget med den prispolitik, som statsmakterna över lag söka föra — känna missräkning över detta, så är det däremot icke förklarligt och än mindre försvarligt, om man gör gällande, att de statliga myndigheterna icke skulle vara opartiska i sitt handlande, därför att de i sitt yrke äro knutna till vissa näringsgrenar. Priskontrollnämnden har ett mycket svårt och besvärligt arbete, och den söker, såvitt jag förstår, att på alla områden utöva kontroll och åstadkomma den återhållsamhet i fråga om prisbildningen som hör samman med statsmakternas restriktiva prispolitik. Man bör icke lägga sten på krismyndigheternas tunga börda genom att insinuera, att de icke opartiskt skulle söka tillgodose de olika samhällsgruppernas berättigade intressen.

Det är åtskilligt sagt här i dag om krisregleringarna, och det har också talats åtskilligt om äggregleringen. Det är givet, att denna reglering är en anordning, som är ytterst svår, och den kommer väl liksom andra regleringar att bli föremål för justering allt eftersom förhållandena påkalla det. Men syftet med denna reglering är, såvitt jag förstår, bl. a. det, att man vill ha den reaktionen bland producenter, att de måste göra sig av med en del djur. Läget är helt enkelt det, att det icke finns foder tillräckligt att föda den nuvarande hönsstammen. Fodersädsskörden har blivit mycket ringa, och man har att välja mellan att använda den till det ena eller det andra ändamålet. Enligt min mening måste den i första hand användas såsom tillskott till människofödan i den mån den kan göra det. Det ger den bästa effekten och fyller det mest nödvändiga behovet. Därefter måste man se till, att nötkreatur framfödas i så stor myckenhet som möjligt, därför att via dem få vi den mest produktiva effekten av fodret. Förlusten av nötkreatur tar det också den längsta tiden att reparera. Hönsen komma nästan i sista hand, när det gäller att framställa största

*Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition, nr 305, angående utgifter å till-
läggsstat I. (Forts.)*

möjliga kvantitet födoämnen per foderenhet. Därför gäller det att få till stånd den minskning av hönsstammen, som det rådande läget kräver.

Jag är den förste att erkänna, att detta mycket hårt drabbar en del smärre jordbrukare, lägenhetsägare och andra, som äro mycket beroende av sin höns-skötsel. Men nöden har ingen lag, och man måste på olika områden gripa in mycket hårt. Därmed är icke sagt, att man icke bör försöka att i den mån det är möjligt rätta till misstag, som kunna ha gjorts.

Min avsikt med detta inlägg var egentligen, herr talman, att alldeles bestämt tillbakavisa påståendet, att en onödigt hård priskontroll skulle göra sig gällande på en viss näringsproduktion men en mindre hård på andra. Så är det icke. Man söker gå objektivt och lika hårt fram överallt. Och jag skulle önska, att de ärade representanter, som tyckas ha den uppfattningen, att priskontrollnämnden är ensidig, finge vara med om handläggning av ett prissättningsärende inom nämnden eller vid en regeringsberedning. De skulle då bli tvungna att justera sin uppfattning och finna att det icke endast är priset på jordbruksprodukter som nagelfares utan att priskontrollnämnden också går lika hårdhänt fram på andra områden.

Till slut vill jag framhålla, att det är nödvändigt att bortse från en del misstag, som kunna göras — de äro nog ofrånkomliga inom krisregleringar. I stället bör man uppskatta såväl den villighet att ställa sig till förfogande för ett svårt och uppoffrande arbete, som krisadministrationens ledamöter visat, som den goda vilja, som verkligen finns hos krismyndigheterna att söka åstadkomma det bästa möjliga i ett svårt försörjningsläge.

Herr Lövgren: Herr talman! Jag begärde ordet under statsrådet Domös anförande, emedan jag ville fästa hans uppmärksamhet på en detalj i priskontrollnämndens arbete. Det är nämligen så, att slakteriförbundet såvitt jag förstår med priskontrollnämndens samtycke har höjt priset på talg — detta låg före kriget under 40 öre per kilogram — upp till den extrema höjden av kronor 1: 95 per kilogram. Det betyder 400 procent i fördyring av denna vara. Den är naturligtvis icke en stor vara, men den spelar ändå en mycket betydande roll, därför att den bildar underlag för framställning av tvättmedel. Detta leder alltså till att tvål, som ju är en vara, som varje människa här i landet måste använda, blir alldeles orimligt uppskruvad i pris. Det kan icke vara någon förtjänst, föreställer jag mig, för slakteriförbundets medlemmar, därför att vad slakteriförbundet får in i merinkomst genom prishöjningen det få deras husmödrar betala ut i ökade priser på tvättmedel. Men det leder till en uppskörtning på detta speciella område, som såvitt jag förstår är orimlig och oriktig.

Jag har av en person, som arbetar i tvättmedelsbranschen, fått den uppgiften, att man ännu i dag under gynnsamma omständigheter kan få in talg från Sydamerika, som med de abnorma förhållanden, som nu gälla beträffande frakter, krigsriskförsäkring o. s. v., ändå icke kommer upp till mer än 80 å 90 öre, när den ligger i svensk hamn. Då är det ganska orimligt, synes det mig, att priskontrollnämnden tolererar en prissättning, sådan som den jag här exemplifierat.

Herr statsrådet Domö: Herr talman! Med anledning av herr Lövgrens anförande vill jag lämna den upplysningen, att anordningen att koncentrera talg-handeln till slakteriförbundet vidtagits för att man skulle få en kontroll över

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition, nr 305, angående utgifter å tilläggssat I. (Forts.)

handeln och för att allting skulle bli på bästa sätt tillvarataget. Prissättningen bestämmes icke av slakteriförbundet utan av livsmedelskommissionen i samråd med priskontrollnämnden. För övrigt så äro ju också tvättmedlen och allt dylikt underkastade priskontroll. Det höga talgpriset har icke haft den inverkan på tvättmedelspriset, som den siste årade talaren ville göra gällande. Vidare vill jag framhålla, att en höjning av talgpriset icke behöver innebära, att slakteriprodukternas allmänna prisnivå höjes. Man har för vissa regleringsars skull försökt att åstadkomma någorlunda jämna priser på kött och talg. Sattes talgpriset för lågt, skulle man nödgas höja köttpriset för att få ut samma enhetspris för slaktdjuren. Konsumenternas intressen ha ingalunda försumrats genom de nu vidtagna åtgärderna.

Herr Hammarlund: Herr talman! Jag tror, att kritiken mot priskontrollen icke förorsakats av att skörden slagit fel. Jag har deltagit i många av de jordbrukarmöten, som det nu så mycket talats om, men jag har icke på dessa möten hört någon säga, att man borde skaffa sig kompensation för missväxten genom att höja priserna i det oändliga. Man har icke begärt annat än skäliga priser. Man har därvid ansett, att de priser, som satts på brödsäd, icke varit skäliga. Man har önskat en liten prisförhöjning. Det har, som alla veta, varit fråga om prisförhöjningar på endast några få kronor. Jag vill bestämt tillbakavisa påståendet, att vi, som råkat ut för missväxt, skulle velat ordna upp det hela genom en ogrundad prisförhöjning.

Herr Domö nämnde, att reaktionen kommit därför att vi nödgats göra oss av med en del av hönsen. Jag tror icke heller detta är riktigt. Det är samma förhållande beträffande fläsket. Som vi allesammans veta, får man icke större tilldelning än som motsvarar högst cirka 50 % av det svinbestånd, som man hade förut. Trots detta ha jordbrukarna, såsom framgår av svinräkningen, ställt sig lojala och försökt att minska svinstocken så mycket som möjligt. Det är icke den minskade tilldelningen, utan det är de missgrepp som begåtts på vissa håll, som folket på landsbygden reagerat emot. Ett av de förnämsta missgreppen har bestått däri, att, som jag nyss i mitt förra anförande nämnde, priset på ägg sattes ned med 30 öre just nu inför vinterns inbrott, trots att priset i vanliga fall vid denna tid brukat stiga med 1 krona. Det är en orsak till missnöjet. En annan orsak är fodertilldelningen. Det är icke, att vi få för litet foder, ty vi måste naturligtvis nöja oss med det foder vi kunna få och som landet kan frambringa. Men det är oriktigt fördelat. Alla, som lämna ägg, få kvittens på äggen, men det är icke alla, som få ut något foder på denna kvittens. Vi anse detta oriktigt, ty härigenom kommer en hel del ägg att gå på den svarta börsen. Men hade alla fått någon liten fodertilldelning för dessa kvittenser, så hade naturligtvis var och en försökt att komma på den lojala marknaden med sina ägg för att få ut denna kvittens och sedan gå till kristidsstyrelsen och få ut litet foder, med vilket man kunnat frambringa ägg i fortsättningen.

Vi ha även reagerat mot att man har varit så bestämd med priset i butikerna till konsumenterna, men man har icke varit lika bestämd att få ensartade pris hos producenterna. Hade man på lagstadgad väg satt samma producentpris för alla producenter, hade man även undvikit något, som vissa illojala firmor redan börjat med. De resa ut i bygderna och köpa upp ägg till högre priser. Därigenom kan man icke sedermera kontrollera, vilka vägar dessa ägg gå i fortsättningen. Det är mycket möjligt, att dessa ägg sedan gå smygvägar i stället för att komma på den öppna marknaden, till vilken jag från

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition, nr 305, angående utgifter å tillläggsstat I. (Forts.)

mitt håll anser att alla livsmedel i dessa dagar böra komma för att bli fördelade så jämnt som möjligt på hela det svenska folkhushållet.

Herr Lövgren: Herr talman! Statsrådet Domös replik var icke tillfredsställande. Det kan ej vara rimligt att trissa upp priset på en viss vara med 400 procent för att kompensera andra delar inom slakteribranschen, därför att genom att göra på det sättet rubbar man ju underlaget och kalkylerna för dem, som tillverka tvål här i landet eller som annars använda talg. Det är väl rimligt, att priskontrollnämnden i sitt arbete försöker att följa den linjen, att där en prisstegring är ofrånkomlig ändå hålla den någorlunda i proportion till vad priset var tidigare, innan vi kommo in i denna kris.

Härmed var överläggningen slutad. Propositionen hänvisades till statsutskottet, varjämte densamma remitterades, i vad den angick jordbruksärenden, till jordbruksutskottet.

Till vederbörande utskott skulle jämväl överlämnas de i anledning av propositionen inom kammaren avgivna yttrandena.

Vid härpå skedd föredragning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 304, med förslag till lag om förhöjt dyrtidstillägg å folkpensioner, invalidunderstöd och barnbidrag, m. m. hänvisades propositionen, såvitt angick förslaget till lag om förhöjt dyrtidstillägg å folkpensioner, invalidunderstöd och barnbidrag samt förslaget till förordning om förhöjt dyrtidstillägg å blindhetsersättning, till behandling av lagutskott och i övrigt till statsutskottet.

Härefter föredrogos Kungl. Maj:ts övriga å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionen, nr 306, med förslag till vissa åtgärder för främjande av hantverk och småindustri;

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 307, med förslag till lag med vissa bestämmelser om dödande av handlingar som förstörts under krig m. m.;

nr 308, med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 12 maj 1917 (nr 189) om expropriation; och

nr 309, med förslag till lag om ändrad lydelse av 25 kap. 5 § strafflagen;

till jordbruksutskottet propositionerna:

nr 310, angående anvisande av medel till låneunderstöd åt vissa fiskare;

nr 311, angående ytterligare bidrag till uppförande av brandtorn m. m.; och

nr 312, angående anvisande av medel till byggande av skogsvägar m. m.; samt

till statsutskottet propositionen, nr 313, angående anordnande av bostäder för personal vid flottans skifferoljeverk å Kinnekulle.

§ 3.

Föredrogs den av herr *Hagberg* i Malmö vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet, angående even-

tuell skärpning av de i gällande lagstiftning om förräderi-, sabotage- och spioneribrott upptagna straffsatserna.

Denna anhållan blev av kammaren bifallen.

§ 4.

Föredrogs den av herr *Pettersson* i Dahl vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet, angående fodertilldelningen till höns och prissättningen på ägg.

Denna anhållan blev av kammaren bifallen.

§ 5.

Föredrogs den av herr *Liedberg* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet, angående framläggande av en översikt över de bestämmelser om krigskonjunkturskatt för jord- och skogsbruk, som kunna komma att föreläggas nästa års riksdag, m. m.

Denna anhållan blev av kammaren bifallen.

§ 6.

Föredrogs den av herr *Henriksson* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet, angående effektiviteten av nuvarande straffbestämmelser och bestämmelser om ersättningsskyldighet för s. k. kupongstölden och vid överträdelse av gällande förordningar om olovlig överlåtelse av vissa ransonerade varor.

Denna anhållan blev av kammaren bifallen.

§ 7.

Föredrogs den av herr *Gezelius* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet, angående lagstiftningen och lagtillämpningen i fråga om förräderi och andra för rikets säkerhet menliga brott.

Denna anhållan blev av kammaren bifallen.

§ 8.

Föredrogs den av herr *von Friesen* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet, angående förhållandena vid internatet Långmora m. m.

Denna anhållan blev av kammaren bifallen.

§ 9.

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna protokoll:

*Protokoll, hållet vid sammanträde med herr talman-
nen i riksdagens andra kammare och de kammarens le-
damöter, som blivit utsedda att jämte herr talmannen
tillsätta kammarens kanslipersonal och vaktbetjäning,
den 21 oktober 1941.*

Med bifall till därom gjorda ansökningar beviljades ledighet för vaktmästarna H. E. E. Eklund och G. A. Zeffer för tjänstgöring hos riksdagens revisorer under den tid revisionen varade samt för vaktmästaren E. F. Blomberg för tjänstgöring hos kyrkomötet under tiden från och med den 27 i denna månad till och med dagen för kyrkomötets avslutande; och skulle deras befattningar under angivna tider enligt herr talmannens förordnande uppehållas av annan hos riksdagen anställd personal, som kunde för ändamålet disponeras.

Därjämte beviljades vaktmästaren J. A. H. Sundell ledighet tills vidare för fullgörande av honom ålagd beredskapstjänstgöring; och skulle vikarie för honom icke förordnas.

In fidem

Sune Norrman.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.27 e. m.

In fidem

Sune Norrman.